

150 DIN
8 600102 660014

VREME

17. SEPTEMBAR 2009.

BROJ 976

**U SUSRET
PARADI PONOSA**

**KOME SMETA
GEJ POPULACIJA**

INTERVJU

**TOMISLAV NIKOLIĆ
o Rusiji, Americi,
promeni stavova
i zašto neće biti
izbora u martu**

grafički centar vreme

Od 1992
godine brinemo
o grafičkom izgledu
nedeljnika Vreme

• grafički dizajn • priprema za
šampu • skeniranje i obrada
fotografija • osvetljavanje grafičkih
filmova • štampa na laserskom
šampaču **u boji** • postavljanje
instalacija i organizacija DTP
sistema • konsalting u oblasti štampe
• pripreme za šampu • instaliranje i
umrežavanje kompjutera • izrada
baza podataka • web dizajn i web baze
podataka • arhiviranje podataka...

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Mišarska 12-14, Beograd

DIREKTOR
Branko Popović

POMOĆNICI DIREKTORA
Vojislav Milošević
Stevan Ristić

FINANSIJSKI DIREKTOR
Daniela Vesić

GLAVNI UREDNIK
Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK
Filip Švarn

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA
Aleksandar Čirić

SEKRETARIJAT
Mirjana Kalezić

REDAKCIJA
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Vera Didanović,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijević,
Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Zoja Jovanov (biznis), Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić, Zoran Majdin,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milan Milošević, Teofil Pančić, Ana Radić,
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Tamara Skrozza, Vladimir Stanković,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić (međuvreme),
Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA
Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com),
Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

TEHNIČKA REDAKCIJA
Ivan Hrašovec (t. urednik),
Tanja Popović, Vesna Sribinović,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
KOREKTORI:
Ana Čuk, Stanica Milošević;
LEKTORI: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić

INTERNET IZDANJE
http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec

PRODAJA I PRETPLATA
(prodaja@vreme.com)
Nikola Čulafić, Milan Radović

RAČUNOVODSTVO
Slavica Spasojević

MARKETING
(marketing@vreme.com)
Goran Kosanović (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

ŠTAMPA:
Rotografika, Subotica

OBRADA TIRAŽA:
Data Press

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

4 MEĐUVREME

8 POVORKA PONOSA:

Kome smeta seksualna različitost i zašto

14 INTERVJU: Tomislav Nikolić, predsednik SNS-a

20 BLISKO INOSTRANSTVO: Predstava "Smrt Dejtona" na školskoj priredbi na Palama

24 PROSVETA: Olako obećana racionalizacija

26 LIČNI STAV, SVETLANA VUKAJLOVIĆ, DIREKTORKA RZZO-a: Država, to smo mi

28 INTERVJU: Vesna Perić, direktorka Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza

30 POLJOPRIVREDA: Svinjski maraton

32 NUSPOJAVE: Tiranija japi-varvara

33 VREME ZDRAVLJA

41 LISICA I ŽDRAL: Neka i sad (VI)

42 LJUDI I VREME

KULTURA

44 BITEF 43: Manje je bolje

47 INTERVJU: Danica Jovović Prodanović, direktorka Muzeja grada Beograda

49 REČ O DELU: Pjer Bajar, *Kako da govorimo knjigama koje nismo pročitali*

50 SCENA

51 TV MANIJAK: Gromoglasno ništa

SVET

52 AVGANISTAN: Rat protiv talibana

56 SLOVENIJA I HRVATSKA: Pobjeda uz pomoć sudija

58 MERIDIJANI

MOZAIK

60 DNK FORENZIKA:

Slučaj zloglasnog pekara iz Lestera

64 EP U KOŠARCI: Treniranje živaca

65 FORMULA 1: Ponovo ubedljivi

66 POŠTA

68 STRIP: Pirot

79 VREME UŽIVANJA: Dres

Da li kratka bučna sporenja povodom otvaranja škole "Srbija" na Palama nagoveštavaju da će Beograd biti izložen novom pritisku zbog Bosne
PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Kako teatar govori o ekonomskoj i umetničkoj krizi trebalo bi da prikažu predstave Bitefa u kojima su i monasi Šaolina i Marks i deca
PIŠE: SONJA ČIRIĆ

Ako se negativcu omakne da iznenada negde zaboravi uzorak krvi, kose, pljuvačke ili sperme, zaplet se otkriva po kratkom postupku – genetička *deus ex machina* odmah rešava stvar i zlikovac je identifikovan, uhvaćen, potpisao priznanje, osuđen, odveden u strogo čuvan zatvor i već se učlanio u rehabilitacionu grupu za dopisivanje sa ženama altruistima
PIŠE: SLOBODAN BUBNJEVIĆ

BOND, DŽEJMS BOND

Valjao bi nam jedan 007, agent agencije MI6 vlade Njenog veličanstva, za jedan specijalni zadatak. Da ustanovi koliko agencija ima u državi Srbiji, ako već ne i šta i pošto one rade.

To niko ne zna, a poslednji javno saopšten podatak glasi da je usred globalne krize i priprema za štednju, racionalizaciju, otpremanje i otpuštanje viška državnih službenika vlada – osnovala još dve agencije. Rodoljub Šabić, poverenik za informacije od javnog značaja, koji je pokušao da napravi katalog "organa vlasti i svih mogućih subjekata koji vrše nekakvu vlast i troše nekakve javne pare" (ima ih više od 11.000, vidi www.poverenik.org.rs), pretpostavlja da uz one za koje znamo ima još stotinu neevidentiranih ili nevidljivih agencija koje, najvećim delom, "vuku" sredstva iz budžeta.

Osim Bezbednosno informativne, tu su još i agencije za promociju stranih ulaganja, za zaštitu životne sredine, antidamping agencija, za reciklažu, za energetske efikasnost, za borbu protiv korupcije, za mirno rešavanje radnih sporova, za rudarstvo, za mala i srednja preduzeća, za privatizaciju, za licenciranje stečajnih upravnika, za privredne registre, za osiguranje i finansiranje izvoza, za prostorno planiranje, za lekove i medicinska sredstva, za akreditaciju zdravstvenih ustanova...

A mislili ste da, osim turističkih, agencija za pratnju i novinskih, postoji još samo Centralna obaveštajna agencija, CIA.

Reč je u engleski izronila iz (srednjovekovnog) latinskog (*agentia*) i, zanimljivo, izvedena je od raditi, činiti. Vebsters kaže da je zabeležena 1658. u izrazu "raditi kao agent" i, mnogo kasnije, tek 1861, primila značenje "ustanova koja obavlja posao za nekog drugog".

Možda je vreme da osnujemo agenciju za spisak agencija?

Aleksandar Ćirić

OTPUŠTANJE JAVNIH SLUŽBENIKA

Kako bi tokom sledeće posete MMF-a krajem oktobra bilo pomaka ka pojeftinjenju državnog aparata koji je bio uslov za stend baj aranžman, zvaničnici su požurili sa najavama predstojećih otkaza zaposlenima u administraciji. Prema rečima ministra Mladana Dinkića, narednih nedelja na Vladi će se raspravljati o predlozima za izmenu Zakona o javnim službenicima. U skupštinu će doći tokom oktobra, a za sada se zna da će osim vladajuće koalicije za izmene glasati LDP.

Premijer Cvetković je kazao da će Vlada Srbije oformiti deo plana racionalizacije koji se odnosi na 2010. godinu do dolaska MMF-a. Racionalizacija će, kako je rekao, obuhvatiti republičku i lokalnu administraciju, zdravstvo, prosvetu, penzijski sistem, vojsku, policiju i javna preduzeća na republičkom i lokalnom nivou.

Procenjuje se da u javnom sektoru radi 500.000 ljudi. Oko 28.000 zaposlenih je u administraciji, što je četiri puta više nego 2000. godine. Viška zaposlenih ima pretežno na lokalnom nivou, pogotovu na jugu Srbije, zatim u sektoru obrazovanja i u zdravstvu. Ministar Mladan Dinkić rekao je da će posle usvajanja

zakona ministarstva od Vlade dobiti nalog da urade sistematizaciju radnih mesta. Oni ministri koji to ne budu uradili platiće kaznu od milion dinara. Prema njegovim rečima iz administracije na republičkom i lokalnom nivou tokom 2010. godine biće otpušteno desetak hiljada ljudi. Cifra od 14.000 koju je nedavno dala ministarka finansija Diana Dragutinović, prema Dinkićevim rečima, ne obuhvata samo administraciju, već i druge javne sektore.

Ministarka Dragutinović predviđa da će se tokom 2010. osetiti rasterećenje u budžetu jer će otpremnine iznositi oko 50 odsto godišnje zarade, čime druga polovina zarada ostaje u budžetu. Plan otpuštanja još nije oformljen, ali ministar ekonomije tvrdi da će se uvesti "vanredno ocenjivanje službenika na osnovu koje će službenik, koji bude dobio ocenu jedan, ostati bez posla".

"Postoji izreka u ministarstvima koja kaže – službenici su zimzeleni, a ministri listopadni. Neki od njih ništa ne rade, primaju platu i ne mogu biti otpušteni zbog trenutnog zakona", izjavio je Dinkić, dodajući da već od prvog januara višak radnika neće primati plate. Ipak, sindikati zaposlenih su se

usprotivili ovim izjavama zvaničnika jer su sa celom pričom izašli u medije, ne konsultujući ih. Ukoliko ne budu uključeni u proces odlučivanja, najavljuju proteste i obustavu rada. Potpredsednik sindikata Nezavisnost Zoran Stojiljković za "Pres" je rekao da će njegov sindikat dati podršku najavljenom rešavanju problema obimne državne administracije, ali samo uz uslov da bude napravljen ozbiljan program podrške za radnike koji će ostati bez posla.

Postoji konsenzus među zvaničnicima i sindikatima da je ova reforma neophodna i, ukoliko budu otpušteni oni neefikasni i nekompetentni, imaće smisla na duže staze te neće predstavljati puko rasterećenje budžeta, već će doprineti efikasnijem funkcionisanju. S obzirom na to da je većina službenika zapošljavana po partijskoj liniji, postavlja se pitanje da li će otpuštanje biti takvo. Ipak, reakcije na ove vesti na srpskim forumima uglavnom se svode na sumnje građana da će se racionalizacija sprovedi u delo i na opaske da bi se umesto od sirotinje sa juga Srbije sa otpuštanjem trebalo krenuti od onih koji najviše troše – od ministarstava, na primer.

Tatjana Gluvaković

OBEĆANJE, OBEĆANJE – SMENA

Sve navodi na to da je sandžački "kamen spoticanja" dojučerašnjih partijskih drugova SDP bio Tekstilni kombinat "Raška". Nakon smene prvog čoveka Novog Pazara Gradsko veće optužuje smenjenog gradonačelnika Novog Pazara Mirsada Đerleka da je duže vreme bez odluke organa lokalne samouprave davao kontradiktorne izjave u vezi sa stanjem u Tekstilnom kombinatu "Raška", u kojem je Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja pokrenulo stečajni postupak.

U kabinetu novog gradonačelnika Mehah Mahmutovića navode da je Đerlek od prvog dana znao da proces podržavanja Tekstilnog kombinata "Raška" neće biti ni lak ni jednostavan. Ovo opštinsko telo stavlja na teret Đerleku da je davanjem lažnih izjava svesno radio isključivo na podizanju svoje lične popularnosti obmanjujući građane Novog Pazara.

"Zbog svega toga, skupštinska većina je odlučila da smeni Đerleka i na taj način demokratskom procedurom potvrdi princip da nema nesmenjivih funkcionera, kao i da na tako odgovornim funkcijama mogu biti samo poštenu i odgovorni ljudi koji dobrobit građana stavljaju ispred svoje lične promocije",

navodi se u saopštenju Gradskog veća Novog Pazara.

Narodni poslanik iz Novog Pazara, Munir Poturak, kaže da je dosadašnji gradonačelnik smenjen zbog "loše komunikacije" sa Skupštinom, Gradskim većem i Vladom Srbije.

"Nije smenjen zbog nesposobnosti, već zbog loše komunikacije i olakog davanja obećanja. Reč je o tome da za rešenje problema firme, i teškog socijalnog položaja radnika u Novom Pazaru treba formirati čitav tim stručnjaka koji će raditi koordinisano. Ne može to jedan čovek da radi, pa da je to bilo ko, a svako malo se skupljaju radnici i pričaju im se priče. Mnogo je sumnjivih informacija plasirano u javnost. Cela poenta je u tome da je potreban timski rad", rekao je

Poturak za "Vreme".

On je dodao da se skupštinska većina nije slagala sa Đerlekovim načinom komunikacije sa radnicima Tekstilnog kombinata "Raška". On smatra da je Đerlek olako obećao da će "Raška" oživeti i da će se desiti čudo, kao i da je stvarana predstava da Veće, Skupština i partijski funkcioneri koče rešenje problema, što po njemu nije tačno. Nakon smene bivši gradonačelnik Novog Pazara Mirsad Đerlek održao je konferenciju za štampu u kojoj je optužio Ljajićev SDP za rasprodaju imovine i neodgovornost u radu. Tom prilikom je rekao da su ga smenili zato što nije dao da se otuđi gradska imovina i što je stao na stranu novopazarskih radnika. Đerlek je rekao i da se sa stranačkim kolegama

nije slagao, zbog čega je na njega vršen pritisak da podnese ostavku.

On smatra da su partije navikle da gradonačelnici budu taoci, da budu uceñivani i da rade šta oni iz vrha hoće. "Ja nisam talac i niko me ne može naterati da radim protiv interesa građana. Nudeno mi je da budem državni sekretar u jednom ministarstvu, što sam odbio. U Beogradu ima dovoljno Pazaraca, ali ih je malo ovde", rekao je Đerlek na konferenciji.

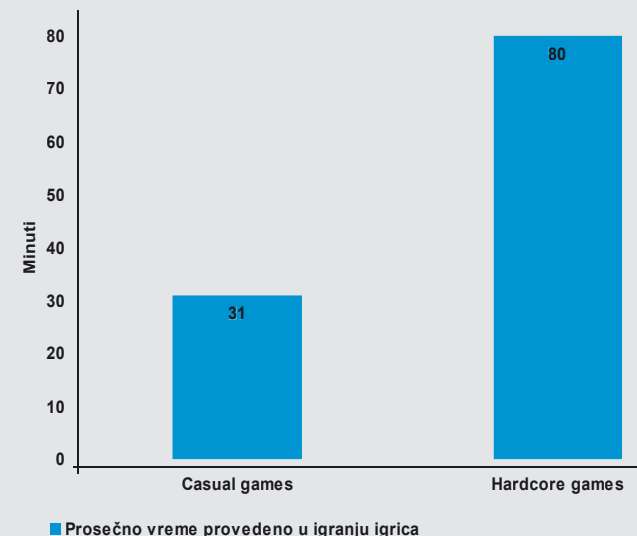
On je optužio Rasima Ljajića da nije ispoštovao dogovore pre lokalnih izbora i preuzimanja vlasti u Novom Pazaru. "Gospodin Rasim Ljajić je otišao za Beograd i osnovao novu partiju, a SDP nije više partija koja je bila zbog ljudi koji je trenutno predvode", rekao je Đerlek.

Nakon smene gradonačelnika oglasili su se i funkcioneri SDP-a, odnosno (dojučerašnje) kolege smenjenog Đerleka. Ministar za rad i socijalnu politiku Rasim Ljajić u izjavi za medije optužio je samog sebe što je Mirsada Đerleka postavio na funkciju gradonačelnika mimo volje stranke, i što ga nije ranije smenio. Zoran Bulatović, "čovek sa četiri prsta" koji je vođa protesta radnika Tekstilnog kombinata "Raška", kaže za "Vreme" da ne želi da se meša u unutarpartijska previranja, ali da mu ga je kao čoveka izuzetno žao.

"On je bio od početka sa nama, od samog starta, i dobro je upoznat sa problematikom. Jednostavno, čovek je podigao glas protiv Ministarstva ekonomije. Nismo želeli da se politika umeša u radnička pitanja", kaže Bulatović. Pored optužbi u vezi sa Tekstilnim kombinatom, odbornici skupštinske većine sumnjaju da postoji niz ozbiljnih finansijskih malverzacija, pre svega kada je u pitanju trošenje 100 miliona dinara sredstava dobijenih kreditnim zaduživanjem opštine. Oni najavljuju da će zatražiti od Ministarstva finansija da budžetska inspekcija preispita rad dosadašnjeg gradonačelnika Mirsada Đerleka.

Prvoslav Karanović

IGRANJE IGRICA

Prema istraživanju agencije Nielsen sprovedenom u proteklih 7 meseci na preko 185,000 ispitanika iz SAD igrice za razonodu (casual games) mogu biti jednako privlačne kao i "ozbiljne kompjuterske igre" (hardcore games). Iako oni koji igraju igre za razonodu kao što su Solitaire, Zuma Deluxe, Scrabble Champion Edition itd, provode znatno manje vremena u jednom igranju od korisnika "ozbiljnih igara" poput World of Warcraft, Half-Life i sl, korisnici igara za razonodu se svojoj omiljenoj zabavi češće vraćaju. Istraživanje je takodje pokazalo da osobe ženskog pola češće i u nešto dužim seansama igraju igrice za razonodu, dok top 20 "ozbiljnih igara" ipak nešto više igraju muškarci.

nielsen

PRELISTAVANJE EKRANA

Kriza štampanih medija počinje sve ozbiljnije da drma i Srbiju, kroz pad tiraža i sukoba sa distributerima. Neki od tih problema postoje i u bogatijem svetu koji više čita novine, ali tamo se na tu gomilu dodaje i internet. Mlađi čitaoci retko se hvataju štampe ako već sve mogu da čitaju sa ekrana, makar i onog od mobilnog telefona. Ono što oni mogu da čitaju neko mora i da napiše, je l' te, a taj neko su uglavnom novinari koji rade za štampane medije. Što stvara paradoks da novinari nikada nisu bili više čitani, a posao im je u krizi. Ukoliko medijske kompanije krenu da propadaju, novinari će ostajati bez posla i uskoro neće više biti šta da se pročita ni u štampi ni na internetu. E, tu su se svi već zabrinuli, a Gugl je, po običaju, prvi ponudio rešenje.

Novi servis zove se Fast Flip, nešto kao brzo prelistavanje i suštinski se od dosadašnjeg Gugl njuza razlikuje jer vam na ekran postavlja snimke tekstova sa interneta. To vam

omogućuje bolji uvid u ono što se na nekom portalu nalazi, ali, što je još bitnije, i mnogo brže šetanje po sadržaju.

Zapravo, iskustvo je slično prelistavanju magazina, to jest znatno je brže nego surfovanje. Prednost je u brzini, mana je u tome što su to ipak snimci stranica pa ste uskraćeni za multimedijalne sadržaje poput video-klipova. Za to ćete ipak

morati da kliknete na stranicu i uđete na sajt koji pregledate, odnosno da izadete sa Fast Flipa.

Za sada je dogovor sa Guglom na pravilo desetak medija, a taj dogovor uključuje i podelu novca od reklama koje se pojavljuju dok listate. Sa svoje strane, osim brzog učitavanja i potpuno novog iskustva na internetu Gugl nudi i "prepoznavanje" vaših navika. Portali su podeljeni u četiri kategorije,

najnovije stranice, najgledanije stranice, preporučene stranice i udarne stranice. U okviru preporučenih Gugl nastoji da nacilja vaša interesovanja i da vam nudi pre svega one sadržaje koji bi vas mogli zanimati u zavisnosti od pretraživanja koja obavljate na Guglu.

Lično, zabavljao sam se vrteći stranice po ekranu, primetno brže nego kada inače krstarim internetom, ali mi je koncentracija kod čitanja bila znatno niža. Jedan od razloga je i taj što stranice vidim kao printove, a ne onako kako ih je dizajner zamislio (aktivno, na primer). Takođe, kretanje je horizontalno, suprotno internet navikama koje su vertikalne. A internet stranice se prave da bi se čitale na drugačiji način. Otprilike kao da čitate knjigu srpskog pisca koja je prevedena na engleski, pa ju je neko sada sa engleskog preveo na srpski. Ukratko, da bi to bilo to, dizajneri bi morali da se prilagode Flip Flopu. Kako stoje stvari sa štampom, to uopšte nije nemoguće.

ICT Consulting • Services • Education

Milentija Popovića 9, Sava Centar, tel: 3111-527, 3111-824: www.cpu.co.yu

17/09/09 – 23/09/09

PROGNOZA VREMENA

16/09/09

http://www.meteos.co.yu

min°C	max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
BEOGRAD	19 29	17 24	15 25	15 27	14 25	15 24	16 23	
VOJVODINA	17 28	16 23	12 25	14 27	12 26	14 25	14 22	
CENTRALNA I JUŽNA SRBIJA	15 30	16 23	14 24	14 25	12 24	11 26	12 25	

BROJ NEDELJE:

600.000

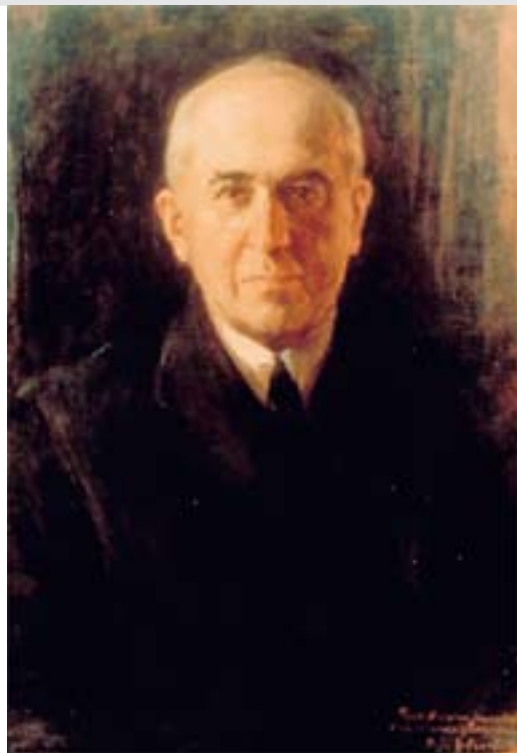
Policija Srbije na prvom je mestu po broju poseta i video-priloga na Jutjubu, saopštio je ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić. Video-prilozi Ministarstva pregledani su više od 600.000 puta, dok je kanal pregledan više od 53.000 puta.

lgbt
SOS

(011)
3290 846

utorkom i četvrtkom 19-22h

PLANETARNI CIKLUS

Kako bi obeležila 130 godina od rođenja Milutina Milankovića (1879–1958), najvećeg srpskog naučnika u pravom smislu te sintagme, Srpska akademija nauka i umetnosti sledeće nedelje organizuje međunarodni simpozijum “Klimatske promene u osvit druge deкаде ovog veka”, koji će okupiti više od dvadeset najpoznatijih svetskih naučnika iz oblasti klimatskih promena i proučavanja

dela Milutina Milankovića. Ovaj proslavljeni srpski klimatolog, inženjer, geofizičar, astronom i popularizator nauke, najpoznatiji je ipak kao kreator astronomske teorije ledenih doba i takozvanog kanona osunčavanja. Milanković je uspeo da objasni kako se klima na planeti menjala tokom miliona godina zbog cikličnih promena u rotaciji Zemlje, koje su, inače, u nauci poznate kao Milankovićeve ciklusi. Upravo zbog ovog rezultata njegovog dela, u Milankovićevoj godini, na simpozijumu SANU-a, koji će trajati od 22. do 25. septembra, posetioci će moći da čuju veliki broj predavanja o globalnom zagrevanju i promenama klime, o okeanima i atmosferi, numeričkim modelima klime, ali i biografiji i značaju dela samog Milankovića. Posebnu draž ovom događaju, koji

se donekle razlikuje od obilja drugih stručnih skupova, daje velika aktuelnost samih tema, budući da se do kraja godine očekuje usvajanje novog klimatskog protokola u Kopenhagenu i pitanje globalnog zagrevanja se u celoj Evropi vidi kao nešto od izuzetnog značaja, odmah posle problema ekonomske krize. Ovaj događaj će biti centralna manifestacija Godine Milankovića, koju je proglasila Vlada Republike Srbije. Vlada je, inače, formirala Odbor za obeležavanje jubileja 130. godina od rođenja Milutina Milankovića, na čelu sa akademikom Nikolom Hajdinom, predsednikom SANU-a i predsednikom Republike Srbije Borisom Tadićem kao generalnim pokroviteljem jubileja.

S. Bubnjević

Prošetaj Internet!

mobilni Internet: priključiti, konektuj se i ponesi sa sobom...

do 7.2 Mb/s

samo 1 din

mts modem

Specijalna ponuda laptop računara u partnerskim prodajnim mestima uz jedan od Surf paketa za samo **9.999 din***!

Ponuda obuhvata i mts modem za **samo 1 din**, a prve tri pretplate plaćaš samo po **1 din!**

*Cena laptop računara je bez PDV-a (18%). Ponuda važi uz odgovarajući tarifni profil. Ugovor se zaključuje na minimum 24 meseca. Akcija traje dok traju zalihe.

ASUS 1005HA

9.999 din*

SURF Easy **SURF Classic** **SURF Pro**

Korisnički servis 064/789
www.mts.telekom.rs
Telekom Srbija

KOME SMETA SEKSNALNA

ŠTA ČEKA BEOGRAD 20. SEPTEMBRA: "Porodična šetnja"; najava dolaska LGBT društva iz Zagreba i scene nasilja sa Parade ponosa iz 2001.

RAZLIČITOST I ZAŠTO

M. MILENKOVIC

Pod firmom očuvanja tradicionalnih vrednosti, a u formi naizgled benignog okupljanja, organizatori Porodične šetnje diskvalifikovali su, bolesnicima proglasili i za nacionalnu nesreću okrivili sve koji su se u svojim shvatanjima braka, porodice i života uopšte odmakli bar za korak dalje od XIX veka i Prvog srpskog ustanka

A. ANBIC

Kad se u popodnevним satima 12. septembra 2009. iz zvučnika na kamionu parkiranom ispred hrama Svetog Save začuo refren dečjeg hora Kolibri, prisutni su konačno mogli da odahnu. Posle skoro jednosatnog nadglasavanja sa trubačkim orkestrom smeštenim u neposrednoj blizini, nadrealna kakofonija u kojoj su se mešale bolesne lisice, deca koju ne donose rode, mesečine i đurđevdani, završena je pobedom dečjih glasića.

No, idila je trajala suviše kratko.

Baš u trenutku dok su Kolibri razdragano otpievali kako "svi treba da znaju šta drugarstvo znači", na plato ispred hrama došetala je povelika grupa mladića čiji vizuelni identitet nikako ne odgovara veselim refrenima. Bilo je tu svega: napumpanih mišića, mrgodnih pogleda, majica s navijačkim, versko-nacionalističkim i već takvim neakvim natpisima ("Za krst časni i slobodu zlatnu", "Pravda za Uroša", "1389", "Kosovo je Srbija").

Sve ovo bio je uvod u događaj najavljen kao Porodična šetnja, koju je priredila Nacionalna organizacija slobodnih ljudi Srpski sabor dveri u saradnji s udruženjem Srpska mreža.

POKRET ZA ŽIVOT: Greh bi, međutim, bio ukoliko bi zasluga za živopisnost skupa na svetosavskom platou pripala isključivo prigodno kostimiranim momcima. Oni jesu ušetali "kao naručeni", prizor jeste bio skoro holivudski, ali džaba bi im to bilo da sve što ih je okruživalo nije izgledalo tako kako je izgledalo. A izgledalo je ovako: tmurno nebo, sprema se kiša, pred hramom postavljene dve predikaonice i ogromna ikona Bogorodice; malo ispred, štand na kojem se deci daju zvončići, a svuda oko devojke koje dele balone s natpisima "Pokret za život" i "Život je na našoj strani". Uz goreopisanu muziku, s balonima ili bez njih, na početak skupa čekaju: desetine majki i očeva s tek prohodalom ili decom u kolicima, zalutali penzioneri, neorganizovane grupe mrgodnih momaka, plus elita Nove Srbije (Velimir Ilić, Aleksandra Janković), kao i neizbežni Borislav Pelević, Kosta Čavoški, Bora Đorđević i slični. Nastavkom programa nećemo se detaljnije baviti pošto to nije tema ove priče, ali čisto informacije radi, recimo da je sledilo podugačko pojanje, da je bilo nadahnutih govoranija protiv raznih zala, da su mogle da se čuju pesmice i recitacije, da su se okupljeni prošetali do Kalemegdana gde su imali popust na ulaznice za Zoo-vrt, da je i tu bilo pesmica i pesnika, kao i da je koncept čitavog hepeninga donekle pokvario pljusak. To bi bilo to što se samog događaja tiče.

SKUP: Litija; Dubravka Filipovska, Velimir Ilić, Milijana Baletić, Aleksandra Janković; pripradnici Patriotskog fronta

Protivno svim novinarskim pravilima, tek sad dolazimo do ključnog pitanja. Kakva je to nebeska ili zemaljska sila spojila ljude koje ni najluđa mašta ne bi spojila? Šta je to na isto mesto dovelo decu u kolicima, navijače, popove, trudnice, Velju Ilića, dečje pesnike i trubače? Odgovor je jednostavan: domišljati organizator koji je svakoj od navedenih grupacija ponudio baš ono što im srce ište. U najavi za Porodičnu šetnju, Dveri srpske pozvale su roditelje da dovedu decu "da zajedno pošaljemo sliku Srbije koju za njih stvaramo", ali i zato "jer smo spremili za njih bogat program". Za prosečnog beogradskog roditelja to je verovatno bilo dovoljno. Međutim, za one koji su hteli više, Dveri su ponudile i šire objašnjenje svojih namera. U obimnoj analizi naslovljenoj sa "Deset razloga za izlazak na Porodičnu šetnju: Mi nismo >>>

Za gej kulturu

“Ako je neka zajednica sačinjena od muža i žene, to ne znači da ti isti roditelji nisu svingeri, da ne vole različite seksualne prakse ili da nemaju partnere sa strane. Ipak, to se sve stavlja na teret gej populacije, koja je jednako različita u pogledu seksualnog života kao i svaka druga grupa ljudi”

Iako su Porodičnu šetnju organizovale grupe koje su do sada vrlo agresivno nastupale prema osobama LGBT orijentacije, učesnici su ovoga puta pozvani da nikoga ne vređaju i ne pozivaju na nasilje. Uprkos tome, Boban Stojanović, koordinator programa Queeria – Centra za promociju kulture nenasilja i ravnopravnosti, smatra da kontekst i vreme u kome se šetnja desila jasno ukazuju da je reč o akciji koja je organizovana kao kontraparada Povorci ponosa najavljenom za 20. septembar. “Poziv na uzdržavanje od nasilja nije ni napredak ni marketing. To je greška jednog dela ovdašnjeg civilnog društva. Da nismo poslednjih dvadeset godina ponavljali frazu do fraze, već radili na suštinskoj promeni, na uspostavljanju vrednosnog sistema, onda bi naše reči imale težinu i ne bi svako mogao da ih izgovara. Naravno, ovde postoje časni izuzeci”, kaže Stojanović u razgovoru za “Vreme”. “Ovak, glavni argument onih koji se protive demokratskim vrednostima su: zalaganje za ‘bolje sutra’, briga države o građanima, briga institucija o zdravlju građana. Sve je invertirano i besmisleno. Oni koji su protiv civilnih vrednosti koriste jezik civilnog društva kako bi ga učutkali.”

“VREME”: Ova šetnja je za cilj deklarativno imala promovisanje “porodičnih vrednosti” koje su, bar kako se “između redova” može zaključiti, suprotstavljene vrednostima koje promovišu organizacije koje se zalažu za prava osoba LGBT orijentacije. Mislite li da je u skorijoj budućnosti moguće promeniti tezu o gej kulturi koja urušava “porodične vrednosti”? Da li je, po vašem mišljenju, tu tezu uopšte potrebno menjati?

BOBAN STOJANOVIĆ: Gej ljudi i sami potiču iz porodica i formiraju svoje porodice. Zajednica mog dečka i mene se ne razlikuje od zajednice bilo kod heteroseksualnog para. Zajedno idemo u kupovinu, putujemo, družimo se, odlazimo na dečje rođendane kod naših prijatelja. Da postoji mogućnost, rado bismo usvojili dete. Toliko je dece koja nemaju roditelje, dece koja imaju roditelje koji ih maltretiraju, zlostavljaju, siluju iako su u pitanju “normalne” hetero porodice. Tačno je da se gej kultura veže za seksualnost, što je normalno jer je reč o seksualnoj različitosti, ali to ne znači da bi naša deca nužno bila izložena seksualnom zlostavljanju, a još manje bilo čemu drugom što već ne postoji u vezi sa mamom i tatom. Ako je neka zajednica sačinjena od muža i žene, to ne znači da ti isti roditelji nisu svingeri, da ne vole različite seksualne prakse ili da nemaju partnere sa strane. Ipak, to se sve stavlja na teret gej populacije, koja je jednako različita u pogledu seksualnog života kao i svaka druga grupa ljudi.

Tokom prethodnog pokušaja održavanja Parade ponosa, 2001. godine, mnogi učesnici bili su premlaćeni, a o gej populaciji se posle toga mnogo više pisalo i izveštavalo. Da li se u

međuvremenu svakodnevnica osoba LGBT populacije na bilo koji način promenila? Vidite li bilo kakav napredak u stavu javnosti/neposrednog okruženja prema homoseksualcima?

Primećujem da je gej egzistencija sve više prihvaćena. Tome najviše doprinose mediji koji na različite načine sagledavaju gej tematiku. Počev od serija, preko ozbiljnih i dokumentarnih programa, žute štampe i analitičkih tekstova, legitimisanja gej kulture, ali i zahvaljujući radu pojedinih organizacija i velikoj podršci javnih ličnosti. Država čini najmanje jer je za nju LGBT populacija tek deo standardizacije i opravdavanje za novac koji se na račun zaštite i promocije ljudskih prava sliva iz evropskih fondova.

Queeria je nedavno istupila iz organizacije Povorke ponosa zbog “odsustva kulturnog i umetničkog sadržaja”, odnosno koncepta. Šta to zapravo znači?

Iako smo kao članovi Odbora uradili mnogo toga za ovogodišnju Povorku, nismo bili spremni da stanemo iza njenog finalnog koncepta. Smatramo da je bilo potrebno više raditi na programskom delu, na velikom broju govornika, izvođača, muzičara. Poruka gej parade je: “Život je lep, slavi ga i uživaj u njemu.” Veliki broj gej osoba nema potrebu da se angažuje aktivistički, niti da zahteva svoja prava. LGBT organizacije koje imaju projekte iz oblasti prava su njihov servis i one to treba da rade, a gej parada je – GEJ parada sa svojom ikonografijom: perjem, šljokicama, glasnom muzikom, pa i polugolim ljudima. Međutim, deo članova Odbora se u javnosti uporno ograđivao od toga, dok smo mi zastupali tezu da je to deo gej kulture. Zapravo, reći da gej parada neće biti “parada golih ljudi i provokacije” isto je kao da organizujemo veće kulturne baštine neke nacionalne manjine, ali da im zabranimo da dođu u svojoj nošnji. Takav stav je okosnica homofobije. Ili, kako bi to rekao Pat Kalifia: “Sve što LGBT pokret želi da učini je da se dopadne hetero većini.”

Da li ćete ipak učestvovati u Povorci?

Iako je bilo teško odlučiti, odgovor je – ne. Jednostavno, osećamo da to nije “Prajd” kakav mi želimo i da se ulaganjem vlastima ne postiže mnogo toga. Tokom priprema Povorke najveći fokus je stavljen na institucije i policiju, a najmanje na konsultacije sa samom populacijom i na istraživanje njihove vizije “Prajda”. Iako sam gej aktivista, ja nemam prava da Povorku ponosa organizujem onako kako ja vidim, već onako kako mi gej populacija kaže. Zato i ne postoji gej pokret, zato naše organizacije imaju malu podršku populacije za koju radimo. Queeria centar je mala grupa, sa nekoliko projekata godišnje, sa malim budžetima. Ipak, naša je filozofija da radimo samo vidljive stvari kao što su kampanje ili Queeria kalendar. I uvek pitamo za mišljenje gej populaciju, lično ili preko interneta, Fejsbuka... Gej ljudima koji nisu otvoreni kao mi to mnogo znači. Nažalost, ovaj važan segment nije bio u fokusu organizatora Povorke.

Šta će se, po vašem mišljenju, događati na beogradskim ulicama 20. septembra 2009. godine?

Dešavaće se ono što će odgovarati vlastima i policiji. Odnos vlasti prema ratnim zločinima ili gej paradi je uvek stvar trenutka i njihove procene koliko je nešto korisno za njihovo etabliranje ili nije. Ovdašnje vlasti već godinama koketiraju sa domaćim nacionalizmom i evropskim vrednostima, pa ćemo videti na koju će stranu 20. septembra prevagnuti klackalica.

Ne plašim se nasija

“Argumenti da su lezbejke i gejevi odgovorni za pad nataliteta, belu kugu i krizu porodice su posledica homofobije i nemaju veze sa istinom”

Jedan od bitnijih apela pred održavanje Porodične šetnje bio je i onaj upućen pripadnicima LGBT orijentacije. Na sajtu Dveri srpskih njima je, naime, poručeno da ne dolaze na taj skup i “ne nastavljaju sa svojim provokacijama u tom kontekstu, jer ni mi ne želimo da provociramo”. Organizatori najavljene Povorke ponosa na ovaj apel odgovorili su mirno, tj. nisu ni odgovarali. “Povorka ponosa nikog ne provocira i nije joj to cilj, već je cilj da se skrene pažnja na kršenje ljudskih prava jedne marginalizovane grupe u društvu – na način na koji to ima pravo bilo koja druga društvena grupa”, objašnjava u razgovoru za “Vreme” Dragana Vučković, članica Organizacionog odbora Povorke ponosa. “Oni koji smatraju da gej i lezbejski parovi ne mogu da se pridruže jednom skupu samo zato jer je reč o istopolnim parovima, zapravo otvoreno pozivaju na diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije i na kršenje postojećih zakona. U Povorku ponosa su dobrodošli svi oni koji su protiv diskriminacije a za poštovanje ljudskih prava, bez obzira na razlike koje kao pojedinci svi mi imamo.”

“VREME”: Da li Porodičnu šetnju doživljavate kao neku vrstu kontraakcije u odnosu na Povorku ponosa?

DRAGANA VUČKOVIĆ: Apsolutno ne, zato što se upravo i Povorkom ponosa ukazuje na važnost prihvatanja i vidljivosti lezbejki i gejeva u čitavom društvu pa, naravno, i okviru pojedinačnih porodica. Mi ne smatramo da su porodične vrednosti nešto što pripada ljudima ove ili one seksualne orijentacije već da u jednom društvu različitosti predstavlja bogatstvo, a ne problem, te da je i porodicama LGBT osoba mesto na skupu koji će se desiti 20. septembra u Beogradu. Mnogi roditelji, braća i sestre gej muškaraca i lezbejki pridružile se Povorcima. Svi građani imaju pravo na slobodno okupljanje, sve dotle dokle taj skup ne poziva na nasilje, mržnju i diskriminaciju, i mi podržavamo sve da to pravo koriste.

Iako Porodična šetnja deklarativno nema direktne veze s Povorkom ponosa, utisak je da organizatori ističu “porodične vrednosti” kao nešto suprotstavljeno vrednostima koje promovise Povorka. Imajući u vidu da se već godinama priča o “krizi porodice”, da li smatrate da bi takvo i toliko insistiranje na porodičnim vrednostima moglo da dodatno pogorša stav javnosti prema osobama LGBT orijentacije?

Ako postoji kriza porodice u Srbiji, svakako da za to nije odgovorna gej – lezbejska populacija, već neki drugi socijalno-politički uzroci. Gejeva i lezbejki ima skoro isto u svakom društvu, bez obzira na standard, dr-

A. ANDIĆ

žavno uređenje, veru, i taj broj je između pet i petnaest procenata od ukupnog broja stanovništva. Pitanje je samo da li želimo da poštuemo ljudska prava i da radimo na tome da društvo u kojem živimo bude dobro mesto za život svih nas, bez obzira na razlike. Argumenti da su lezbejke i gejevi odgovorni za pad nataliteta, belu kugu i krizu porodice posledica su homofobije i nemaju veze sa istinom.

Da li 20. septembra tokom Povorke ponosa očekujete bilo kakve probleme? Plašite li se reprize prethodnog pokušaja da se održi Povorka ponosa, kada su mnogi učesnici bili premlaćeni?

Ne plašimo se reprize prethodnog pokušaja zato što imamo odličnu saradnju sa policijom koja je spremna da profesionalno obavi svoj posao i zaštititi učesnike Povorke ponosa. Od samog početka ovaj skup ima podršku i odličnu saradnju sa najvažnijim resornim institucijama. Verujemo da će uz dobre preventivne mere koje je policija obavila, profesionalno postupanje za vreme samog skupa i uz jako pozitivnu atmosferu, stvorenu uz važnu podršku koju su Povorcima pružile ugledne i poznate domaće ličnosti, skup proteći u najboljem redu.

Koliko su tokom priprema za Povorku ponosa bile kooperativne nadležne državne/gradske institucije? A koliko pojedinci iz vrha državnih/gradskih vlasti?

Republički ombudsman, ali i kancelarija pokrajinskog i beogradskog ombudsmana, kao i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava kao resorno ministarstvo pružili su važnu podršku Povorcima ponosa i predstavnici ovih institucija će doći na naš skup. Svakako da je ključna saradnja sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, a u pogledu bezbednosti samog skupa i mi već nedeljama imamo svakodnevnu komunikaciju i sastanke s policijom u pogledu svih detalja vezanih za Povorku. Saradnja sa institucijama na pitanjima prava i položaja gej i lezbejske populacije je mnogo bolja u poređenju sa proteklom godinama, a ova godina je, nakon usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije, i sa Povorkom ponosa, ključna godina za LGBT populaciju.

partija – mi smo porodica!”, izneseni su podaci koji, prema mišljenju autora, jasno pokazuju da je tradicionalna porodica (štagod to bilo) opasno ugrožena i da je stoga vreme za akciju. Navode se u tom dokumentu razne stvari – od famozne “bele kuge” i broja abortusa, preko “virtuelne realnosti u kojoj mladi žive”, do Bolonjske deklaracije, NATO bombardovanja, tranzicije, nezaposlenosti, MMF-a, “nedefinisano gripa”, “elektronskog konc-logora” i sličnih stvari koje su, eto, doprinele sveopštoj propasti.

Sve je to ipak ostalo u senci glavne teme poziva – teme koja je privukla većinu onih u majicama i mantijama, a verovatno i većinu onih koji su u šetnju krenuli iz posla i iz klubova.

ŠETNJA BEZ POVORKE: Pošto je Porodična šetnja zakazana samo nedelju dana pre najavljene Povorke ponosa koju organizuju gej i lezbejska udruženja, već u startu je bilo jasno da ova dva događaja imaju neke veze, tj. da je šetnja organizovana kao neka vrsta kontramitinga. Ako je i bilo sumnji po tom

pitanju, sve su razvejanе čim su se na sajtu Dveri srpskih pojavila objašnjenja i apeli namenjeni “šetačima”. Pre svega, okupljanje u slavu porodice bilo je zabranjeno za ljude koji će verovatno biti učesnici Parade ponosa: “Posebno je jasno kakve vrednosti promovise Porodičnom šetnjom i zato skrećemo pažnju pripadnicima LGBT populacije da ne dolaze i ne nastavljaju sa svojim provokacijama u tom kontekstu, jer ni mi ne želimo da provociramo.” To je, dakle, bilo rešeno.

No, u obimnoj, gorepomenutoj analizi, stvar je bila dodatno akcentovana. "Ne želimo Beograd i Srbiju kao prestonicu prostitucije, alkoholizma, pornografskih parada i prazne zabave", objasniše autori, pripremajući teren za sledeću stavku. A u toj sledećoj istaknuto je kako se "u narod hrišćanske istorije i običaja ubacuju... spolja uvezene i dotirane ideologije poput homoseksualizma i drugih manjinskih pogleda na svet"; kako se dotične ideologije trude da se uverimo u "prevaziđenost ljubavi između muškarca i žene, odrekemo potomstva i ponosimo donedavno sramnim i nemoralnim stvarima". Konačno, tvrde autori, to će dovesti do "pojavljivanja političke stranke koja se zalaže za pedofiliju i njihov trijumfalni ulazak u vrtiće, škole, medije".

Suvišno je, naravno, reći da su ovakve teze suprotne Ustavu, suprotne svim domaćim i svetskim zakonskim odredbama koje štite pravo čoveka na seksualno i svako drugo životno opredeljenje. Suvišno je takođe reći da su iste te teze opasne, da vode u mržnju, agresiju i u zlo. To je već rečeno, a na delu i dokazano tokom devedesetih. Ono što je u ovoj priči specifično jeste to što su navedene teze zgodno upakovane u gomi-lu drugih, isto toliko paranoičnih i od zdrave logike udaljenih, a dobrom delu subot-njih "šetača" verovatno nepoznatih teza. Organizatori poručuju: "Porodična Srbija je zdrava Srbija", "Za 100 godina neće se roditi nijedan Srbin", "Vašoj deci se, umesto posla, nudi prostitucija". Ni to nije kraj: "Vaše najintimnije informacije biće dostupne svakom hakeru sveta (recimo, radi primera, onima koji rade za totalitarne i destruktivne sekte, poput sajentologa)", kaže se u pozivu na "šetnju". Konačno, da bi sve bilo jasnije: "Srbiji je potrebna revolucija nacionalnog duha." Pod firmom očuvanja porodičnih vrednosti, a u formi jedne benigne šetnje, diskvalifikovani su, bolesnicima proglašeni i za nacionalnu nesreću okrivljeni svi koji su se u svojim shvatanjima braka, porodice i života uopšte odmakli bar za korak dalje od XIX veka i Prvog srpskog ustanka.

TEORIJSKA OSNOVA: Pre nego što su došli na Svetosavski plato 12. septembra, roditelji s decom su se o ideološkoj osnovi Porodične šetnje mogli informisati jedino putem internet sajta Dveri srpskih. Jedino je tamo, naime, bilo izneto sve što zapravo stoji iza idiličnog poziva na subotnju razbibrigu. O bombardovanju, čipovima ili pedofiliji nije bilo reči ni na plakatima, ni u javnim nastupi-

ma organizatora, a ni na samom događaju. To je, međutim, samo jedna dimenzija lice-merja Porodične šetnje. Druga je već pomenuti tajming – koliko god bili neupućeni u ideološku pozadinu, deca s balonima i njihovi opušteni roditelji bili su zapravo samo oruđe u rukama onih koji su imali nameru da diskvalifikuju Povorku ponosa.

Deca i roditelji su, međutim, najmanji problem. U zemlji Srbiji ih je i do sada u političko-ideološke svrhe zloupotrebio svako ko je hteo. Problem su već mnogo puta pomenuti momci u majicama, kao i momci njima slični. Nezahvalno je prejudicirati šta bi moglo da se dogodi na Povorki ponosa najavljenom za 20. septembar, ali je činjenica da su "pakovane teze" odlična teorijska osnova za svakog ko je zbog bilo čega frustriran i ko

**>> BESNI STE ZATO
ŠTO STE OSTALI
BEZ POSLA? NE
MOŽETE NIŠTA
DA URADITE?
ODLIČNO! ZA
NEDELJU DANA
OKUPLJAJU SE
PEDERI, ISKALITE**

**SVOJ BES! I ONI SU, BAŠ KAO I SUROVA TRANZICIJA,
NEŠTO ŠTO SMO UVEZLI, A ŠTO NAM NIJE TREBALO**

bi stoga bio vrlo raspoložen da svoj bes i ne-moć izlije na učesnike gej parade.

Ljuti ste zbog "elektronskog konc-logora" i uvođenja čipova na lične dokumente? Ne možete tim povodom ništa da uradite? Super! Za nedelju dana okupljaju se perverz-njaci, istresite se na njima! I oni su, baš kao i čipovi, produkt prljavog Zapada.

Besni ste zato što ste ostali bez posla? Ne možete ništa da uradite? Odlično! Za nede-lju dana okupljaju se pederi, iskalite svoj bes! I oni su, baš kao i surova tranzicija, nešto što smo uvezli, a što nam nije trebalo.

Još pamтите NATO bombardovanje? Zna-te šta vam je činiti, kad već ne možete da dođe-te do Klintona ili Džejmija Šeja.

Organizatori, naravno, mogu da kažu kako im nije bilo ni na kraj pameti da po-zivaju na nasilje. To čak i pominju u svo-jim manifestima, ograđujući se unapred od mogućih posledica: "Agresija naročito

nije deo tradicionalnih vrednosti. Ukoliko želimo da naš odgovor na savremene pret-nje porodici bude adekvatan, moramo biti civilizovani." Međutim, i dalje je nesporna činjenica da su parole o potrebi za "revolu-cijom nacionalnog duha" osvanule baš neposredno pred Povorku ponosa i da je Porodična šetnja organizovana baš tad kad je organizovana.

Ni Dveri srpske, a ni bilo koja njima bliska organizacija, nisu priredili sličnu stvar kada u apotekama nije bilo ni aspirina, kada su se deca s ratišta vraćala u limenim sanducima, kada se čekalo u redu za mleko, kada su pe-lene švercovane iz Mađarske, kada je struja bila luksuz. Nije se porodično šetalo ni ka-snije: zbog PDV-a na opremu za bebe, zbog javašluka i korupcije u porodilištima, zbog

BORBE POPOVIC

nasilja u školama, zbog toga što pijani mu-ževi lome kosti svojim suprugama i deci. Sve to, valjda, nije bio razlog za šetnju.

Ovak, nedelju dana pred Povorku pono-sa, šetalo se, pojal, i recitovalo.

Strogim se i pomalo bojažljivim okom gledalo na sve što se na svetosavskom platou pojavilo u solo izdanju (Da l' je gej? Da l' je lezbejka?).

Osmehivalo se dečici, s odobravanjem su se merkali trudnički stomaci, mahalo se balonima.

Svesni svoje misije, smrkute izraze i napete mišiće zadržali su jedino opasni momci.

Ni krivi ni dužni, Kolibri su se savršeno uklopili u tu idiličnu sliku "nacionalnog duha".

Svi treba da znaju šta drugarstvo znači. Zajedno smo lepši. Zajedno smo jači. ✕

TAMARA SKROZZA

TOMISLAV NIKOLIĆ O RUSIJI I AMERICI, PROMENI STAVOVA I ZAŠTO NEĆE BITI IZBORA U MARTU

Još dok je gospodin Manter bio ambasador SAD u Beogradu, postojala je ideja da se organizuje moja poseta SAD. A pre desetak dana primio sam predstavnika Srba iz Amerike. Zamolio je ako mogu da odvojim vremena da mi i Srbi koji žive u Americi organizuju posetu. Oni bi sve to pripremili i mogao bih da obiđem i Stejt department. Nije mi to prevashodna želja, neću to da odbijem, ali ne gradim svoju politiku na tome da moram da odem u Vašington i da tamo neko veoma visok mora da me primi. Poštujem odnose među državama kad se sreću ljudi na funkcijama

Slučaj Tomislava Nikolića pokazuje da ne treba gubiti nadu, jer ništa nije nemoguće: čovek koji je u zapadnim medijima donedavno redovno opisivan kao “antizapadni” i “nedemokratski” i u svakom pogledu potpuno neprihvatljiv političar, samo tri meseca posle posete Briselu, u razgovoru za “Vreme” najavljuje put u – Vašington! U međuvremenu, uspeo je da se istakne u ulozi borca za demokratiju, zahvaljujući odluci vlasti da usvoji restriktivan Zakon o javnom informisanju, da sačuva dobre odnose sa Moskvom, kao i da godišnjicu

razlaza sa Vojislavom Šešeljem dočeka na poziciji lidera jedne od dve najjače stranke u zemlji. Razgovor počinjemo upravo osvrtnom na istraživanja javnog mnjenja koja redovno detektuju visok rejting njegove Srpske narodne stranke, koja još nije proslavila prvi rođendan.

TOMISLAV NIKOLIĆ: Uspeh je očekivan. Nisam nekroman da kažem kako sam mislio da će rezultat biti slabiji. Znao sam da je i stranka koju sam do tada vodio bila spremna za te rezultate, ali je imala kočnice koje više nisam mogao da otklonim. Isključenje

FOTOGRAFIJE: A. ANDIĆ

iz te stranke oslobodilo mi je jedno polje za delovanje na kome sam se do tada kretao oprezno, pošto je postojala mogućnost da me neko zaustavi. Stranka je još uvek u usponu – nažalost, delimično i zbog toga što je Srbija u padu. Ekonomska, politička, bezbednosna, situacija svake vrste u Srbiji je veoma loša i građani instinktivno traže promenu. Mi smo trenutno jedina alternativa. Ja sam želeo da formiram stranku koja će da bude alternativa aktuelnoj vlasti. Da to nisam uradio, mogli su da budu mirni bar još deset godina. Da je sve ostalo kao što je bilo, uvek bih nastupao na izborima sa anatemom čoveka koji će Srbiju dovesti u izolaciju, sankcije. Makar kolika da je bila popularnost i moja i stranke, ipak su građani opreznije odlučivali da mi daju glas, kada su svi mediji govorili da je to glas za siromaštvo, za ogromna odricanja, za vraćanja u prošlost itd.

“VREME”: Ipak, ima ocena da stranka nije dovoljno profilisana i da ne može da očuva visok rejting ako izbori ne budu vrlo skoro.

Nemoguće je da izgubimo potencijal koji sada imamo. U samoj stranci se kontinuirano nastavlja priliv članstva za koje ne možete da kažete da je bilo očekivano. Da ne govorimo o ljudima koji su bili jasno profilisani u drugim političkim strankama, a danas su potpuno, i srcem i dušom, za SNS. Šta to može da se desi u Srbiji Borisa Tadića što bi zaustavilo popularnost SNS-a? Voleo bih da vlada uradi to nešto što bi zaustavilo pad i posrtanje, pa makar mi i ne došli na vlast. Ali, ja imam 58 godina života i 20 godina u politici. Do sada niste imali previše razloga da kažete da grešim u procenama. Može samo da bude lošije po Borisa Tadića i njegovu kamarilu. Može samo da bude još veće ogorčenje građana, da bude još više nezaposlenih, još više pokradenih imanja, fabrika u ovako lošoj privatizaciji. Može samo da nam padne još više kreditni rejting, možemo samo još više da se zadužimo. Možemo samo još jedan deo države da prodamo ako bi ostao Boris Tadić na vlasti. Dakle, nisam miran zato što je situacija loša u državi, ali što se rezultata stranke tiče, miran sam kad god izbori da budu.

Rekli ste da ranije niste mogli da ostvarite bolji rezultat kada su svi mediji govorili loše o vama. Time, zapravo, potvrđujete da ste imali podršku medija nakon formiranja nove stranke. Šta ako tu podršku izgubite?

Srbija valjda više nije zemlja u kojoj će mediji da se stave na jednu stranu. Znam da >>

postoje mediji koji nikada neće biti iskreno na strani stranke koju ja vodim, kako god da se zove i šta god da radi. Ali, ne može ni glavni urednik, ni vlasnik, ni novinar koji radi tekst da bude toliko obojen ili toliko glup pa da pomisli da čitaoci mogu da poveruju u sve što napiše. Znam da postoje mediji, u njih ubrajam i vaš, koji ne mogu da nam pomognu u borbi protiv Tadića. Predugo su podizali Tadića da bi sad prihvatili da to sve može da se sruši za nekoliko meseci zato što postoji neko bolji. I ne tražim da me ti mediji podižu. Ali, teško će biti sada da pročitam tako surove članke o SNS-u ili o sebi lično kakvi su nekada bili potpuno zamislivi za novine koje su bile proflisane prozapadno ili građanski, ili, nazovimo to "prodemokratski",

**>> "STRANKA JE JOŠ UVEK
U USPONU – NAŽALOST,
DELIMIČNO I ZBOG TOGA
ŠTO JE SRBIJA U PADU.
EKONOMSKA, POLITIČKA,
BEZBEDNOSNA, SITUACIJA
SVAKE VRSTE U SRBIJI JE
VEOMA LOŠA I GRAĐANI
INSTINKTIVNO TRAŽE
PROMENU"**

pošto mislim da sam uspeo, da uz izvanredne kontakte sa novinarima koje sam uvek imao, uspostavim kontakt sa uređivačkim politikama. Mislim da se sad ne pruža previše mogućnosti da mediji budu protiv SNS-a u meri u kojoj bi to moglo da uplaši građane. Uplašiti građane da ću da maltretiram pripadnike manjina je sad nemoguće, jer sa njima imam izvanredne odnose, negde čak i koalicije. Bio sam na obeležavanju 15 godina osnivanja SVM-a, što je ranije bilo nezamislivo. Reći građanima da ću ja da zaustavim put u EU, nemoguće je – ja sam već bio u Briselu i dobio potpuno uveravanje da, što se tiče politike SNS-a, ona uopšte nije lošija od politike DS-a. Može samo da ima prednosti, pošto ne znaju kakvi bismo bili da smo na vlasti. Oni kažu – možda biste vi usporili, ali to tek treba da se vidi na vlasti. Do sada smo bili apriori ubeđeni da ćete da usporite, sad više nije tako. Sad više uopšte ne očekujem

da se bilo kom mediju pruži prilika da prenese izjavu nekog evropskog zvaničnika o tome kako Srbija može demokratski da bira koga god hoće, ali će da snosi posledice ako izabere Tomislava Nikolića ili stranku koju on predvodi. Prihvatam da mediji, posebno oni koji su do tada rušili sve ono što sam ja radio, nisu odmgli osnivanje SNS-a. Sve dok Tadić nije shvatio da se demokratija u Srbiji za vlast previše ne isplati – nisu nas sputavali. E, sad, kad su analize pokazale da smo stigli DS, sad se Srbija ponovo pretvara u državu u kojoj treba zaštititi političara, da novine ne lažu o njemu, državu u kojoj treba svi mediji svakog dana da veličaju svaki potez predsednika države, vlade, pojedinih ministara, njihovu spoljnopolitičku pozici-

tajna dok se ne sretne, bio u Briselu i razgovarao o sudbini Srbije u odnosu na EU i hoću da odem u Moskvu da vidim ko koči odnose sa Ruskom Federacijom i zašto nijedna ruska investicija ovde ne uspeva. Da li je kriva ruska ili srpska strana, da li to neko koči, ili to ovde rade nesposobni ljudi. Zašto su propali i Ikarbus, i Prva petoletka, i Lukoil koji je uzeo Beopetrol, zašto u Boru nije došlo do saradnje sa Rusijom, zašto ruska banka koja postoji u Srbiji ne radi ništa? I mene i ljude sa kojima sarađujem možete da svrstate u rusofile. Ako Rusija može da bude najjači partner EU i ako EU može da bude najjači partner Rusije, što bi Srbija izbegavala bilo kakvo partnerstvo? Ne oslanjam se na Rusiju isključivo zato da ona svojim vetom u SB-u

ju, njihova putovanja po belom svetu, i pomalo izbegavati da se piše o tome šta rade Tomislav Nikolić i SNS. Mediji mogu dosta, ali ne mogu sve. Ne bih se bojaio i da mediji krenu frontalno protiv SNS-a. Ne bih se bojaio da će građani da shvate da ne valja SNS; pre bi shvatili da ne valjaju mediji.

Pišu mediji i o vašim putovanjima po belom svetu. Kojim povodom i sa kojim ciljem odlazite u Moskvu?

Ja imam više oslonaca u unutrašnjoj i spoljnoj politici nego što ih je najavio Tadić, pošto nije zapamtio sve što sam govorio u predizbornoj kampanji. Zaboravio mi je Indiju, vidim da pominje arapski svet, putuje tamo, ali Afriku je zaboravio, Latinsku Ameriku, posebno Brazil. Ja se oslanjam na zemlje članice BRIK-a, znači, Brazil, Rusija, Indija, Kina, uz EU koju ne treba zaboraviti. Ja sam, verovatno uz protivljenje Borisa Tadića, pošto sam bio zamoljen da to bude

drži sudbinu Kosova i Metohije u našim rukama. Ja se oslanjam na Rusiju koja je ogromna zemlja sa ogromnim potencijalima i sa, čini mi se kako se cene nafte polako stabilizuju, najjasnijom perspektivom oko sirovine, energenata, posebno gasa, nafte i ruda. Dvadeset dana potrošnje grada Moskve je celokupna proizvodnja Srbije. Kako mi da izbegnemo tog partnera?

Da li postoji mogućnost da odete u Južnu Osetiju, kao što se spekuliše?

Ne postoji. To bi bilo zlonamerno tumačeno – eto, on se bori za Kosovo i Metohiju, a odlazi u Južnu Osetiju da prizna nezavisnost Južne Osetije. Veliki mogu da se igraju našim sudbinama i oni to i rade. Mogu da imaju dvostruke aršine i oni ih primenjuju, ali Srbija s tim ne sme da se igra. Nama je dragocena ruska pomoć, ali mi ne smemo da idemo dalje u pogledu priznavanja nezavisnosti Južne Osetije u odnosu na Gruziju

nego što tražimo da se desi sa Kosovom i Metohijom u odnosu na Srbiju. Zašto sam napadan proteklih godina u vezi s odnosima prema Hrvatskoj? Govorio sam da sa njima ne možemo da imamo odnose sve dok ne reše pitanje demokratije, poštovanja ljudskih prava i manjinskih posebno u odnosu na srpski narod, ali da je to za nas država u granicama u kojima ju je priznao UN. Ne mogu da kažem Srbija je u granicama sa Kosovom i Metohijom, tako je član UN-a, a Hrvatska nije, iako je član UN-a. Neki standard male države moraju da primenjuju da bi i na njih bio primenjen. Rusija može da traži nezavisnost Južne Osetije a da ne da nezavisnost Kosova, Amerika može da traži nezavisnost Kosova a da ne da nezavisnost Južne Osetije. Ja vidim tu igru i ne bih želeo da se Srbija u to umeša, ni dok je Boris Tadić na vlasti ni kad mi pobedimo. Voleo bih da odem u Južnu Osetiju da vidim šta se to desilo, kakve su razmere, koliko je srušeno, šta se ulaže da se to podigne, ali dalje od toga politički ne bih mogao. To je moj stav i Ruska Federacija zna taj moj stav.

Idete i u Vašington?

Još dok je gospodin Manter bio ambasador SAD u Beogradu, postojala je ideja da se organizuje moja poseta SAD. A pre desetak dana primio sam predstavnika Srba iz Amerike. Zamolio je ako mogu da odvojim vremena da mi i Srbi koji žive u Americi organizuju posetu, kao što sam nekad išao u Australiju, da obiđem njihove crkvene opštine, mesta gde se okupljaju. Oni bi sve to pripremili i mogao bih da obiđem i Stejt department. Nije mi to prevashodna želja, neću to da odbijem, ali ne gradim svoju politiku na tome da moram da odem u Vašington i da tamo neko veoma visok mora da me primi. Poštujem odnose među državama kad se sreću ljudi na funkcijama. Ja predvodim opozicionu stranku i ne želim da mi bilo koja administracija pokaže jasno da je njena želja da ja pobedim. Želim da odem tamo da se vidi da sam, prvo, normalan čovek, a drugo, da su odnosi te države prema Srbiji normalni i da mogu da budu normalni bez obzira na promenu vlasti. Dosad se znalo – ako pobede jedni, sa jednom silom ćemo da sarađujemo, ako pobede drugi, sarađivaćemo sa drugom. Ja sam prvi rekao da mi treba da sarađujemo ne samo sa obe sile nego sa celim svetom i sad to neki pokušavaju da iskoriste i, Bogu hvala, neka koriste. Taj odlazak u SAD ne tražim, ali ako bude predložen, svakako ću da odem. Uostalom, još nigde

Iseliću se iz stana u Bulevaru Zorana Đinđića

Jedan naš kolega u tekstovima broji dane koji su protekli od trenutka kad ste obećali da ćete se iseliti iz stana u Bulevaru Zorana Đinđića.

Neka vaš kolega slobodno broji još 365 dana za 2009, ali iduće godine ću biti na drugoj adresi. To je bila bitka u koju možda nije trebalo da ulazim. Ušao sam u to i sad ću da se iselim, to vam garantujem, ali sve manje imam otpora prema tome. I dalje imam negativan stav prema tome što je taj bulevar tako rano dobio ime Zorana Đinđića, kao što imam otpor i prema tome što su ulice poznate po slavnim generalima Crvene armije izgubile svoja imena. Ali, da nije novinara, ja od toga nikad ne bih pravio problem. A kad me već prozivajte – ove godine ne mogu, nažalost stalo je tržište stanova, ja svoj stan ne mogu da prodam tako lako, ali recite kolegici, jednog dana iduće godine prestaće da broji.

nisam prodao dušu, nigde nisam promenio svoj stav, neću to sigurno ni u SAD. Nigde nisam izbegao da kažem ono što mi se ne sviđa, neću izbeći ni u SAD, ali kontakti moraju da postoje.

Pretpostavljam da tamo ipak nećete pričati o granici Karlobag, Karlovac, Ogulin...

Ali ja o tome ne govorim više ni u Srbiji. Taj stav sam promenio dok sam vodio SRS. I često su novinari, koji su želeli da me u očima dotadašnjih birača SRS-a malo smanje, pitali hoću li da ratujem za te granice, i tad sam kao jeres rekao da nećemo da ratujemo i da onaj ko voli da ratuje treba da ratuje u glavi. Dilemu oko toga da li to mogu da promenim a da opstanem politički rešio sam ima već tri-četiri godine i ja to pitanje sebi ne postavljam.

Kako je došlo do promene američkog stava prema vama?

Jedna stvar mora da se zna. Vojislav Šešelj je zabranjivao kontakte sa bilo kim. Mogli smo da se vidimo sa predstavnicima Rusije, Kube, arapskog sveta, Kine, Indije, ali zapadni svet je za nas bio zatvoren. Ja sam prvi od 2003. naovamo dozvolio da se srećemo i sa posmatračkom misijom EU u Beogradu, sa

misijom OEBS-a... Kad smo počeli da osvajamo lokalnu vlast, dozvolio sam predstavnicima opština da ostvaruju kontakte i sa predstavnicima zapadnih ambasada i sa finansijerima. Nemoguće je živeti bez toga. Može ako se izoluješ, imaš 15 odsto glasova i kažeš da za tebe Zapad ne postoji. Onaj ko želi da vodi zemlju ne može da kaže da neko ne postoji za njega. Ta promena mog stava, koja nije mogla do kraja da dođe do izražaja u SRS-u, a došla je do kraja u SNS-u, sigurno da je promenila stav ne samo SAD – skoro da nema zapadnog diplomate u Beogradu s kojim nisam već razgovarao. Sad me poznaju, sad znaju šta govorim. Svima govorim isto, u javnosti ovde istupam na isti način, dakle slika je jasna. Mislim da u SAD, makar koliko da smo mali i nevažni, postoji neko ko brine kakvi će biti odnosi između Amerike i Srbije. Sigurno da nije baš svejedno kakvi će odnosi da budu. Ja hoću da Amerika zna do kakvih promena će doći kad pobedimo, a šta neće biti promenjeno.

Kada planirate taj put?

Mislio sam da ovog meseca obavezno budem u Moskvi. U oktobru nas čeka mnogo toga. Počinje redovno zasedanje Skupštine na kome će sigurno biti Statut Vojvodine, to ne bih hteo da propustim, 17. oktobra imamo obeležavanje godišnjice stranke, 18. oktobra su izbori u Vrbasu i posle toga bih mogao da idem.

Tvrdite da ćemo imati i republičke izbore i to u martu. Na osnovu čega?

Ja sam u opoziciji i moram da govorim optimistično o tome da će biti izbora. Ali, posle glasanja o Zakonu o informisanju vidi se da postoji još jedna rezerva u vladajućoj koaliciji. Sad je valjda potpuno jasno da će LDP ići protiv vlade sve dok ona ne treba da padne, a da onda neće ići protiv vlade. Vladajuća koalicija nije više ograničena samo na 128, 129 poslanika, nego ih ima oko 140 i ako gledate hoće li zakoni biti izglasavani u Skupštini ili >>

**>>“NAMA JE DRAGOCENA
RUSKA POMOĆ, ALI MI NE
SMEMO DA IDEMO DALJE
U POGLEDU PRIZNAVANJA
NEZAVISNOSTI JUŽNE
OSETIJE U ODNOSU NA
GRUZIJU NEGO ŠTO
TRAŽIMO DA SE DESI SA
KOSOVOM I METOHIJOM U
ODNOSU NA SRBIJU”**

ne – mislim da to nije osnov da vlada padne. Postoje sukobi među njima, ali dok ne shvate svi iz vladajuće koalicije šta Tadić zapravo hoće, oni te sukobe neće dizati na nivo da od toga zavisi sudbina vlade. Tadić je izjavio pre dva meseca da je propast Srbije u malim političkim strankama i da one treba da nestanu, a sada pravi ugovor sa Batićem po kome će Batić imati dva poslanika posle izbora šta god da se desi. Sad će svi hteti da urade tu trgovinu i onda će im biti svejedno da li će biti izbora. Ja sam zaista drugačije zamišljao Srbiju i nekad sam u neformalnim kontaktima sa Borisom Tadićem možda bio i naivan. Javno sam zastupao ideju o dva velika bloka i on je, čini mi se, bio veoma blizu toga. Sad je jasno da mi nećemo imati dva jasno profilisana politička bloka zato što on vuče za sobom ucenjivački kapacitet koji prvo on trpi sve dok može, a onda tera Srbiju da trpi ministre iz stranaka koje nemaju ni jedan odsto. I da ti ministri u stvari vode državu. Da li Tadić zaista ne vidi da je Dinkić krenuo u formiranje stranke širom Srbije i da koristi državu, državni aparat, mogućnost zapošljavanja, mogućnost dobijanja poljoprivrednih kredita...

Ja bih se zabrinuo da moji koalicioni partneri krenu tako. Ugled DS-a je u padu, a Dinkić bi da podigne svoj ugled. Kako je to moguće, ne znam. Zaista bih voleo da Tadić razmišlja državotvorno i da dozvoli građanima Srbije da izaberu onu vlast koja im je sad po volji. Ja jesam zato da mandat traje četiri godine, da imate neku stabilnost, da imate projekte koje ostvarujete u tom periodu, ali ovo nije vreme za to, ovde se požari gase iz dana u dan i očigledno je da mi rasipamo dragocenu vodu i umesto da gasimo požare kvasimo nešto što vatra neće ni da dohvati. Ako ima tako malo sredstava u budžetu i mogućnosti da se taj budžet puni, onda se to mora rasporediti tako da budu zadovoljni građani Srbije, a ne ministri. Pošto oni ne čine ništa da građani budu zadovoljni, sigurno je da Srbija sada nema vlast koju građani žele. U to sam ubeđen. I da im treba pružiti priliku da izaberu drugu vlast. Kad će to Tadić odlučiti... Znam da je propustio pravo vreme, nije bio mudar kao Milo Đukanović da raspiše izbore na početku krize i da sad može da maše četvorogodišnjim mandatom dobijenim u vreme krize. Znam da i njegove analize govore o tome da mu je ugled sve manji iz dana u dan i to može da bude otežavajući faktor i da davi Srbiju možda još dve godine.

Da li sve to tera i vas na razmišljanje o promeni stava da na izbore izađete samostalno?

Neću na taj način da razmišljam, zato što želim da pobedimo i želim da to bude normalna Srbija i normalna vlast. Zaista ne bih mogao da povedem 15 stranaka na svojoj listi i da svaka ima udeo u vlasti posle izbora. Onaj ko to želi neka glasa za DS i Borisa Tadića. Neprihvatljivo mi je i da postoje stranke koje posle izbora mogu da se odluče hoće li na jednu ili na drugu stranu. Pozvaću sve stranke da se u kampanji izjasne s kim

>>“REĆI GRAĐANIMA DA ĆU JA DA ZAUSTAVIM PUT U EU, NEMOGUĆE JE – JA SAM VEĆ BIO U BRISELU I DOBIO POTPUNO UVERAVANJE DA, ŠTO SE TIČE POLITIKE SNS-a, ONA UOPŠTE NIJE LOŠIJA OD POLITIKE DS-a”

će da prave vlast ako to bude moguće. Neke stranke moraju da budu i u opoziciji ako njihova opcija ne pobedi. Neću ni da sarađujem sa političkim strankama koje se ne proveravaju na izborima. Ne treba mi to.

Da li je moguće formiranje koalicije DS i NS posle izbora?

To nije moguće zato što, bar u prvom mandatu, ne bismo imali opoziciju. Zatim, ja ne mogu da mu kažem – sad kad si vodio Dinkića sa sobom, ili Vuka Draškovića, sad oni ne mogu da budu u vladi, kao što ne bi mogao ni on meni da se meša u kadrovsku strukturu. Bezmalobila bi cela Srbija u tom slučaju bila na vlasti, a onda bi se rodila neka nova opozicija koja bi bila lošija i od DS-a i od SNS-a, ali bi bila alternativa. A što bismo mi to radili? Hoću da se ove dve stranke razvijaju da bi jedna drugu pobeđivale i da svako ko pobedi na sledećim izborima zna da ima ogromnu, jaku opoziciju i da će ta opozicija da dođe na vlast. I videćete kako će ministri drugačije da rade i da se trude da svaki dan bude ispunjen poslom, a ne reklamiranjem i TV snimcima. I kako više neće biti mita i korupcije, jer će svi papiri biti dostupni tadašnjoj opoziciji a budućoj vlasti. Ne može se desiti da Dinkić, Đelić i ostali budu na vlasti deset godina u kontinuitetu. Osnov za demokratiju je da se vlast menja. Bilo bi

idealno da mi i DS izgradimo takve odnose da budemo suprotstavljeni, da ne budemo neprijatelji, da se borimo ponašanjem, programom, delovanjem, a ne time ko će koga više da uništava, omalovažava, time ko će više svojih ljudi da zaposli a tuđih da ostavi bez hleba, i ja sam ubeđen da će Boris Tadić to shvatiti kad-tad. On se jedno vreme tako ponašao a onda su ga uplašili njegovi tzv. saradnici analizom da mi na taj način dobijamo sve veću popularnost. Pa šta? Hoće li sad da nas kao Milošević hapsi da ne bismo rasli? Neće moći. Njemu još uvek EU i institucije dozvoljavaju grublji zalaz u demokratiju nego što bi bilo kome. Da sam ja predložio Zakon o informisanju, on ne bi prošao nikada. Za Borisa Tadića je još uvek moguće, ali ubeđen sam da su packe koje dobija od njih sve jače i jače i da mu se stalno projektuje slika da bi za Evropu i SNS mogla da bude prihvatljiva. Ali ja očekujem da zbog toga on bude bolji, a ne da bude gori. Na lokalnom nivou neka ljudi biraju s kim će da sarađuju. Moj uslov je samo da poštuju svoju snagu, da je ne daju budzašto i da mi odgovaraju za to što su rekli s kim mogu da sarađuju, a s kim ne.

Ali, Tadić vam je Zakonom o informisanju učinio uslugu, dobili ste priliku da se borite za demokratiju i slobodu medija.

To je paradoks. Ja sam učestvovao u izglasavanju takvog zakona 1998. godine. On ga je valjda tada napadao, ili ga je zlurado napadao, a bilo mu je milo što takav zakon postoji. Danas ja kažem – jeste, pogrešio sam, ali neću više da grešim. Ali, ako ti je moja sudbina vodič, nemoj da pogrešiš. Jedanaest godina je prošlo od onda, vidiš šta smo sve doživeli, mogli su da nas pobiju 5. oktobra na ulicama zbog tog zakona. Međutim, šta se sad dešava? Da mediji rade protiv Tadića zbog tog zakona, kao što su radili protiv Šešelja, Tadić više možda ne bi bio ni na vlasti. Ali ovde se oprašta Borisu Tadiću ono što nikom drugom ne bi. Što je dozvoljeno Bogu, nije dozvoljeno volu, postoji jedna takva izreka. Tadić može sve. On prebaci na Dinkića odgovornost za donošenje Zakona i sad svi novinari kažu da je to Dinkićev zakon. A što ga Tadić podržava? On odgovornost za Statut Vojvodine prebaci na poslanike iz Vojvodine, iako su njegovi; ovde u Beogradu kaže da Statut ne može da prođe ako je neustavan, a na kraju će verovatno da prođe. Sve je to sad igra. Ja ne umem da igram te igre.

×

VERA DIDANOVIĆ

VEREME >>17/09/2009

21. septembar 2009. godine Ekonomska cena primene ekoloških zakona

Hoće li ekološke takse za široki spektar korporativnih zagađivača u Srbiji, obezbediti održiv sistem finansiranja reciklažne industrije ili dovesti do rasta cena? Na koji način će ekološke takse uticati na cene robe široke potrošnje, IT opreme, kućnih uređaja? Kako će se eventualni rast cena odraziti na sektor maloprodaje u Srbiji? Kakva pozitivna iskustva u primeni ekoloških taksi postoje, i koje države iz regiona, ali i Evrope i sveta mogu biti pozitivan primer u donošenju ovih podzakonskih akata?

Key note izlaganje: Oliver Dulić, ministar za životnu sredinu i prostorno planiranje Vlade Republike Srbije

Potvrđeni panelisti: Jasna Matić, ministarska za telekomunikacije i informatičko društvo Vlade Srbije; Vladan Zivanović, generalni direktor Microsoft Srbija; Veselin Jevrosimović, predsednik ComTrade Group; Rade Pribičević, predsednik Upravnog odbora Sekopak; Miroslav Laješić, generalni direktor OSRAM za Srbiju i Crnu Goru;

Institucionalni partner konferencije:

8. oktobar 2009. godine Sektor osiguranja u Srbiji-Zakonska regulativa i uticaj recesije

Kako do kvalitetnih izmena Zakona o osiguranju, i da li je Srbiji neophodno donošenje novog zakona o zastupanju u osiguranju? Zašto je donošenje zakonske regulative koja reguliše sektor osiguranja važan deo harmonizacije zakonodavstva Srbije sa zakonodavstvom EU? Koju ulogu u celom procesu imaju poreske mere kao i regulativa u oblasti radnog prava. Kakva su iskustva sektora osiguranja u Republici Srbiji u uslovima svetske ekonomske krize, i šta u tom kontekstu govore rezultati poslovanja u prvoj polovini 2009. godine. Kako će mere Vlade Srbije uticati na sektor osiguranja i privredu. Kakve su perspektive razvoja usluga osiguranja života i da li je tržište spremno za nove proizvode?

Generalni partner konferencije:

21. oktobar 2009. godine Ekonomski potencijal industrije turizma u Srbiji

Koliki je turistički potencijal Srbije kao kontinentalne zemlje? Da li umesto turističke promocije u svetskim medijima treba plasirati promo kampanje o investicionim potencijalima Srbije, ili te dve kampanje treba integrisati u jednu, poput drugih država regiona? Kako turistički potencijal Srbije može biti u funkciji poboljšanja imidža države u celini, i koja je uloga kompanija, javnih ličnosti i medija u tom procesu? Kakva je struktura i broj stranih posetilaca, i koji događaji i destinacije potencijalno najisplativiji za turističku industriju Srbije? Koja je uloga domaćih turoperatera u promociji turističkog potencijala Srbije? Kakvo je stanje domaćeg hotelijerstva osam godina nakon početka privatizacije, i ima li Srbija adekvatne kapacitete za smeštaj stranih gostiju? Koliko ljudi radi u različitim segmentima turističke industrije u Srbiji, i hoće li vizna liberalizacija i demonopolizacija avio saobraćaja u Srbiji, stvoriti prostor za novo zapošljavanje u ovom sektoru? Koji je ekonomski potencijal sinergije turističke industrije i bankarskog sektora u Srbiji? Postoji li standardizovan sistem kontrole kvaliteta usluga turističkih agencija u Srbiji? Kakav je društveni uticaj većeg obima turističkih putovanja građana Srbije u stranim zemljama? Koji mehanizmi stoje na raspolaganju državi u procesu kontrole trenda spolnotrgovinskog deficita povezanog sa turističkim putovanjima i potrošnjom u inostranstvu? Da li su turistička putovanja inostranstvo postala deo stadarda života i indikator opšteg ekonomskog rasta u Srbiji?

6. novembar 2009. godine Romi u Srbiji-Između diskriminacije i integracije

Key note izlaganje: Svetozar Čiplić, Ministar za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije

Institucionalni partner konferencije:

Ima li država održivu strategiju društvene integracije Roma u Srbiji? Koji pozitivni primeri iz Evrope mogu biti od koristi u primeni mera integracije Roma u društvo Srbije? Koji udeo u integraciji Roma ima rad nevladinog sektora i koliko zloupotrebe u tom sektoru otežavaju ceo proces podrške ranjivim slojevima stanovništva među Romima? Koliko je rasizam i ekstremni nacionalizam pretnja Romima u Srbiji? Da li se u medijskom izveštavanju previda činjenica da desetine hiljada Roma žive potpuno integrisani i društveno produktivan život i koji pozitivni lični primeri mogu biti poučni? Koji modeli rešavanja problema nehitajskih naselja postoje u Evropi i kako rešiti taj problem u Srbiji? Da li postojeći obrazovni sistem ignoriše probleme romske dece i faktički dovodi neformalnog, ali faktičkog stanja rasnog odvajanja školske dece? Kako do obrazovnog modela koji će na bolji način integrisati romsku decu?

23. novembar 2009. godine Investicioni potencijal sporta u Srbiji

Ima li primenive zakonske regulative u sportu, bez investicija privatnog kapitala u sportsku infrastrukturu i vlasništvo samih sportskih društava i klubova? Hoće li Srbija kroz novu zakonsku regulativu dobiti povoljni okvir za investicije privatnog kapitala u sport ili će rezultat biti vraćanje velikog broja sportskih objekata u državno vlasništvo? Kako do efikasnog vlasničkog modela koji neće ugroziti sportsku delatnost klubova u procesu privatizacije? Koji modeli privatizacije su adekvatni za Partizan i Crvenu zvezdu, i na koji način bi investicije u fudbalsku infrastrukturu mogle biti realizovane kroz partnerstvo klubova i privatnog sektora? Koje grane privrede najviše profitiraju od gradnje nove stadionske infrastrukture, i koje pozitivni primeri postoje u različitim evropskim državama? Kako sektor usluga, tekstilna industrija, prehrambena industrija, mogu dobiti nove izvore prihoda kroz modernije stadione i sportske hale na kojima će biti bezbedan boravak porodica sa malom decom? Kakva su iskustva korporativnih sponzora u sportu u Srbiji, i zašto veliki broj multinacionalnih korporacija koje su veliki sponzori sporta u svetu, to nisu i u Srbiji? Da li je moguća bezbednost investicija u fudbalske klubove bez striktno primene Zakona o sprečavanju nasilja na sportskim terenima, i mogu li u suprotnom potencijalni investitori biti dovedeni u situaciju da ne mogu da upravljaju klubovima koje bi putem privatizacije preuzeli?

8. decembar 2009. godine Informacione tehnologije i obrazovni sistem Srbije

Koju ulogu imaju informacione tehnologije u modernizaciji obrazovnog sistema Srbije na svim nivoima, od osnovne škole, do univerziteta? Zašto je po mnogim procenama obrazovni sistem Srbije, jedna od ključnih slabih tačaka tranzicije, pre svega zbog nesposobnosti da u dovoljnoj meri produkuje kadar neophodan tržištu rada? Koji primeri primene informacionih tehnologija u školskom sistemu različitih evropskih država pokazuju pozitivan rezultat, i koji od tih primera su primenjivi i u Srbiji? Da li tehnološka budućnost školskog sistema u svetu isključuje potrebu za štampanim udžbenicima i školskim sveskama, i koji primeri iz evropske prakse to ilustruju? Koja je uloga globalnih i lokalnih ICT korporacija u modernizaciji obrazovnog sistema Srbije? Koje projekte primene informacionih tehnologija u školskom sistemu realizuju javna preduzeća i resorna ministarstva? Kako iz ugla poslodavaca u Srbiji izgleda problem kadrovskog deficita stručnog kadra, i koliko neophodnih kadrovskih pozicija u Srbiji trenutno nije moguće adekvatno popuniti zbog zastarelosti programa obrazovnog sistema Srbije?

22. decembar 2009. godine Društvena korporativna odgovornost u Srbiji

Da li je društvena korporativna odgovornost u Srbiji suštinski deo poslovanja? Ima li istinski održivog poslovanja bez društvene odgovornosti? Da li je globalna recesija direktna posledica korporativnog modela koji ignoriše društvenu odgovornost? Kako se u Srbiji manifestuje takav model poslovanja, i kako privatni sektor u Srbiji može sistemski učestvovati u unapređenju društva u celini? Da li društvena korporativna odgovornost treba da bude stvar izbora ili zakonska obaveza, i koji mehanizmi se primenjuju u razvijenim državama, kojima se interes društva štiti od korporacija koje svojim poslovanjem nanose štetu društvu u celini? Zašto je poslovna etika nerazdvojno deo društvene odgovornosti poslovanja?

Prijavite se na www.danas.rs

PREDSTAVA “SMRT ŠKOLSKOJ PRIREDBI

Uz “Bože pravde” i “Vostani Srbije” predsjednik Republike Srpske Rajko Kuzmanović, njen premijer Milorad Dodik i predsjednik Srbije Boris Tadić otvorili su 8. septembra novu osnovnu školu “Srbija” na Palama, koju pohađa oko 670 đaka. Svečanosti je prisustvovalo oko 2000 građana, među kojima i učenici i nastavnici škole. Novu školsku zgradu osveštali su mitropolit dabrobosanski Nikolaj i vladika Vasilije sa sveštenstvom.

Za izgradnju te škole sredstva su izdvojili RS, vlada Srbije i opština Pale. Bilo je potrebno nešto manje od godine za realizaciju tog zajedničkog projekta koji je ugovoren ranije, u okviru Sporazuma o specijalnim i paralelnim odnosima između RS i Srbije, koji su Tadić i Koštunica potpisali u Banja Luci septembra 2006. Sporazum o specijalnim odnosima SRJ i RS su, 3. marta 2001. u Banja Luci potpisali predsjednici SRJ i RS, Vojislav Koštunica i Mirko Šarović.

SILAJDŽIČEV DEMARŠ: Bošnjački član Predsedništva BiH Haris Silajdžić je sada tvrdio da se ova ko zna koja u nizu (vidi okvir) poseta predsjednika Srbije Tadića Republici Srpskoj ne može opravdati specijalnim paralelnim odnosima, jer član Ustava BiH, koji takve odnose dozvoljava, jasno kaže da oni moraju da budu u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom BiH. I hrvatski član Predsedništva BiH Željko Komšić je tražio da se zbog te posete uputi protestna nota Srbiji. Srpski član Predsedništva BiH Nebojša Radmanović je pak naglašavao da je poseta predsjednika Srbije uredno najavljena preko ambasade Srbije u BiH i Ministarstva spoljnih poslova BiH, u skladu s diplomatskom praksom. Celokupnu organizaciju ove posete sproveo je Protokol Vlade RS. Radmanović nije želeo da u dnevni red bude uneta rasprava o poseti Borisa Tadića, Palama, ali da je u Predsedništvu BiH preglasano.

Granična policija BiH je u međuvremenu

POSETA KOJA JE PODIGLA PRAŠINU: Predsednik Tadić na otvaranju OŠ “Srbija” na Palama

saopštila da je 7. septembra pravovremeno obavestila o poseti Predsednika Srbije i da je na notu Ambasade Srbije u BiH izdala četiri odobrenja za unošenje službenog oružja pripadnicima obezbeđenja iz Tadićeve pratnje. Time je opovrgnuta izjava predsedavajućeg predsedništva BiH Željka Komšića, koji je tvrdio da je grupa naoružanih pripadnika bezbednosnih agencija Srbije neovlašćeno ušla na teritoriju BiH. Nezadovoljan odgovorom direktora Granične policije BiH Vinka Dumančića, Komšić mu je uputio novo pismo u kome pita kako to da je u noti Ambasade Srbije najavljeno da će pripadnici obezbeđenja uneti u BiH sedam pištolja, a

izdata su odobrenja za četiri...

I predsjednik Srbije Tadić je ponavljao da je njegova poseta BiH i RS bila zvanično najavljena, da je bio voljan da tog dana poseti i Sarajevo, ali da tamo za to nisu bili zainteresovani. Tadić je podsetio i da je inače razgovarao s članovima Predsedništva BiH Komšićem, u Libiji na marginama proslave 40 godina libijske revolucije, a sa Silajdžićem u Kini na Olimpijadi. U izjavi za “Politiku” on ponavlja: “Neka me pozovu, odmah ću doći. Poziv do sada nije stigao. Možda je razlog što Ratko Mladić nije u Hagu, ili neko unutrašnje pitanje BiH...”

Dodao je i to da možda nekome i odgo-

DEJTONA" NA PALAMA

Da li kratka bučna sporenja povodom otvaranja škole "Srbija" na Palama nagoveštavaju da će Beograd biti izložen novom pritisku zbog Bosne

Posete

Januara 2001. predsednik SRJ Koštunica je posetio BiH, a maja 2001. članovi Predsedništva BiH posetili su SRJ; novembra 2001. predsednik Veća građana Savezne skupštine SRJ Dragoljub Mićunović posetio je sa poslaničkom delegacijom BiH; decembra 2001. predsednik SRJ Koštunica posećuje BiH kada se formira Međudržavno veće za saradnju između SRJ i BiH; premijer Đinđić februara 2002. posećuje Banja Luku (na putu za aerodrom pokušao je atentat na njega); maja 2006. predsedavajući Saveta ministara BiH Adnan Terzić posetio je Beograd; juna 2006. predsednik Srbije Tadić posetio je Sarajevo; juna 2006. delegacija Vlade Srbije sa premijerom Koštunicom na čelu boravila u Banja Luci; jula 2006. organizovan je sastanak delegacija Srbije i Republike Srpske, predvođene predsednicima vlada Koštunicom i Dodikom u Rači; avgusta 2006. premijer RS Dodik posetio je Beograd; septembra 2006. premijer Koštunica i predsednik Tadić bili su u Banja Luci; predsednik Srbije Tadić i zvaničnici Republike Srpske reafirmisali su 22. juna 2009. u Banja Luci vrednosti Dejtonskog mirovnog sporazuma...

vara da građani Srbije i Republike Srpske, zbog snižavanja nivoa odnosa Beograda i Sarajeva, prekinu komunikaciju, ali da to nije realno i da nije moguće.

SUSRETI, VEZE: Diplomatski odnosi na ambadorskom nivou između Beograda i Sarajeva uspostavljeni su 15. januara 2001. godine. Srbija ima ambasadu u Sarajevu i generalni konzulat u Banja Luci, a BiH ambasadu u Beogradu.

Susreti zvaničnika dve zemlje su do sada bili organizovani i na entitetskom i na državnom nivou.

BiH je jedan od najznačajnijih spoljnotrgovinskih partnera Srbije. Dve zemlje su za

ključile Sporazum o slobodnoj trgovini 1. februara 2002. u Beogradu a već tokom 2005. vrednost robne razmene iznosila je milijardu dolara. Telekom Srbije je na javnom tenderu decembra 2006. kupio 65 odsto akcija Telekoma Srpske, za 646 miliona evra.

Kulturna i prosvetna saradnja je intenzivnija sa Banja Lukom. U Republici Srpskoj gostuje mnogo profesora, a brojne su kulturne manifestacije na kojima učestvuju muzičari, folklorne grupe, likovni umetnici, pesnici, glumci i mnoge druge institucije i pojedinci iz oblasti kulture, ali i na sarajevskim kulturnim manifestacijama redovno je učešće umetnika iz Srbije, brojni glumci

iz Srbije nastupaju na BiH pozorišnoj, filmskoj i TV sceni. Jugoslovensko dramsko pozorište i Atelje 212 imali su višednevna gostovanja u Sarajevu. Redovno je učešće pozorišta iz Beograda i Užica u Tuzli.

I na toj školskoj priredbi pominjana je ekonomija. Dodik je rekao da postoje brojni projekti koji će se raditi u skladu sa Sporazumom o specijalnim paralelnim vezama, među kojima su i aktivnosti na formiranju zajedničkog energetskeg preduzeća u slivu reke Drine. Kaže da je upućen poziv i Vladi Federacije BiH da zajednički grade energetske kapacitete u slivu reke Drine.

PROTEKTORAT: Odlaskom u tu regiju Boris Tadić nije napravio nikakav presedan, a držao se Ustava Srbije iz 2006. koji u članu 13 kaže: "Republika Srbija razvija i unapređuje odnose Srba koji žive u inostranstvu sa matičnom državom." U krajnjoj liniji, prisustvovao je otvaranju škole, a ne raketne baze. Slučaj je otkrio postojeće napetosti u bosanskoj komplikovanoj mreži vlasti i zamor protektoratom.

U javnim izjavama političara u BiH vidi se nezadovoljstvo međunarodnim guvernerima, pa i otvoreno priželjkivanje da im se što pre vide leđa. Kad je visoki predstavnik Valentin Incko ocenio da u stavovima predsednika Srbije Tadića na Palama nije bilo ništa antidejtonsko i da su oni bili korektni, Komšić je 10. oktobra rekao da "Incko nije pozvan da to komentariše": "Ma pustite Incka. Nije on nadležan da tumači te stvari, neka radi svoj posao. Posao mu je da provodi Dejtonski sporazum, a ne da vodi spoljnu politiku ove zemlje." Premijer Dodik je krajem nedelje rekao da visoki predstavnik nema nikakvo ustavno ni zakonsko pravo da nametne zakone o Sudu i Tužilaštvu BiH, da ni po Dejtonskom sporazumu ni po "bonskim ovlašćenjima" nema pravo da nametne zakone. On "bonskim ovlašćenjima" može da nametne rešenja iz nadležnosti >>

Saveta ministara i Predsedništva BiH, ali ne i one iz nadležnosti Parlamenta BiH. Kaže da će upravo zbog toga RS tužiti bivšeg visokog predstavnika Pedija Ešdauna u Britaniji.

U BiH visoki predstavnik je iznad zakona, na vrhu piramide vlasti. Ponekad ga nazivaju OHR, što je skraćenica za njegovu kancelariju (Office of the High Representative). On je ovlašćen da tumači sporazum o implementaciji civilnog dela mirovnog ugovora, nad NATO-om nema ingerencije, a nad njim ingerencije ima samo bog i, donekle, Veće za implementaciju mira, takozvani PIC, koje čini grupa od 55 zemalja i međunarodnih organizacija koje sponzorišu i vode proces implementacije mira. Ono je svojevrsteno proširilo njegov mandat. To su takozvana bonska ovlašćenja.

U intervjuu "Glasu Srpske", profesor washingtonskog Univerziteta za nacionalnu odbranu i nekadašnji specijalista CIA za Balkan Stiven Majer kaže da spoljna moć u BiH nije u rukama međunarodne zajednice, već u rukama nekoliko država (SAD, Velika Britanija, Francuska, Nemačka), koje su same sebe proglasile spasiteljima. Rusi u Bosni drže Bocan-Harčenka, karijernog diplomatu, koji je ranije bio specijalni predstavnik ruskog MIP-a za Balkan.

ENTITETI, KANTONI: U senci visokog predstavnika Bosna i Hercegovina ima nekoliko nivoa vlasti: državni nivo, entitete, kantone, distrikte, gradove i opštine.

Najveća moć je u entitetima Republika Srpska (RS) i Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH). Kuriozitet radi treba reći da se konvertibilna marka štampa u dve entitetske serije, sa identičnim rešenjem, ali sa različitim likovima – na jednoj novčanici od 50 KM je lik Jovana Dučića, a na drugoj Muse Ćazima Ćatića; na 100 KM su Nikola Šop i Petar Kočić, koji kao da krije pogled od svog Davida Štrpca.

Treći nivo vlasti u BiH su kantoni kojih u Federaciji BiH ima deset, među kojima Hercegovačko-neretvanski i Srednjobosanski imaju specijalne sisteme, kako bi se očuvala prava svih naroda. Grad Brčko je zasebna administrativna jedinica – distrikt.

Po načinu donošenja odluka BiH je komplikovana otprilike kao SFRJ, možda i kao Švajcarska, formalno konfederacija 26 kantona, koja je vremenom postala federacija, a čija stabilnost kao multinacionalne države počiva na odnosima ravnopravnih građana, zatim kantona kao regionalnih zajednica, a tek na trećem mestu su većinsko-manjin-

ski odnosi. Nada Raduški iz Instituta društvenih nauka u Beogradu u članku nedavno citiranom u "Vremenu" konstatuje da su njenoj stabilnosti u znatnoj meri doprinele i švajcarska neutralnost i ekonomska razvijenost, ali i prijateljska saradnja sa susedima čiji su jezici dominantni jezici njenih građana, a što nije predstavljalo prepreku da Švajcarska izgrađuje sopstveni identitet.

Tamo je ravnoteža nemoći dugo usavršavana i građani su naviknuti na nju; u BiH, ako su donekle i umirene ratne strasti, porasle su sumnje u to da će neko nečija prava ukinuti.

Od 1996. godine ovlašćenja vlada oba entiteta se u odnosu na državni nivo znatno smanjuju. U poslednjim mesecima iz Republike Srpske čuju se izjave protiv te revizije Dejtona, uz ponavljanje da RS neće nikada pristati na gubitak entitetskih prava, pogotovo što tamo smatraju da je glavna komplikacija složenost Federacije BiH, a RS meta pritiska. I dalje do Beograda.

U RS se mogu čuti ocene da bi ukidanje entitetskog glasanja i eventualno ukidanje samih entiteta dovelo do duboke krize, a da bi takva kriza gotovo sigurno bila uzrok raspada BiH. Predsednik SDA Sulejman Tihić dao je nedavno izjavu u kojoj kaže da je nemoguće ukinuti Republiku Srpsku bez volje njenih političkih predstavnika i da pitanje teritorijalne organizacije BiH treba ostaviti za neka druga vremena, a da je sada moguće postići dogovor o usklađivanju Ustava BiH sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, a i o razrešenju pitanja nadležnosti između države i entiteta. O tome je pregovarala i takozvana "prudska trojka" sastavljena od bošnjačkih, hrvatskih i srpskih političkih lidera. Izgleda da Amerikanci ne gledaju blagonaklono na te pregovore – bar jedan od njih, umešan u balkanske poslove, izjavio je da prudski dogovor predstavlja scenario za razlaz.

SRPSKO IME: Od prilike do prilike izbijaju erupcije sporenja, često oko osetljivih simboličkih pitanja. Haris Silajdžić je sada najavio da će od Ustavnog suda BiH tražiti da oceni ustavnost naziva osnovne škole "Srbija". On tvrdi da naziv javne ustanove po državi koja je po njenom Ustavu država srpskog naroda jasno stavlja naglasak na srpsko svojstvo te ustanove.

Da se škola na Palama zove "Srbija" predložio je premijer Dodik. On, koji je inače rekao da će "Srbiju" pohađati deca svih vera i nacija, odgovorio je tvrdo: "Neka Silajdžić

radi šta hoće, ali škola 'Srbija' će ostati! Kakva imena nose neke zgrade i džamije po Federaciji BiH, pa nama to ne smeta."

Nagovešteno je i da će srpski član Predsedništva BiH Radmanović pokrenuti pitanje zaštite vitalnog nacionalnog interesa i da će se sve završiti u parlamentu RS. Istočno Sarajevo se, inače, više ne zove Srpsko Sarajevo, zato što je odlukom Ustavnog suda BiH taj naziv proglašen neustavnim i diskriminatorskim prema Bošnjacima, Hrvatima i ostalim građanima koji nisu srpske nacionalnosti. Sudeći po novinskim izveštajima, većina Srba smatra tu odluku aktom međunarodnog pritiska. U Istočno Sarajevo spada

KOMPLIKOVANO ODLUČIVANJE: Predsedništvo BiH

ju delovi predratnih opština Novo Sarajevo, Ilidža, Novi Grad, Stari Grad, Trnovo, Sokolac i Pale, pre rata varošica od 7800 stanovnika, a sada nešto veće mesto sa četiri fakulteta – Ekonomskim, Filozofskim, Pravnim i Fakultetom za fizičku kulturu. Dodik tvrdi da u Istočnom Sarajevu u ovom trenutku investicije iznose oko 85 miliona konvertibilnih maraka (jedan evro vredi 1,956 konvertibilnih maraka, čija je bankarska skraćenica BAM).

NAJAVA PRITISKA: Širi kontekst te kratkotrajne verbalne "školske" napetosti na Palama možda otkriva nagoveštaj da bi Beograd mogao ponovo da postane meta pritiska. U američkoj štampi se ovog leta indikativno učestalo pojavljuju članci s veoma lošim prognozama za Bosnu. "Njujork tajms" ovih dana podseća da je američki potpredsednik Džozef Bajden proletoš obišao Balkan u svom "Er fors 2", s ciljem da skrene oslabelu pažnju na taj region. Utom

kontekstu upotrebljen je izraz kojim novine opisuju kako političari obilaze male provincijske gradove. Kaže se da je dao lekciju bosanskom parlamentu, opominjući da se ne zapadne u stare obrasce i drevne omraze. Sa izvesnim žaljenjem se konstatuje i da je Ričard Holbruk, koji je govorio o rastrojenoj međunarodnoj zajednici u Bosni, sada zauzet u Avganistanu i u nuklearkama naoružanom Pakistanu. U slučaju neuspeha u Avganistanu, Pakistanu i Iraku, što je izvesno, ta administracija bi mogla da se vraća u Bosnu, kao na svoj provereni teren, jer ona Bosnu smatra svojim uspehom i monetom za kompenzacije.

Pod opasnim naslovom "Smrt Dejtona" Patris Mekmehon i Džon Vestern u magazinu "Forin afers", koji bi trebalo da odražava bar dileme vašingtonskih diplomata, pišu da je Bosna i Hercegovina na ivici kolapsa, da bi institucionalni problemi u toj državi mogli dovesti do novih podela i novih sukoba, da nije sigurno da bi se mir u BiH dugo-ročno mogao održati, ukoliko se nastave postojeći trendovi. Upozoravaju da će aktivnosti ka fragmentiranju BiH zasigurno izazvati obnavljanje nasilja, a da opasno iskustvo atentata na nadvojvodu Ferdinanda iz 1914. uči da ono što počne na Balkanu, retko tu i ostane. To podsećanje je verovatno do neke mere vezano i za komemorativno podsećanje na ovde zapostavljenu 95. godišnjicu početka Prvog svetskog rata, ali takva dajdzest istorija obično služi i za obrazloženje neke političke odluke.

U tekstu se podseća na torturu, spaljene kuće i masovne grobnice koje su obeležile

troipogodišnji bosanski rat, za koji se kaže da je odneo oko 100.000 žrtava, od kojih su većina muslimani. Ranije su u ovakvim tekstovima pominjane mnogo veće brojke žrtava, a i sada se u lakšoj štampi pominje kako je u Bosni bilo i 250.000 nastradalih.

Istraživačko-dokumentacioni centar iz Sarajeva, kojim rukovodi Mirsad Tokača, utvrdio je, da je u BiH ukupno poginulo i nestalo 97.207 lica: 57.523 vojnika i 39.684 civila. Bošnjaci čine 65,88, Srbi 25,62, Hrvati 8,01 odsto od ukupno 97.207 žrtava rata u BiH. Prema popisu iz 1991. godine, BiH je imala 44 odsto Bošnjaka, 31 odsto Srba i 17 odsto Hrvata, dok se šest odsto ljudi deklariralo kao Jugoslaveni, a dva odsto kao ostali. Prema podacima američke agencije CIA, u BiH je 2000. godine živelo 48 odsto Bošnjaka, 37,1 odsto Srba, 14,3 odsto Hrvata i 0,6 odsto ostalih.

Autori teksta konstatuju da angažman međunarodne zajednice, najambicioznije zamišljen projekat obnove u novijoj istoriji, nije dao željene rezultate i da lokalno stanovništvo ponovo govori o mogućnosti izbijanja novog rata.

"Njujork tajms", koji citira taj članak, konstatuje da je u BiH upumpano 14 milijardi dolara pomoći, a da je u eksperimentu učestvovalo 17 različitih vlada, 18 agencija UN-a i oko 200 nevladinih organizacija. U poređenju sa najvećim sličnim poduhvatima, poput obnove Nemačke i Japana posle Drugog svetskog rata, u Bosnu je uloženo neuporedivo više novca po glavi stanovnika. Istragom, koja je sprovedena 1999. godine, otkriveno je da je oko milijardu dolara tog novca jednostavno nestalo.

Priznaje se da su institucije dodatno oslabljene i serijom grešaka međunarodne zajednice, čiji su "eksperti" često dolazili sa malo znanja, naročito o istoriji i kulturi podneblja, ali da su bili snažno motivisani ogromnim platama koje nisu pokrivali ozbiljni planovi rada.

Tvrđi se da su Dejtonskim sporazumom, radi zaustavljanja rata, u ustavno uređenje BiH ugrađeni kompromisni mehanizmi, koji su, u kasnijem sledu događaja, stvorili preduslove za postojeće podele u BiH, te da takav sistem stvara osnove za korupciju, onemogućava razvoj umerenih političkih snaga i guši ekonomski napredak...

Uz konstataciju da je nacionalno pitanje ostalo dominantno, dok je ekonomska situacija sve lošija, da Dodik otvoreno pretilo otcepljenjem RS od BiH, da bosanski Hrvati tra-

že više autonomije, a da Silajdžić traži centralizaciju, autori teksta upozoravaju na mogućnost raspada BiH, posle koga bi nastala mala i ranjiva državica bosanskih muslimana. Time bi se, kako kažu – a ne laje kera sela radi nego sebe radi – suprotno interesima Vašingtona i Brisela, islamskom svetu poslala pogrešna poruka, a onda se u pitanje dovode kredibilitet EU i NATO-a i njihov dosadašnji ulog u izgradnju BiH...

Kaže se da je za rešenje problema u Bosni potreban veći angažman SAD, imenovanje specijalnog izaslanika za Balkan i ujedinjenje politika Vašingtona i Evropske unije, koja, opet, mora da odbaci dosadašnju politiku popuštanja lokalnim liderima i da definiše jasne zahteve, koji bi otvorili jasnu evropsku perspektivu BiH...

Amerikanci pišu da Brisel svoj uticaj mora usmeriti i prema Beogradu i Zagrebu, kako bi se, preko njih, politički predstavnici Hrvata i Srba u BiH naterali na veću kooperativnost i konstruktivnost.

OTPOR: Taj nagoveštaj revizije Dejtona nailazi na otpor. Milorad Dodik je ovih dana ponovio da BiH ne može u evropske integracije ako postoji protektorat, kao što je kancelarija visokog predstavnika u BiH; da međunarodni zvaničnici devalviraju svoje uspehe u BiH namećući antidejtonska rešenja; da BiH treba da bude prihvatljiva za sve i da sve promene treba da se dešavaju u skladu s Dejtonskim sporazumom.

Kao potpisnica i garant Dejtonsko-pariskog mirovnog sporazuma, Srbija podržava Bosnu i Hercegovinu kao jednu državu sa dva entiteta – Republikom Srpskom i Federacijom BiH, i tri konstitutivna naroda – Srbima, Bošnjacima i Hrvatima, i svoje odnose sa Bosnom i Hercegovinom razvija u skladu sa dejtonskim principima i principima dobrosusedstva. To se ponavlja u svakoj izjavi srpskih političara, a posebno posle proglašenja nezavisnosti Kosova, uz dodatak da Srbija uvažavajući celovitost drugih država štiti svoju ugroženu celovitost. To je Tadić ponovio i sada i nema razloga da od toga odstupa. A pritisak treba da očekuje sa dve strane – s jedne, tražiće od nje ga, ako već i nisu, da lomi ruku bosanskim Srbima da pristanu na unitarizaciju Bosne, na šta ovi pristati neće, i s druge strane da prizna Kosovo, što su počeli da nagoveštavaju Marti Ahtisari i Srbiji nenaklonjeni članovi Međunarodne krizne grupe – i neki vašingtonski staljinisti.

×

MILAN MILOŠEVIĆ

Olako obećana racionalizacija

VEĆ JE RACIONALIZOVANO:
Sva četiri razreda osnovne škole u selu Pašljak i učiteljica Evica Popović

Šamar štednje iz Svetske banke stigao je baš oko Međunarodnog dana pismenosti, koji je Srbija dočekala sa 1,3 miliona ljudi bez završenog, mada po zakonu obaveznog, osnovnog obrazovanja

POSLE PREPORUKA MMF-A i Svetske banke, jedna reč, mada još nedovoljno oživljena, postaje sve prisutnija – racionalizacija. Ministarka finansija Diana Dragutinović dala je rok ministarstvima, a to je petak 18. septembar, kada moraju podneti planove za smanjenje troškova, nakon čega je ministar ekonomije Mladen Dinkić poručio ostalim ministrima da ako ne budu napravili plan smanjenja zaposlenih u državnoj upravi biće kažnjeni po milion dinara.

Kada je reč o zaposlenima u prosveti, trebalo bi da su barem ovde mirni, jer kako je ministar Žarko Obradović rekao, imaju sekretara manje nego što se može, savetnika manje, a on sam ukinuo je i jednog pomoćnika ministra. Međutim, sve drugo što se moglo čuti o racionalizaciji i predlozima Svetske banke već je podiglo temperaturu i u školama i u javnosti. Naime, Svetska banka je na osnovu svoje analize o obrazovanju u Srbiji donela nekoliko "alarmantnih" zaključaka i preporuka. Prvo, da Srbija troši

pet odsto BDP-a na obrazovanje što je na nivou razvijenih evropskih zemalja, ali i pored toga rezultati su razočaravajući. Najveći deo sredstava odlazi na plate zaposlenih, što je ministar prosvete Žarko Obradović i potvrdio pominjući 96 odsto budžeta namenjenog u tu svrhu. Nastavnika je previše, kao i odeljenja koja su isuviše mala. Konačno, kaže se, ukoliko se odredi da je minimalan broj učenika u jednom odeljenju 30, kalkulacija bi pokazala da u Srbiji postoji čak 11.000 odeljenja viška u osnovnim školama, ili oko 37 odsto ukupnog broja odeljenja u ovom trenutku. Njihovo zatvaranje donelo bi uštedu od oko 14,7 milijardi dinara ili oko 37 odsto tekućeg budžeta za osnovno obrazovanje.

Da ironija bude veća, ovaj šamar štednje iz Svetske banke stigao je baš oko Međunarodnog dana pismenosti, koji je Srbija dočekala sa 1,3 miliona ljudi bez završenog, mada po zakonu obaveznog, osnovnog obrazovanja.

KRIKA: Mrežu osnovnih i srednjih škola

Škole na drva

O eventualnom ukidanju malih škola, Dragan Lazić, direktor OŠ "Savo Jovanović Sirogojno" iz zlatiborskog okruga, kaže da bi takva odluka imala samo loše posledice.

"Matičnoj školi u Sirogojnu pripadaju izdvojena škola u Ljubišu, kao i škole koje zovu patuljaste: u Rožanstvu – šestoro učenika, u Željinama – četvero i u Gostilju – dvoje učenika. To je veoma prostran planinski kraj, u kome je razmak između škola oko 40 kilometara. Putna mreža nije dobra, kao ni prevoz, a zimi su nekad smetovi i po dva-tri metra dužinom od osam kilometara.

O novim merama ništa dosad nije zvanično rečeno, ali jeste mi nagovešteno da će biti ukinute škole koje imaju do pet učenika. Ne znam kakva ušteda tu može da bude osim na platama zaposlenih, a u školama radi obično dvoje – jedan učitelj i jedan pomoćnik. Inače, to su škole koje se greju na drva, ne na struju, a krede još koristimo iz vremena sankcija kada nam ih je Unicef dao.

Nemoguće je da ta deca idu u susednu školu. Nije reč samo o tehničkim problemima prevoza, nego što su to mala deca od sedam do deset godina, nekako, koja treba po lošim uslovima da putuju 40 kilometara svakog dana u jednom pravcu. Postojanje ovih škola je opravdano i zbog dece i zbog sela, a ako bi se one ugase, neminovno bi došlo do odlaska i ovo malo ljudi. Pri donošenju takvih odluka treba voditi računa i o demografskom potencijalu, jer ovde su se nedavno vratile tri porodice iz grada, pa ćemo već sledeće godine imati dva đaka više u tim malim školama. Inače, stav opštine Čajetina je da se škole ne zatvaraju, a još ranije je donesena odluka da će, ako zatreba, sama opština finansirati njihovo postojanje kao i plate učiteljima."

u Srbiji doduše niko nije menjao još od šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog veka. Ta mreža je i danas ista i pored krupnih promena, kao što su pad nataliteta, migracije, promena privredne strukture. Za nju je karakterističan dvojni sistem koji čine male seoske četvorogodišnje škole koje obuhvataju deset odsto učenika i koje zapravo čine 66 odsto osnovnih škola u Srbiji, i velike gradske i seoske matične osmogodišnje škole koje obuhvataju 90 odsto đaka i čine 34 odsto osnovnih škola. Sagovornik "Vremena" dr Ivan Ivić, profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu, sada u penziji, smatra da bi najavljeni plan uštede najviše mogao da naškodi baš tim malim seoskim školama,

zbog njihove brojnosti, i savetuje da se strogo mora voditi računa o osobenostima naše mreže škola bez obzira na to šta propisuje analiza Svetske banke. "Uostalom, analiza Svetske banke je toliko loša da to i nije nikakva analiza", ističe prof. Ivić. "Oni čak nisu analizirali izvorne podatke, realno stanje stvari, već su uzeli uopštene podatke iz već postojećih istraživanja." Dr Ivić kaže da je netačno da se za obrazovanje u Srbiji izdvaja pet odsto BDP-a, kako piše u izveštaju Svetske banke. "Zvanični podaci naše statistike govore o izdvajanjima do 3,8 odsto BDP-a. Kao prvo, reč je o netačnim procentima, a kao drugo, glavni podatak o ulaganjima ne može biti izražen u procentima nego u apsolutnim vrednostima, po kojima se tek vidi koliko su manja nego u Evropi."

Nedopustiva kalkulacija, prema rečima dr Ivića, jeste i tvrdnja Svetske banke da 37 odsto budžeta može da se uštedi. "To apsolutno ne stoji, jer nisu izveli analizu već su je samo predstavili teorijski: treba ukinuti 11.000 odeljenja što je 37 odsto odeljenja u Srbiji. Prva greška je što nisu izračunali finansijske posledice koje će nastati ukidanjem tih odeljenja. Od 37 odsto te uštede odmah treba odbiti sredstva za socijalne programe otpuštenih nastavnika, a potom i kupovinu autobusa za prevoz dece do najbliže škole, platu vozača, održavanje vozila, a sve to u siromašnim opštinama. Finansijski, to su veći troškovi nego što je ušteda. Jedino u gradskim sredinama gde su odeljenja mala ima finansijskih razloga za objedinjavanje. Međutim, koliko takvih slučajeva ima u gradskim školama kazuje da tu neće biti nikakva velika ušteda."

OD SLUČAJA DO SLUČAJA: Umesto pojma racionalizacija, koji u obzir uzima samo finansijski aspekt, dr Ivić radije govori o optimalizaciji. To znači da se pri ukidanju odeljenja i škola, odnosno njihovom spajanju, moraju u obzir uzeti mnogi faktori, ne samo finansijski nego i demografski, geografski, obrazovni, nacionalni, koje treba razmotriti pre svega na lokalnom nivou. Tako se, smatra on, u nacionalno mešovitim sredinama ne mogu ukidati pojedine škole, jer bi to izazvalo nezadovoljstvo dela lokalnog stanovništva. Odeljenja nacionalnih manjina takođe ne treba spajati, jer je njima i zakonom dozvoljeno da imaju do 15 učenika. U planinskim predelima, zbog velike razdaljine među školama, nepostojećih ili loših puteva i problema oko saobraćaja, takođe se ne mogu ukidati male škole. Ne samo da

Žarko Obradović, ministar prosvete

O MMF-U I PREDSTOJEĆIM MERAMA

Nisu dolazak delegacije MMF-a i razgovori koje smo imali sa njima otvorili pitanje racionalizacije mreže škola ili broja odeljenja, niti broja zaposlenih u Republici Srbiji. To pitanje je otvoreno još 2002/2003. godine, do sada nije rešavano, a sada je aktuelizovano zbog finansijske krize.

U javnosti se iznose brojke o višku zaposlenih u obrazovnom sistemu Srbije, koje uopšte nisu bile predmet razgovora Ministarstva prosvete i MMF-a. Delegacija MMF-a iznela je samo podatak da je broj nastavnika u osnovnom obrazovanju veći od potrebnog, uzimajući u obzir broj učenika u Srbiji.

Svetska banka, s druge strane, nudi model odeljenja u Srbiji sa minimumom od 30 učenika po jednom odeljenju, dok većina vodećih evropskih zemalja ima u proseku od 18 do 24 učenika po odeljenju. Mi nećemo ovom problemu prići na način Svetske banke, koja je očigledno do rešenja došla podelivši ukupan broj učenika u Srbiji sa prosečnim brojem odeljenja optimalnim za Srbiju, po njihovom mišljenju. Za nas, u Ministarstvu prosvete (a svakako želimo da čujemo i stav Nacionalnog prosvetnog saveta), obrazovanje je sistem jednačine sa više nepoznatih, koja uključuje i učenike, i nastavnike, i sindikate, i finansijske mogućnosti i etničke posebnosti nacionalnih manjina...

Jer u obrazovnom sistemu Srbije postoje odeljenja sa manjim brojem učenika – pripadnika manjinskih zajednica, za šta dobijamo pohvale Saveta Evrope, ali to se očigledno ne uklapa u stavove Svetske banke i MMF-a.

U svakom slučaju, proces racionalizacije u obrazovnom sistemu Srbije ostvarivaće se u više faza, a počće od iduće godine. Međutim, sa sprovođenjem određenih mera racionalizacije već smo započeli – u novi zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, koji se primenjuje od ove školske godine, uneli smo rešenja u kojima insistiramo da se mogući višak zaposlenih prvo rešava na nivou škole, grada, okruga i školske uprave, pa tek onda da se raspisuje konkurs za nova radna mesta. Pojačali smo odgovornost ljudi koji odlučuju o prijemu novih zaposlenih, poslali smo školama i stručno uputstvo o broju učenika u odeljenjima.

PITANJE SEOSKIH ŠKOLA

I sâm sam pokrenuo to pitanje – u Srbiji, prema podacima za prošlu školsku godinu, postoje 182 odeljenja koje pohađa od jednog do petoro učenika.

Postojanje tako malobrojnih odeljenja sigurno nije finansijski opravdano, a pitanje je i koliko je, uz dužno poštovanje prema radu učitelja u tim uslovima, takav vid nastave opravdan u smislu kvaliteta obrazovanja koje učenik dobija u takvim okolnostima. Da ne govorimo o potrebi socijalizacije tih učenika. To pitanje se može rešavati i u saradnji sa lokalnom samoupravom – organizovanjem prevoza i ishrane za te učenike, a ima i drugih rešenja o kojima će se tek razgovarati.

Predlog nekih međunarodnih organizacija da odeljenja imaju najmanje po 30 učenika nije u skladu sa specifičnostima naših prilika, kao što su posebnosti etničke strukture i demografske situacije i posebno razuđenost ili veličina nekih opština.

Srbija, kao zemlja sa oko 1.350.000 nepismenih, ne sme nikako da trpi brze i nepromišljene promene u sistemu obrazovanja.

Podaci

U Srbiji ima 1815 osnovnih i srednjih škola, koje pohađa oko 905.000 učenika. Oko 80.000 đaka prvaka krenulo je u osnovnu školu u školskoj 2009/2010. godini. Prema podacima iz prošle školske godine, u Srbiji postoje 182 odeljenja koje pohađa do petoro učenika.

to nije isplativo već bi se odrazilo i na demografsku sliku, napuštanje sela i to mlađih ljudi s porodicama. Treba voditi računa i o veoma lošem obrazovnom nivou ljudi na selu, o tome da 36,3 odsto seoskog stanovništva nema ni osnovnu školu. "Glavna grupacija neobrazovanih na selu nisu oni koji nikad nisu upisali školu, njih je mali broj, ispod pet odsto", kaže dr Ivić. "Okolo tri odsto je onih koji imaju od jednog do četiri razreda, a glavna grupacija, oko 20 odsto je onih koji su završili četiri razreda, jer su u blizini imali četvorogodišnju školu a škola s višim razredima im je bila predaleko, što je naročito pogodilo žensku decu."

Međutim, prema rečima sagovornika "Vremena", ušteda se može postići na smanjivanju velike sektorske izolacije. "Na primer, u malim opštinama nalazi se vrtić koji ima svog direktora i spremačicu za 14 dece, pa onda osnovna škola od nešto malo više dece koja takođe ima svoju spremačicu i svog direktora. Racionalnije bi bilo da se sve zajedničke službe objedine i da vrtić, škola, biblioteka čine jednu celinu."

30 ĐAKA: Kako će se spajanje malih odeljenja u veća sa predloženih 30 učenika odraziti na kvalitet rada na časovima? "Ako se drži predavačka nastava, znači, ako nastavnik svede svoju ulogu samo na prezentaciju gradiva, onda broj od 30 do 35 đaka nije veliki. Ali ako hoćete da radite tako da angažujete učenike, onda je to prevelik broj. Ako hoćete da date problem na času, da naterate učenike da razmišljaju o njemu, onda to traži vreme, traži da radite u malim grupama, jer je veća šansa da se svako dete angažuje. Da li može 30? Može, ako ćemo da fiksiramo ove loše rezultate koje imamo. Na PISA testiranju naši učenici su krahirali", kaže dr Ivić. "U novembru će ponovo biti testiranje, i pošto se ništa u školstvu nije promenilo, rezultati čak mogu biti i gori. Koliko naši učenici ne umeju da aktivno rade na tekstu pokazuju rezultati: samo 0,2 odsto njih je na najvišem šestom nivou, a 51 odsto na nultom ili prvom stepenu koji se knjiže kao funkcionalna nepismenost."

Problem racionalizacije školstva treba sagledati sa mnogo strana, smatra dr Ivić, i njemu se ne može olako i teorijski pristupiti ni u Vašingtonu ni u Beogradu. Tačnije, samo ministarstvo može i treba da definiše neke opšte principe i kriterijume za predstojeću reformu. ×

IVANA MILANOVIĆ-HRAŠOVEC

DRŽAVA – TO

PIŠE: SVETLANA
VUKAJLOVIĆ

"ISKRENO MRZIM SVOJU zemlju jer ona iskreno mrzi mene i moju porodicu", napisao je izvesni gospodin Janjić, opisujući svoje iskustvo sa zdravstvenim sistemom Srbije i pustio ga da kola internetom. Na prvi pogled zaključuje se da to mora biti strašno iskustvo. G. Janjić je svoju bebu od tri meseca sa temperaturom od 38,5 odveo u toku noći u Institut za majku i dete, gde je na red čekao čitav sat, nakon čega su bebi uradili laboratorijske analize, konstatovali urinarnu infekciju i bebu zadržali u bolnici. Majka je ostala sa bebom, gde nije mogla da dobije posebnu sobu, ni krevet, a otac je morao od kuće da donese sapun, toalet-papir, mleko... jer u bolnici, kaže, nema ništa. "Zašto mi plaćamo socijalno državno osiguranje?", pita se otac, "i zašto uopšte plaćamo porez?". Koliko on zna, "u SAD i većem delu evropskih zemalja svaki čovek ima pravo na lečenje u državnoj bolnici, imaš poseban tretman kada si sa detetom, a verovatno i tata dobije krevet". Nezamislivo je, smatra on, da bebi od tri meseca, sa urinarnom infekcijom, tek nakon četiri sata daju antibiotik i zato on iskreno mrzi svoju zemlju.

Pokušaj razbijanja stereotipa uvek je pomalo Sizifov posao, a naročito stereotipa da je samo u Srbiji loše, a da čim pređemo granicu sve postaje besprekorno, humano i po meri čoveka.

Ipak, zamolila sam prijatelje i poznanike koji žive u inostranstvu da opišu svoja iskustva sa zdravstvenim sistemima zemalja u kojima žive. B.A. iz Kanade, bila je u sličnoj situaciji kao g. Janjić. Njena beba od 20 meseci dobila je urinarnu infekciju, tako da je počela da vrišti, a ne da plače. Majka je pozvala porodičnog lekara da zakaže pregled "jer ne možeš ovde da se ušetaš kod njega, kao što je moja majka u Srbiji radila sa mnom", kaže ona. U ordinaciji čeka pored nekog čoveka od 70 godina, koji ko zna od čega boluje. Lekar ih uputi u hitnu pomoć, jer jedino oni mogu da urade analize urina odmah. U hitnoj pomoći čekaju osam sati, pored njih čovek od tridesetak godina povraća. Konačno urade analize, dobiju antibiotik i odu kući. Za tri nedelje infekcija se vrati i opet porodični lekar, opet u hitnu pomoć, opet analize i antibiotici. Tek kada je dete peti put dobilo infekciju, porodični lekar je napisao uput za specijalistu. Sa drugom bebom, koja je dobila žuticu nakon otpusta iz bolnice, B.A. je čekala deset sati na ponovni prijem u bolnicu. Mama je spavala na stolici, hrana za nju je morala da se donosi, a parking ispred bolnice se plaćao četiri dolara po ulasku.

Ovakvih primera ima mnogo i mogu se naći na internet sajtovima iz celog sveta. Ali niko od njih nije napisao da mrzi svoju zemlju.

U Americi 46 miliona ljudi (17 odsto stanovništva) nema zdravstveno osiguranje. Oni ne mogu da očekuju nikakvu zdravstvenu zaštitu – ni vakcine za

SMO MI SAMI

U Srbiji 1.200.000 ljudi ne radi, ne ostvaruje prihode i ne plaća zdravstveno osiguranje, ali ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu iz zajedničke kase. U ovu kategoriju spadaju najosetljivije kategorije stanovništva, a ispostavljene fakture za njihovu zdravstvenu zaštitu koštale su RZZO prošle godine 24 milijarde dinara

bebe ni insulin za dijabetičare. U bolnicu mogu biti primljeni bez zdravstvenog osiguranja kao hitan slučaj, ali će im bolnica za to lečenje ispostaviti račun i isti naplatiti do zadnjeg dolara, ako poseduju bilo kakvu imovinu (kola, stan ...). Pritom Amerikanci za zdravstvo izdvajaju 16 odsto svog BDP-a ili 7000 dolara po glavi stanovnika (od čega 15 odsto odlazi na nepotrebne analize i snimanja skupim aparatima, 10 odsto na komplikacije nastale pogrešnim lečenjem, a 25 odsto na administrativne troškove).

Američki, tržišni, dominantno privatni model zdravstvenog osiguranja, ubedljivo je najskuplji, ali po efikasnosti i kvalitetu usluga tek na 37 mestu (prema listi Svetske zdravstvene organizacije), iza većine evropskih zemalja. Pritom, 17 odsto stanovništva nema zdravstveno osiguranje, a više od polovine stanovništva u nekom periodu života dođe u situaciju da ostane bez zdravstvenog osiguranja. A bez zdravstvenog osiguranja u Americi nema lečenja. Zato se predsednik Obama danas zalaže za centralizaciju zdravstva i dostupnost svim građanima, smatrajući da je Americi potreban humaniji sistem. Univerzalno pokriva, kakvo Obama želi, upravo znači da svi izdvajaju prema mogućnostima, a troše prema potrebama, za razliku od postojećeg sistema u kome samo bogati imaju mogućnost lečenja.

Ali, Obama nailazi na žestoke otpore bogatih, privatnih osiguravajućih kompanija, koje, rukovođene isključivo željom za sopstvenim profitom, ograničavaju i uskraćuju osiguravajuće pokriće, stvarajući potrebu za sve skupljim osiguranjem. Osiguravajuće kompanije, koje posluju na tržišnom principu, logično ne žele siromašne i bolesne koji će više trošiti nego izdvajati, a njihova međusobna konkurencija nije dovela do sniženja cene osiguranja ili većeg pokrića, već do povećanog izdvajanja za marketing, usmeren prvenstveno prema zdravim i platežno sposobnim delovima društva.

S toga mnogi američki ekonomski analitičari smatraju da bi se centralizacijom osiguranja ostvarile uštede, koje bi omogućile da svi dobiju zdravstvenu sigurnost i navode primer Tajvana, gde je to učinjeno, pa se procenat pokrivenih osiguranjem povećao sa 57 na 97 odsto, uz nepromenjeni ukupan trošak.

Za razliku od njih, pojedini kritičari ovdašnjeg sistema zagovaraju decentralizaciju i privatizaciju kao rešenje. Naravno, može se doneti i takva politička odluka, samo treba dobro proceniti šta ona sa sobom nosi.

Gospodin Janjić se u svom pismu pita zašto mi uopšte plaćamo "socijalno osiguranje". B.A. iz Kanade na kraju svog pisma poručuje: "Nemojte vi dole toliko da kukate, jer s obzirom koliko izdvajate za zdravstvo, dobro je da išta i funkcioniše."

Možda bi zaista pravo pitanje bilo: koliko plaćamo zdravstveno osiguranje i šta je realno očekivati za te pare?

Prosečna zarada u Srbiji iznosi oko 30.000 dinara, što znači da je prosečno izdvajanje za zdravstveno osiguranje po zaposlenom 6000 din. mesečno, čime

on pokriva zdravstveno osiguranje za sebe i članove svoje porodice. Prosečan zaposleni za ceo svoj radni vek izdvoji oko 2,5 miliona din. Ovaj iznos jedva pokriva troškove lečenja dijabetesa, može da pokrije troškove za godinu dana dijalize ili pola godine lečenja od leukemije i drugih onkoloških oboljenja, a oboleli od hemofilije troškove svog lečenja ne bi mogao da pokrije za deset života. Ipak u Srbiji, za razliku od Amerike, niko nije ostao bez insulina, dijalize ili lekova za hemofiliju, a hitna pomoć nema pravo da ikoga odbije zato što nema zdravstveno osiguranje.

Prosečan Amerikanac zarađuje 1500 dolara. Za osnovni paket zdravstvenog osiguranja izdvaja 160 dolara, što ne pokriva i troškove zdravstvene zaštite članova porodice, niti pruža pokriće za ozbiljnija i skuplja oboljenja. Osiguranje koje pruža puno pokriva košta 1000 dolara mesečno i nije dostupno svima.

Prosečan Nemačkan zarađuje 2500 evra. Za zdravstveno osiguranje izdvaja oko 500 evra. Država pokriva zdravstvenu zaštitu za socijalne kategorije, ali u Nemačkoj samo sedam odsto radno sposobnog stanovništva ne radi.

U Srbiji 1.200.000 ljudi ne radi, ne ostvaruje prihode i ne plaća zdravstveno osiguranje, ali ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu iz zajedničke kase. U ovu kategoriju spadaju najosetljivije kategorije stanovništva, a ispostavljene fakture za njihovu zdravstvenu zaštitu koštale su RZZO prošle godine 24 milijarde dinara.

Možete u Srbiji kupiti i privatno osiguranje, koje pokriva mnogo veći komfor u korišćenju zdravstvene zaštite, upravo onakav kakav prosečni građanin Srbije smatra da treba da ima. Ali ovo osiguranje košta tri puta više nego što prosečan građanin izdvaja i imate ga samo dok ga plaćate.

Nije, naravno, poruka ovog teksta da je naš sistem savršen. Ima tu dosta neracionalnosti, lošeg rada, politizacije, pa ako hoćete i korupcije, uostalom kao i u svakom drugom segmentu našeg društva, ali ima i dobrih stvari, koje ne treba poništiti u sveopštoj želji za promenom.

Poruka je da za deset puta manje novca po glavi stanovnika od Slovenije i 30 puta manje od Kanade ili Francuske ne možemo očekivati vrhunski komfor. Gospodin Janjić je, kaže, morao da donese toalet-papir i sapun. A da razmislimo o tome da li je to zbog naših navika, ili je zbog zdravstvenog sistema. Ne događa li vam se i na radnom mestu da neko uvek pokupi toalet-papir i sapun i stavi ga u svoju fioku? Gospodin Janjić je, kaže, morao da donese mleko i grejač za vodu za bebu. Pa ne koristi li to beba i kod kuće. Zašto je to razlog da mrzimo svoju zemlju, u kojoj, i ako je siromašna, često brže stignemo do zdravstvene zaštite nego u onim bogatim. Ko ima platu 30.000 mesečno, ne može voziti "mercedes", a ko za zdravstvo izdvaja manje nego za cigare, ne može očekivati vrhunski komfor. Ova država – to smo mi sami, ne može biti ni bolja ni bogatija od nas.

Autorka je direktorka Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje

Originalnost umesto veličine

Benefiti koje država ima nakon učešća na Svetskim izložbama mnogo su veći od ulaganja u nastup. Primer je Hrvatska, koja je nastupe na izložbama World Expo označila kao projekte od državnog značaja. Godinu dana nakon nastupa na istom svetskom sajmu, broj japanskih turista u Hrvatskoj je porastao osam puta

OD SREDINE PROŠLOG MESECA potpuno je izvesno da će Srbija nastupiti na svetskom bijenalu World Expo 2010. Manifestacija će biti održana od 1. maja do 31. oktobra sledeće godine u Šangaju. Domaćini očekuju rekordan broj od preko 70 miliona posetilaca, a nastup je do sada potvrdila 191 država. Svetske izložbe privlače veliku pažnju međunarodne javnosti jer posle Olimpijade i Svetskog prvenstva u fudbalu predstavljaju najveća okupljanja država. Poznato je da ovi grandiozni skupovi dosta koštaju državne budžete. Tako je procenjeno da je prosečna vrednost paviljona učesnica na Svetskoj izložbi održanoj u Hanoveru 2000. godine iznosila oko 13 miliona evra. World Expo izložbe imaju izuzetan značaj za ekonomsku, tehnološku i kulturnu razmenu, a tokom svoje duge istorije dale su i neke od najatraktivnijih svetskih građevina. Najpoznatije su Ajfelov toranj u Parizu i Atomijum u Briselu. O značaju nastupa na World Expo 2010 za našu zemlju i o snalaženju sa budžetom koji je veoma skroman, razgovarali smo sa Vesnom Perić, direktorkom Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza Republike Srbije (SIEPA).

“VREME”: Ugovor o učešću Republike Srbije na Expo 2010 u Šangaju potpisan je prošle godine u Peking. Da li je zbog uticaja svetske ekonomske krize naš nastup dolazio u pitanje?

VESNA PERIĆ: Finansijska kriza predstavlja veliku prepreku uspešnom sprovođenju ovako velikih projekata. Ne samo nama već i drugim zemljama širom sveta. Srbija do sada nije nastupala na svetskoj smotri jer nije imala dovoljno novca za tako ozbiljan projekat. Ove godine smo odlučili da se predstavimo uprkos skromnom budžetu u iznosu od 450.000 evra. Veoma nam je značajna pomoć Republike Kine u vrednosti od 650.000 dolara, međutim, taj novac možemo da koristimo samo u Šangaju za troškove izgradnje, održavanje paviljona i osiguranje uvoza eksponata. Uprkos toj donaciji, početkom godine smo razmišljali da odustanemo od učešća jer je postojala bojazan da u državnom budžetu neće biti ni minimalnog iznosa za taj projekat. Cilj nastupa je da predstavimo Srbiju kao modernu zemlju sa kvalitetnom, kreativnom i edukovanom radnom snagom koja može sa relativno skromnim budžetom da uradi velike stvari. Očekujemo da će kroz naš paviljon tokom šest meseci, koliko traje sajam, proći između četiri i pet miliona ljudi. Treba se

pripremiti tako da svakom posetiocu štanda ponudimo promotivnu brošuru o Srbiji i omogućimo da kupi suvenir koji bi ga kasnije podsećao na Srbiju. Sve to predstavlja dodatni trošak koji moramo da pokrijemo pored izgradnje samog paviljona i troškova boravka naših ljudi u Šangaju.

Da li je nedavna poseta predsednika Borisa Tadića Kini uticala da se nastup Srbije ipak ne otkáže?

Naravno. Mislim da sada postoji mnogo veće razumevanje za ovaj projekat otkada su predsednik Tadić i njegov tim na licu mesta videli šta se sve očekuje od World Expo 2010. Želim da istaknem da je ovo najveći projekat ovog tipa na kome se predstavlja naša zemlja i zbog toga treba da bude shvaćen kao državni projekat, a ne kao poduhvat zaposlenih u SIEPA. Potrebna nam je pomoć svih delova Vlade i drugih institucija koje su spremne da učestvuju u ovom poslu koji je od velikog značaja za brendiranje države i pozicioniranje na svetskom tržištu. Mi smo ovom poslu pristupili sa puno entuzijazma i ljubavi prema svojoj zemlji. Na čelu sa ministrom Dinkićem, koji je i komesar srpskog nastupa na Svetskoj izložbi, najveću podršku nam za sada pružaju kolege iz Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja koje je nosilac projekta. Nadamo se i aktivnoj pomoći Ministarstva kulture, kao i Ministarstva trgovine i Privredne komore Srbije. Svetska izložba u Šangaju biće najveća do sada po broju posetilaca i po površini na kojoj će se manifestacija tokom šest meseci održavati. Na lokaciji od 360.000 hektara biće izgrađeno oko 300 paviljona država, organizacija ili gradova. Paviljon Republike

Srbije biće smešten u samom "srcu" evropskih izlagača, na Evropskom trgu, u blizini paviljona Španije, Belgije i Monaka.

Postoje procene da se novac uložen u nastupe na Svetskim izložbama višestruko vrati u državu najduže kroz dve godine. Kakve ekonomske efekte očekujete od ovog nastupa?

Benefiti koje država ima nakon učešća na Svetskim izložbama mnogo su veći od ulaganja u nastup. Uspešan primer je Holandija, koja je u svoj nastup 2005. godine u Japanu investirala čak 35 miliona evra. Kasnije se kroz povećanje vrednosti investicija, trgovinske razmene sa Japanom i posete turista iz ove

Motiv tkanja kao srž srpskog paviljona

Republika Srbija će na Svetskoj izložbi u Šangaju nastupiti kao samostalna država prvi put posle 110 godina. Poslednji put Kraljevina Srbija predstavila se na bijenalu u Parizu 1900. godine. Tada je slika Paje Jovanovića *Krunisanje cara Dušana u Skoplju za cara Srba, Grka i Bugara* nagrađena zlatnom medaljom. Tema World Expo 2010 u Šangaju je: "Bolji grad – bolji život". Kako saznajemo u Agenciji za strana ulaganja i promociju izvoza Republike Srbije, na javnom konkursu za idejno arhitektonsko rešenje srpskog paviljona izabran je rad sa nazivom "Kod grada". Autori su mlade arhitekthe Natalija Miodragović i Darko Kovačev. U izgradnji paviljona će se koristiti moduli izrazite fleksibilnosti, a kao uzor za konstrukciju uzet je tradicionalni motiv srpskog tkanja. Moduli će biti ugrađeni u pod i zidove konstrukcije, a u unutrašnjosti paviljona biće postavljeni interaktivni pultovi. Tu će se nalaziti i ekrani za projekcije i specifično izgrađena mesta za sedenje. Osam komponenti gradskog koda biće simbolički predstavljeno kroz enterijer paviljona. To su istorija razvoja grada, kulturne posebnosti, privreda, građani, gradski životni stil, urbani ekosistemi, nauka i tehnologija i komunikacije. U planu je i rešavanje energetskog snabdevanja paviljona putem tehnologija koje koriste alternativne izvore, poput solarnih kolektora i vetrenjača. Srpski paviljon će simboličnim "finim nitima" pokušati da poveže prošlost i sadašnjost gradova. Kodovima koji čine njihovu srž, opisivaće kako su nastali, razvijali se tokom vekova i kreirali sadašnji moderni grad, koji se kreće od istoka ka zapadu. U okviru paviljona posetioci će moći da kupe i prigodan suvenir naše zemlje. Nedavno je raspisan Konkurs za novi suvenir Srbije, sa ciljem da se postojeći suvenirni dopune nekim novim idejama o modernoj i evropskoj Srbiji. Veliki broj autentičnih građevina, događaja i ličnosti sigurno može da posluži kao inspiracija kreativnim ljudima.

zemlje u budžet vratilo oko 350 miliona evra. Drugi primer je Hrvatska, koja je nastupe na izložbama World Expo označila kao projekte od državnog značaja. Godinu dana nakon nastupa na istom svetskom sajmu, broj ja-

>> "CILJ NASTUPA JE DA PREDSTAVIMO SRBIJU KAO MODERNU ZEMLJU SA KVALITETNOM, KREATIVNOM I EDUKOVANOM RADNOM SNAGOM KOJA MOŽE SA RELATIVNO SKROMNIM BUDŽETOM DA URADI VELIKE STVARI"

panskih turista u Hrvatskoj je porastao osam puta. Mi ćemo u Šangaju predstaviti Srbiju kao zemlju pogodnu za ulaganja u mnogim privrednim oblastima, ali i kao atraktivnu turističku destinaciju. Istraživanja ukazuju da će za pet godina svaki treći turista u svetu biti Kinezi. To znači da će 2014. u Rimu na nekoj turističkoj lokaciji u istom trenutku biti deset Japanaca i sto Kineza. Mi želimo da uzmemo "deo kolača" jer je Srbija izuzetno

lepa zemlja, koja ima šta da ponudi.

Ko će biti glavna ciljna grupa paviljona Republike Srbije? Da li imate preciznije informacije o najavljenim kineskim ulaganjima u infrastrukturne projekte u Srbiji?

Glavni posetioci našeg štanda će, svakako, biti Kinezi. Međutim, biće prisutni i turisti ali i državne delegacije iz svih zemalja sveta. Svetska izložba u Šangaju biće lepa prilika da se Srbija predstavi celom svetu kao moderna država koja svoju budućnost vidi u Evropi. Što se tiče našeg posla, nastojaćemo da organizujemo što više poseta privrednih delegacija iz Srbije, pripremimo njihove prezentacije i

ugovorimo sastanke sa poslovnim ljudima iz drugih zemalja. U toku je izrada baze podataka kineskih preduzeća koja su potencijalno interesantna za saradnju. Što se tiče stranih investicija, za sada nemamo sigurne informacije o kineskim ulaganjima o kojima se govori. Kina je izrasla u veliku ekonomsku silu i puno njihovih kompanija je zainteresovano da se širi u Evropu. Taj trend je naša šansa. Sigurno je potpisivanje Sporazuma o državnoj saradnji Srbije i Kine povećalo interesovanje kineskih firmi za naše tržište. Tako bi kroz investicije u Srbiji svoje proizvode mogli da plasiraju i na tržišta Evropske unije i CEFTA sporazuma.

Kako će paviljon Republike Srbije uspeti da se pozitivno izdvoji od ostalih zemalja izlagača? Koliko su Svetske izložbe kompetitivne?

Svi nacionalni nastupi na izložbama ovog tipa su na neki način kompetitivni. Mi ćemo obratiti posebnu pažnju na nastupe zemalja u regionu, sa kojima je i logično da se upoređujemo. Agencija SIEPA godišnje organizuje oko 15 nastupa na međunarodnim sajmovima najrazličitijih tipova. Zato nam je praksa da uvek procenjujemo rad drugih, jer tako najbolje vidimo šta mi možemo da poboljšamo. S druge strane, u konkurenciji tehnološki naprednijih zemalja ne može se istaći veličinom paviljona, već originalnošću ideje. Sigurni smo da će sjajan koncept sveukupnog nastupa i odlična vizuelizacija ambijenta doprineti da budemo primećeni. Cilj nam je da svaki posetilac koji prođe kroz naš paviljon oseti duh Srbije i poželi da je poseti ili u nju investira.

Svinjski maraton

Kako je malo potrebno da se izgubi neko tržište, videli smo početkom devedesetih, a kako je teško da se tržište povрати, gledamo već bezmalo deset godina

POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA je jedini sektor ekonomije u Srbiji koji će i ove godine, uprkos ekonomskoj krizi, zabeležiti rast: prošle godine je u razmeni poljoprivrednih proizvoda sa inostranstvom ostvaren suficit od 600, a ove godine se očekuje suficit od čak 800 miliona dolara. Po svemu sudeći, sledeća će biti još uspešnija: posle dvadeset godina pauze, srpski prerađivači mesa ponovo će moći da izvoze svoje proizvode na evropsko tržište. Istina, reč je samo o termički tretiranim prerađevinama: gotovim jelima, paštetama, salamama, viršlama, safaladama, mortadelama, stišnjenim šunkama i takvim proizvodima. Na izvoz svežeg mesa i trajnih proizvoda – pršute, šunke, kulena, pančete, zimske salame, čajne i sremske kobasice... moraće još malo da se popričeka.

“Na ovaj način dobijena je velika šansa

za razvoj stočarstva i industrije za preradu mesa, ali i preko potreban ventil za plasman robnih viškova svinjskog mesa koji su proteklih godina često dovodili do pada cene tovljenika i za posledicu imali smanjenje stočnog fonda”, prokomentarisao je “dizanje rampe” ministar poljoprivrede dr Saša Dragin, uz napomenu da je ovaj veliki uspeh rezultat marljivog rada inspeksijskih službi, Uprave za veterinu i celog Ministarstva poljoprivrede. “Donošenjem novog zakona o bezbednosti hrane, regulisanjem svih aspekata proizvodnje, prometa i kontrole industrije mesa, nizom akcija sprečavanja nelegalnog uvoza i prometa proizvoda od mesa, kao i višegodišnjim ulaganjem u standarde kvaliteta i otklanjanje kritičnih tačaka u procesu proizvodnje dokazali smo da se u Srbiji proizvode kvalitetne prerađevine od svinjskog

mesa dostojne plasmana na evropsku trpezu”, objasnio je Dragin i istakao da je izvoz slobodan za sve količine koje ispunjavaju kriterijume za plasman u zemlje Unije.

UVEK NEKO “ALI”: Mogućnost izvoza prerađevina od svinjskog mesa svakako je dobra vest, samo da nije jednog “ali”: malo toga ima da se izveze, jer je stočarstvo u konstantnom padu. Tako, u prva četiri meseca ove godine, prema zvaničnoj statistici, proizvedeno je 10.142.000 tona svinjskog mesa što je čak 7.000.000 tona manje nego u istom periodu prošle godine, kada je proizvedeno 17.390.000 tona. Broj svinja u 2008. godini u odnosu na 2007. bio je manji za oko 240.000 grla. Ni u ovoj godini slika nije mnogo lepša: nema dovoljno svinja ni za domaće potrebe, već se meso uvozi.

Takođe, u prvoj polovini ove godine izvezeno je mesa u vrednosti od 14,14 miliona dolara što je pad sa prošlogodišnjih 24,89 miliona dolara. Izvoz prerađevina od mesa pao je sa 21,95 miliona dolara na 16,28 miliona. Istovremeno, porastao je uvoz pa se u prvih šest meseci 2009. uvezlo mesa u vrednosti od 9,72 miliona u odnosu na prošlogodišnjih 8,33 miliona dolara, mada je uvoz prerađevina od mesa u blagom padu.

To što tovljenika nema dovoljno posledica je svega što smo imali pretprošle godine: preskupe ratarske kulture, preskup premiks, ukratko preskupi svi "inputi", a sa druge strane nikad nižu cenu tovljenika, o čemu je "Vreme" u više navrata pisalo. Logično, nastupio je pokolj svinja i rezultat je ovo što imamo: cene tovljenika su poletele u nebesa, a tradicionalno svinjarska zemlja uvozi svinjetinu.

TIGRA ZA REP: Tržište svinjskog mesa će se talasati sve dok se ne uklone sve izvozne zapreke, ali toga neće biti dok se ne iskoreni svinjska kuga, visokozarazno virusno oboljenje domaćih i divljih svinja praćenje no veoma visokim mortalitetom obolelih životinja. Sa druge strane, jedini način da se dokaže da je svinjska kuga sa neke teritorije eliminisana jeste da obolelih životinja nema, ali da nisu ni vakcinisane. Naime, meso vakcinisanih svinja ne može u Evropu, jer virus može da opstane i u mesu, čak i u fermentisanim prerađevinama, pa je i ono potencijalni izvor zaraze.

"Svinjsku kugu nemamo već 23 meseca, što je sjajan rezultat", kaže za "Vreme" dr Zoran Mićović, direktor Uprave za veterinu Ministarstva poljoprivrede. "Dogovor sa Briselom i fondovima Evropske unije je da se sa vakcinacijom nastavi samo još jednu godinu, potom nastupa jednogodišnji period monitoringa. Ako se kuga negde i pojavi, a treba očekivati da se negde pojavi, preduzimaće se propisane mere, kao u svim evropskim zemljama: zaražene svinje se uništavaju, zaraženo područje se sanira, a vlasniku se isplaćuje odšteta. Ako se pokaže da sistem funkcioniše, moći ćemo da proglasimo da smo zemlja slobodna od svinjske kuge." U Hrvatskoj, veli, koja ima takav status, u prvoj godini posle prestanka vakcinacije kuga se pojavila na 164 mesta, ali su troškovi propisane procedure ipak bili manji od troškova obavezne vakcinacije.

Srbija ima sistem kontrole hrane koji je integrisan sa sistemom kontrole u Evropskoj uniji, insistira Mićović. To znači, objašnjava, da je veterinarski pečat "udaren" u Gornjem Milanovcu validan koliko i onaj "udaren" u Milanu. "Uхватili smo tigra za rep i ako

bismo ga sad pustili, moralo bi sve od početka: višegodišnji trud i značajna sredstva bila bi bačena u vetar."

Ne smemo, nastavlja, da zapustimo ovo što je do sada postignuto: obeležavanje životinja, registracija i identifikacija proizvođača, praćenje prometa. "Sve podatke imamo pohranjene u našim bazama podataka, mada problema ima, kao što ima problema sa automobilima – stalno su u prometu, a ima ih neregistrovanih. Po novoj sistematizaciji Uprava za veterinu ima posebnu službu koja se isključivo bavi registracijom, identifikacijom i praćenjem."

ZA EVROPU: Standardi i kontrola

OPŠTA KONTROLA: Krajem avgusta kontrolisan je promet životinja u mačvanskom okrugu na šest punktova. Dok je policija kontrolisala vozače, veterinarski inspektori su prečešljavali dokumentaciju: na petnaest kamiona su pronađene neobeležene životinje, odnosno sa nepotpunom veterinarsko-sanitarnom dokumentacijom. Životinje su zaplenjene i smeštene u karantin, a protiv odgovornih su podnesene prijave.

Paralelno sa kontrolom prometa i nadgledanjem svinja na farmama, Uprava za veterinu, po određenom programu i u

saradnji sa Evropskom komisijom, nadgleda i prati zdravstveno stanje divljih svinja koje su prirodni rezervoar virusa svinjske kuge i mogućnost prenošenja virusa sa divljih na svinje koje se uzgajaju na otvorenom. Za to je nužna saradnja sa lovačkim udruženjima: svaka odstreljena divlja svinja se testira na virus svinjske kuge i tako se dolazi do podataka da li ima živućeg virusa, gde se pojavljuje, kuda potencijalno može da se širi. "Kad se ceo sistem uhoda i efikasnost se pokaže u praksi, moći ćemo da kažemo da svinjsku kugu držimo pod kontrolom."

"Preduslov za dobijanje ove dozvole je dobro postavljen sistem kontrole bezbednosti hrane i jasnog definisanja odgovorne osobe, jasan lanac komandovanja u slučaju incidenta. Veliki ispit koji sledi je ispitivanje rezidua, ostataka neželjenih materija u mesu – antibiotika, hormona, agenasa, teških metala... "Mi smo spremni", kategoričan je Mićović. "Rezidui se ispituju u Srbiji nekoliko decenija, za taj ispit smo spremni i očekujem da ćemo dobiti prelaznu ocenu."

I nije samo reč o svinjetini: sledeći koraci su oslobađanje izvoza mleka i ribe. U Požegi postoji fabrika za prerađu i pakovanje ribe, koja ima potpuno zatvoreni sistem proizvodnje, od mladi do gotovog proizvoda, izgleda kao spejsšatl, ali nema izvoznu dozvolu, jer Srbija kao država još nema status i standarde koji su za izvoz na tržište Evropske unije neophodni. Takođe, u Dobanovcima postoji najbolja farma muznih krava u ovom delu sveta, na kojoj se proizvodi najkvalitetnije mleko u Evropi, ali iz istog razloga ne mogu da ga izvoze.

Kad se dosegne glava tigra, kada ne bude više izvoznih barijera, za očekivati je da će se cena tovljenika ustaliti na 1,35 evra, odnosno 125 dinara plus-minus pet odsto, isto koliko je u Evropi, umesto da jedne godine bude 50, a druge 250 dinara za kilogram žive mere. Za očekivati je i da cene mesa i svih onih lepih stvari od mesa napravljenih, ovde budu kao one tamo. "Tek tada ćemo znati da nismo džabe krečili", zaključuje dr Zoran Mićović, direktor Uprave za veterinu Ministarstva poljoprivrede.

×

ZORAN MAJIDIN

TIRANIJA JAPI-VARVARA

To što dotični nose skupa odela i šminkerske cipele i što im zvrndaju telefoni skuplji od nekih stanova ne treba da vas zavara

*I love you baby,
But face it – she's Madonna*
ROBBIE WILLIAMS

Svake godine već negde početkom avgusta uhvate me *pozorišni pun-dravci*, a do sredine septembra već 'oću da poludim: kad će, bre, više ta pozorišna sezona?! Priznajem: prostodušno, jako i posve bezinterezno volim pozorište, mada, kao ni Rodoljub Rođa Petrović – popularan lik iz primenjene srpske književnosti zrelog dvadesetog veka – ne u svojoj kući. Nego u onim divnim kućama koje od milošte nazivamo Jugodrp, Beodrp, Atelje, Narodno etc.

Kako god bilo, sada je već više od zlogukog trača da će od planirane predstojeće sezone (ne samo) beogradskih pozorišta ostati samo froncle, jer – pogađam da pogađate – "nema se para". Gradska kasa prazna, o državnjoj da se i ne govori. A pozorište je, brajko moj, skupa igračka, naročito ovo "umetničko" koje nije baš uvek visokotiražno. A, je 'l tako – nema dengi?! Ma da, draga komšinice, znate kako, svetska ekonomska kriza i tako to...

Naravno da je cela ova priča prokleti *bullshit*. Kulturna produkcija sirotinjska je i malozahtevna delatnost, za koju se u zemljama poput ove izdvaja mašala manje od jedan odsto onog BDP koji nije Beogradsko dramsko pozorište, nego je ono drugo. To jest, "kultura" obično nije profitabilna, ali je svedjedno jeftina, naročito u poređenju s raznim drugim delatnostima sumnjive vrednosti a nesumnjive skupoće – od vo... ma ne, bolje da ni ne počnem da ih nabrajam. Elem, para za kulturu uvek *ima*, jer ih za nju treba malo. Ako se ispostavi da tih malih para nema, onda to znači samo, jedino i isključivo jedno i ništa osim jednog, tako nam Bog pomogao: da je neko, naime, *odlučio* da para ima da nema. To sa novcem "za kulturu" jeste, drugim rečima, *stvar prioriteta*. Te pare su, nota bene, naše zajedničke – svi smo ih privredili – ali njima raspolaže politička klasa, na državnom, pokrajinskom, gradskom ili opštinskom nivou. Drastično kresanje (su)finansiranja *žive kulturne proizvodnje* (pozorišnih premijera, potpore snimanju filmova, izložbenoj delatnosti, časopisima, izdavačima etc.), a ne parazitirajuće birokratije u kulturi i besmislenih institucija koje ne rade ništa (što bi bilo u redu) ne govori baš ništa bitno o ekonomskom stanju jedne države – ali govori baš sve o profilu njene političke elite.

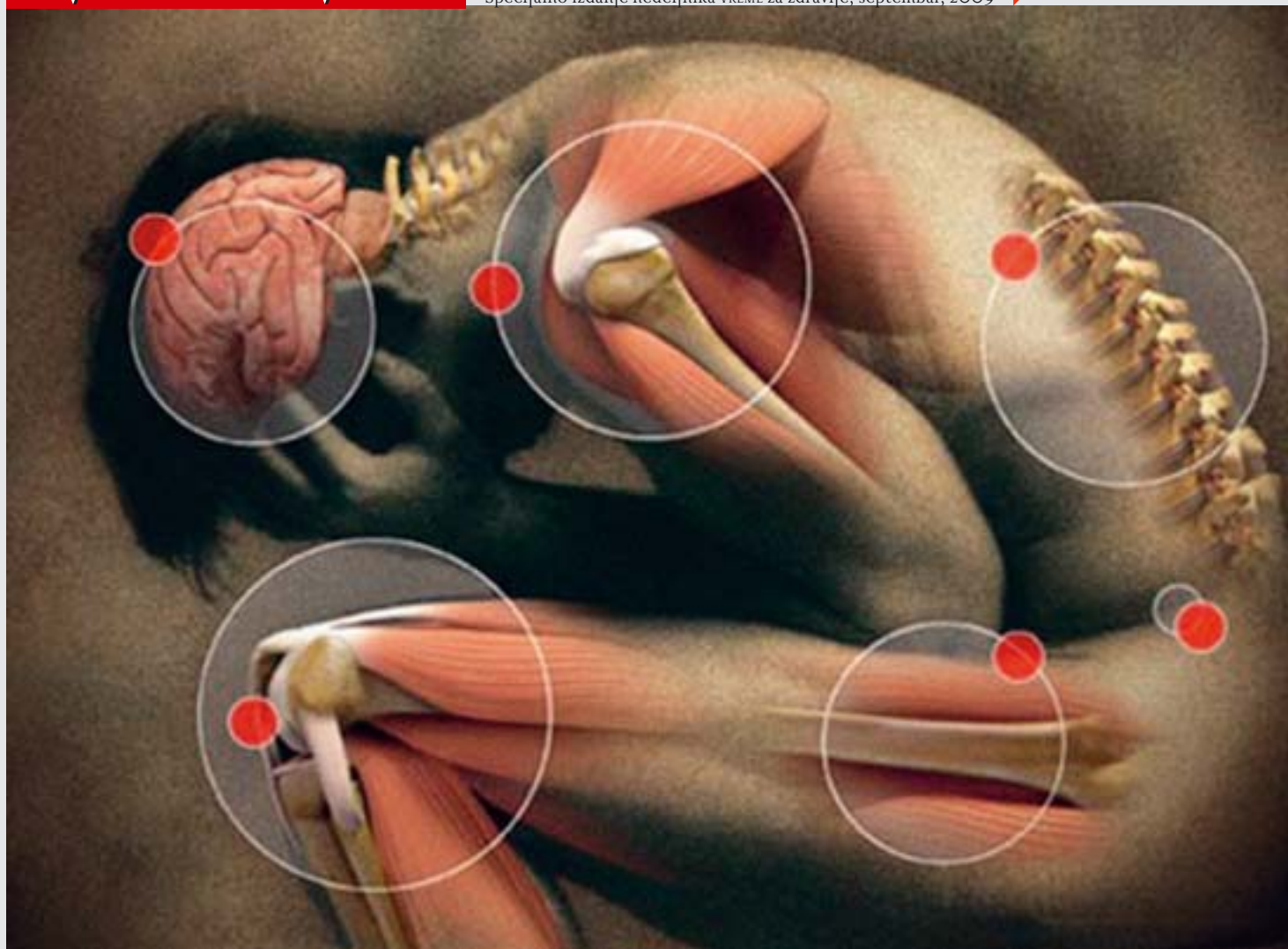
E pa, mereno tim (prilično pouzdanim) aršinom, nama vladaju varvari. To što dotični znački nose skupa odela i uglancane šminkerske cipele, što im zvrndaju mobilni telefoni skuplji od nekih stanova, pa čak ni što uglavnom ne brkaju Tolstoja i Dostojevskog i što govore po tristačetiristo reči na tri svetska jezika, ne treba da vas zavara: naravno da to nisu oni staromodni, naivni, lako prepoznatljivi džigi-bau varvari koji ti već sa dvesta metara razdaljine tuknu na praziluk iz dupeta – ma jok, u pitanju su postmoderni, neokapitalistički *japi-varvari*, nepodnošljiva sorta tranzicionih divljaka koja je premrežila naše nebo poput hor-

de tarantula. Obično su to "gradski momci" (i poneki curetak), znate ih bolje nego što mislite, sigurno ste išli u školu s nekim od njih: površni ali nepodnošljivo *snalazljivi*, u svemu prosečni osim po natprosečnoj *probitačnosti*, ne znaju zapravo ništa i ne mare zapravo ni za šta, ali su o svemu *informisani*. Ako vam deluje da ih sve ovo čini smešnima, varate se. Ovo vreme je njihovo vreme, ovaj svet je njihov svet. Skrojen je po njihovoj meri, i igra se po njihovim pravilima.

Evo kako to izgleda u praksi, aktuelnoj, beogradskoj. "Blic" (od 10. 9. 2009, beogradska rubrika) piše da je iz Gradskog sekretarijata za kulturu beogradskim pozorištima već uredno najavljen programski "pomor" usled drastičnog kresanja sredstava na koja mogu da računaju. Pa dobro, kontate vi, možda ipak *objektivno* nema para, teška je situacija... E sad, pazite ovo: JDP-u je, doduše nezvanično, po rečima upravnika Branka Cvejića, rečeno da će biti para za jednu "veliku" i jednu "malu" predstavu, što je smešno malo za produkcijske i umetničke kapacitete najelitnije od elitnih pozorišnih kuća u zemlji. Pa dobro, ni to još nije skandalozno – samo je (o)tužno. Megjutoa, "Blic" piše i to da je budžet za ukupnu (i relativno obilnu) prošlosezonsku produkciju JDP-a iznosio oko dvadeset miliona dinara. Koliko je to novca, pitate se vi? Nešto preko dvesta hiljada evra. Pa dobro, tako je bilo tada, ali sada nemere tako, nema se para... Cvrc. Taj isti Sekretarijat za kulturu prestonog Beograda nedavno je calnuo upravo dvadeset miliona dinara kao pripomoć za održavanje solističkog plesno-zvučnog nastupa Marije Luize Čikone zvane Madona, estradne zabavljačice iz USA. To jest, celu sezonu jednog vrhunskog pozorišta straćio je za jedno bezvezno estradno veče sas pevanje & džilitanje.

I, kako vam to sad izgleda? Da se razumemo, u redu je što je Čikone došla u Beograd – gde su mladi, tu je i pesma. Međutim, njen je gimnastički nastup hiperkomercijalni događaj od kojeg jedan grad pre treba nešto da zaradi nego da ga (su)finansira. Ponajmanje sredstvi- ma iz bednog "kulturnog" budžeta, za koji se istovremeno kuka kako je skroz bušan. A zašto su vlasti Beograda uopšte davale naše pare – namenjene živoj i stvarnoj, po mogućnosti i vrednoj kulturnoj produkciji – za nešto ovakvo? E, to će nam objasniti produhovljeni Darijan Mihajlović, koji je Večito Nešto Za Kulturu u Beogradu: jerbo "su proce-nili" (ko?! da je "Madonin koncert od značaja za imidž grada". O, Bože na visinama, koliko treba fundamentalno nemati pojma ni o čemu pa verovati u tako nešto? Koliko treba biti epohalni duhovni provincijalac pa se ovako *zanositi*? Čuj, *imidž*! Ma, zevala je ta Madona i po Budvi, pa šta? Budva je i posle nje isto što je bila i pre nje: u sezoni sam Pakao Na Zemlji, van sezone normalna i nevažna primorska palanka.

Japi-varvari i ništa drugo, kažem vam. I svi su nekako na isti kalup napravljeni, kao bezlične nezalice i štetočine. Nedavno su štetočinili po Novom Sadu, sada evo po Beogradu. Setiću ih se svaki put kad *ne* budem otišao u pozorište, jer neće biti ničega novog. A drugarici Čikone svaka čast: nije njen posao da čuva naše pare od nas samih.

BOL

Od 2001. godine bol se u Sjedinjenim Američkim Državama tretira kao peti vitalni parametar. To znači da američki lekar opšte prakse pacijentu mora da izmeri telesnu temperatu-

ru, pritisak, puls i zasićenosti krvi kiseonikom, i obavezno mora da ga pita oseća li neki bol. Ukoliko pacijent odgovori potvrdno, lekar ga ljubazno zamoli da definiše jačinu bola na skali od nula do deset, pun poverenja u pacijentovu procenu. Ako je pacijent prstom pokazao na broj pet, to znači da pati od umereno jakog bola, a njegov lekar onda ima obavezu da mu pomogne da taj bol izleči.

Lečenje bola je odavno imperativ u zapadnoj medicini, a život bez bola tretira se kao osnovno ljudsko pravo. U tom kontekstu, osnovna prava pacijenta bila bi strpljenje i poverenje njihovih lekara kojima se na bol žale, a onda i adekvatna terapija.

Rezultati jedne evropske studije urađene 2006. godine koja je ispitala prevalencu hroničnog bola u šesnaest evropskih zemalja, pokazali su da svaki peti Evropljanin pati od umereno jakog do jakog hroničnog bola. Međutim, oko 40 odsto tih ljudi nije bilo zadovoljno tretmanom lečenja pošto su se obratili lekaru.

U Srbiji takvo istraživanje još nije rađeno, jer je – skupo.

Prošle nedelje, od 9. do 12. septembra, u Lisabonu je održan kongres “Evropa protiv bola”, na kome su učestvovali najeminentniji svetski neurolozi, anesteziolozi i stručnjaci za bol. Osim predstavljanja različitih terapijskih pristupa u lečenju bolova, objavljeni su i rezultati najnovijih istraživanja o mehanizmima nastanka neuropatskog bola. Najavljena je evropska nedelja posvećena hroničnom bolu i depresiji koja traje od 12. do 19. oktobra ove godine, kada zvanično počinje Globalna godina protiv mišićno-skeletnog bola. Najvažnije, predstavljena su najnovija farmakoterapijska dostignuća, zahvaljujući kojima se bol može najelegantnije i najefikasnije lečiti ili neutralisati. Širok spektar pravih farmakoterapijskih čuda, kombinacije lekova u samo jednoj tableti i sofisticirane metode koje nisu farmakoterapijske, ali doprinose otklanjanju neuropatskog bola su, nažalost, još daleko od Srbije. Razlog za ovako obeshrabrujuću vest je cena i prilično rezervisan odnos lekara prema upotrebi određenih farmakoterapijskih sredstava za lečenje bola. Predsednica Udruženja za istraživanje i tretman bola Srbije, prof. Miroslava Pjević, koja je prisustvovala kongresu u Lisabonu, u intervjuu za “Vreme zdravlja” objašnjava kako se tretira i leči bol u Srbiji.

JASMINA LAZIĆ

BOL SE MOŽE I MORA LEČITI

“MNOGI LEKARI ZABORAVLJAJU DA JE HRONIČAN BOL, U STVARI, BOLEST SAMA PO SEBI”

Kongresu “Evropa protiv bola” u Lisabonu prisustvovali su i članovi Udruga za istraživanje i tretman bola Srbije. Predsednica Udruga, prof. Miroslava Pjević u intervjuu za “Vreme zdravlja” objašnjava kako se bol tretira u Srbiji i otkriva zašto naši lekari zaziru od prepisivanja opioidnih analgetika.

“Hronični bol je kompleksan multidimenzionalan zdravstveni problem”, objašnjava prof. Pjević. “Nije reč samo o fizičkom osećaju, već o bio-psiho-socijalnom fenomenu, a kada dugo traje, može se posmatrati i kao bolest. Pri proceni bola, najvažnije je verovati pacijentu. Bol je subjektivan i predstavlja sve ono za šta pacijent saopšti da je bol. Jačinu bola procenjuje sam pacijent. Na skali bola od nula do tri je blag bol; od četiri do šest je umereno jak bol i od sedam do deset je jak bol. Na osnovu intenziteta bola određuju se i analgetici. Iako na našem tržištu trenutno postoji dobar spektar farmakoterapijskih sredstava, lekovi često nisu sami po sebi dovoljni za otklanjanje bola, kada je dugotrajan bol u pitanju. Potrebne su i druge, nefarmakoterapijske metode i pristupi.”

“VREME ZDRAVLJA”: Koliko se bol ozbiljno tretira kao zdravstveni problem u Srbiji?

MIROSLAVA PJEVIĆ: Bolu se mora prilaziti holistički i pacijent se mora posmatrati u celini i trebalo bi lečiti njegovu celokupnu patnju. Mnogi lekari zaboravljaju da je perzistirajući, hroničan bol, u stvari, bolest sama po sebi. U Srbiji se medicinske discipline još uvek odvojeno bave bolom, svaka u svom domenu, dok u svetu postoje klinike za terapiju hroničnog bola. Na tim klinikama bol se leči multidisciplinarno, a u timovima su i psiholozi, jer hroničan bol ima i psihičke posledice (anksioznost, depresiju, čak može dovesti i do suicida). Bol se neadekvatno leči, jer se bol ne procenjuje, a osim toga, lekari i dalje strahuju od terapijske upotrebe opioida, odnosno morfinskih preparata. To je iracionalan, neargumentovan strah od primene opioida za lečenje bola i strah od toga da će se na opioide razviti tolerancija, zavisnost, i brojni neželjeni efekti. Opiofobija je jednako prisutna kako kod lekara tako i kod pacijenata, ali i kod zdravstvenih autoriteta. Ta barijera donekle je uklonjena kada je reč o lečenju kancerskog bola, ali i tu se opiodi često ostavljaju za kraj. Ako je na skali od 0 do 10, jačina bola 5 ili više od 5, onda postoji indikacija za primenu jakih opioidnih analgetika.

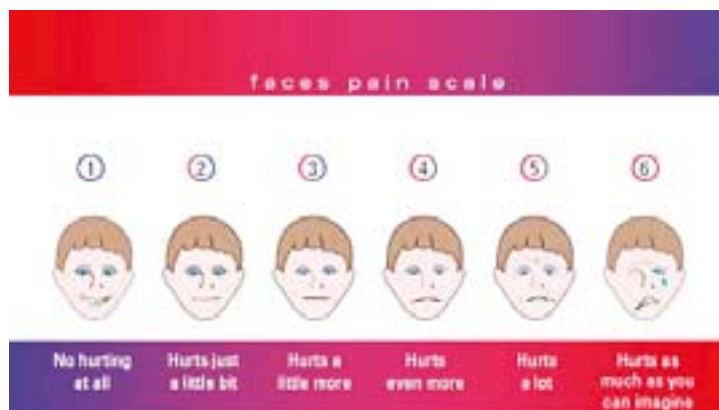
Zašto naši lekari toliko zaziru od prepisivanja opioidnih analgetika?

U Srbiji se tramadol (trodon) još uvek nalazi u grupi narkotika. Naši zdravstveni autoriteti u koje spada i Fond Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje se boje zloupotrebe lekova. Međutim,

ŽIVOT BEZ BOLA, LJUDSKO PRAVO: Prof. Miroslava Pjević

treba znati da jaki opiodi (trodon spada u slabe) imaju medicinske indikacije i njihova indikacija se određuje prema jačini bola, bez obzira na to da li je reč o kancerskom ili nekancerskom bolu. Dakle, kada je bol umereno jakog i jakog intenziteta, narušava se kvalitet života, nastaje poremećaj sna, apetita, depresija i mnoge navodi na pomisao o samoubistvu. Neki čak i pribegnu takvom tragičnom “rešenju”. Kada je reč o jakom bolu, lekari ne bi trebalo da se dvoume da li da prepisuju pacijentu jak opioidni analgetik. Jak bol će “apsorbovati” opiod i nema razloga da se kod pacijenta razviju navika ili zavisnost od leka. U stanju jakog bola pacijent nije zavistan od leka već od terapijskog efekta leka. To je isto kao kada uzimate lek za povišen krvni pritisak. Uzimate ga redovno i onda vam naiđe “dobar”

OCENA PACIJENTA: Skala bola

dan, kada vam je pritisak u redu i vi taj dan rešite da preskočite terapiju, jer vam nije potrebna. To je greška! Hipertenzija je za doživotno lečenje. Ukoliko pacijent nekoliko dana preskoči terapiju, to može biti jako opasno. Da li ste, međutim, od bilo koga čuli da antihipertenziv izaziva zavisnost? Pacijent koji ima hipertenziju zavisi od terapijskog efekta leka, i ako ga nije uzeo nekoliko dana, može doći čak i do fatalnog ishoda. Isto je i sa bolom. Pacijent nema fizičku, već terapijsku zavisnost od leka i morao bi lekove protiv bolova da uzima "prema satu". Lekari se, međutim, boje neželjenih efekata i potrebno je promeniti stav i povećati znanje, naročito kada je reč o opioidima.

Kada smo 2007. godine uputili apel Ministarstvu zdravlja, na našem tržištu uopšte nije bilo kratkododelujućeg morfina i nekih dugodelujućih opioidnih preparata, osim flastera tetanila. Prema smernicama Svetske zdravstvene organizacije, ovi analgetici prvo se uzimaju oralno, pa se zatim primenjuju i drugi putevi davanja. Situacija je sada bolja, iako i dalje postoji problem oko propisivanja maksimalne dnevne doze za pacijenta. Pacijentu je potrebna optimalna doza, tj. doza koja će mu otkloniti bol, a istovremeno neće izazvati neželjene efekte. Treba, dakle, izbalansirati odnos koristi i štete, kao i kod svih ostalih lekova, uostalom. Lekovi se moraju uzimati pod strogom kontrolom i lekari moraju stalno evaluirati stanje pacijenta, beležiti neželjene efekte, meriti jačinu bola i na osnovu svega toga odrediti optimalnu dozu. Ne možemo tek tako da kažemo da pacijent prima 100 miligrama morfina dnevno i da je to njegova terapija, već moramo stalno pratiti stanje pacijenta i prilagođavati terapiju tom stanju.

Stiče se utisak da su lekari otvoreniji prema prepisivanju antidepresiva, a na našem tržištu postoji i te kako šaren spektar ovih lekova.

Nije svima poznato da antidepresivi, iako primarno nisu lekovi za terapiju bola, mogu zajedno sa analgeticima, ali i kao monoterapija, poslužiti u lečenju bola. Nažalost, najjeftiniji antidepresiv (amitriptilin, amyzol) nije dostupan na našem tržištu. Mi često pacijentima prepisujemo amyzol koji sami nabavljaju. Amyzol ima i svoje kontraindikacije o kojima vodimo računa, ali to je vrlo dobar lek. Kod nas ima dosta modernih antidepresiva, naročito selektivnih inhibitora preuzimanja serotonina, ali postoje dokazi da ti najsavremeniji antidepresivi nisu toliko efikasni u terapiji bola kao inhibitori preuzimanja noradrenalina i serotonina. Njih na našem tržištu imamo manje. Antidepresivi se mogu kombinovati sa konvencionalnim analgeticima. Mogu se kombinovati sa antikonvulzivima (gabapentin i pregabalin) u terapiji neuropatskog bola. Primenjuju se kod bolne dijabetesne polineuropatije, postherpetičke neuralgije i dr. Ti se problemi ne mogu otkloniti pomoću antireumatika kao što su diklofenak i brufen, koji se mogu kupiti i u apoteci bez recepta.

Studenti Medicinskog fakulteta u Novom Sadu imaju novi predmet – Medicinu bola. Da li je to odskočna daska za razvijanje svesti kod stručne javnosti kada su tretman i lečenje bola u pitanju? Studenti bi tokom studija trebalo da steknu znanja kako da

uspešno preveniraju, prepoznaju i leče bol, a lekarima primarne zdravstvene zaštite, koji ovo nisu učili na fakultetu, potrebna je edukacija. Udruženje za istraživanje i tretman bola Srbije planira da se širom Srbije otvaraju škole bola – od bazičnih, pa do naprednih, koje će biti namenjene lekarima opšte prakse. Naša država je formiranjem Nacionalne strategije za palijativno zbrinjavanje pokazala interesovanje i svest za lečenje kancerskog bola, ali ipak, kancerski bol nije sve. Pomislite samo na pacijentkinju koja više od godinu dana posle operacije trbušne kile ide od doktora do doktora i svaki traži problem iz svog domena. Ortoped joj je rekao da je problem zbog kičme, pa se lečila fizikalnom terapijom. Internista joj je rekao da ima polipe na debelom crevu. Prošla je niz različitih pregleda (ultrazvuk, magnetnu rezonancu) tražeći uzrok svog bola. Oslabila je

PACIJENT NEMA FIZIČKU, VEĆ TERAPIJSKU ZAVISNOST OD LEKA I MORAO BI LEKOVE PROTIV BOLOVA DA UZIMA "PREMA SATU"

16 kilograma, ne može da spava, ne može da jede, zabrinuta je i misli da ima neku tešku malignu bolest. Odgovor nije dobila, a u stvari ima hronični postoperativni bol, koji posle operacije kile može da se javi i u 37 odsto slučajeva. Nije jasno zašto kod nekih pacijenata ovakav bol nastaje, ali važno je znati da i taj bol postoji i da se on teško leči i da se ne može izlečiti konvencionalnim analgeticima, već se mora lečiti nekim drugim lekovima ili kombinacijom lekova i drugih metoda.

Zašto ljudi koji osećaju bol ne znaju kome da se obrate?

Zato što nema dovoljno adresa, zato što nemaju svi lekari strpljenja da saslušaju pacijenta i zato što često ne veruju ili nemaju poverenja u procenu bola koju daje sam pacijent, a to je najvažnije. Pacijentu se mora verovati! Potrebna je edukacija kako lekara tako i pacijenata, da bi zajedno sprečili i izlečili bol, ili ga makar ublažili dovoljno da pacijent živi sa što manje tegoba. Stav medicine XXI veka je da se bol može i mora lečiti i otklanjati i da niko ne mora i ne treba ni da živi niti da umre sa bolom. Otklanjanje bola je osnovno ljudsko pravo.

LUMBAGO

BOLOVI KOJI SE javljaju u donjem delu kičme u većini razvijenih zemalja prosto poprimaju epidemijske razmere, a zbog nesposobnosti bolesnika za posao postali su i socio-ekonomski problem. Statistički podaci ukazuju na to da svaki treći tridesetogodišnjak, svaki drugi tridesetpetogodišnjak i svaki četrdesetogodišnjak ima povremene tegobe povezane sa bolovima u kičmenom stubu. Srećom, devet od deset osoba pogođenih tim simptomima oporavi se u roku od mesec dana.

Lumbago (uobičajeni naziv – hexenschuss) je klinički naziv za nagli bol u leđima koji nastane prilikom nezgodnog pokreta, naprezanja, naglog dizanja težeg tereta ili naglog hlađenja i bolesnik ima osećaj “kao da ga je nešto preseklao”. Bol se pojačava čak i pri najmanjem pokretu, kihanju ili kašljanju. Iako je učestalost javljanja bola izrazito visoka, uzrok vrlo često ostaje nepoznat. Nastanku lumbaga doprinose predugo sedenje, premalo kretanja, prekomerna težina, premekani ležaj, loše držanje, spuštene stopala... Ipak, za najčešći uzrok lumbaga smatraju se hronična napetost i nategnuće mišića donjeg dela leđa.

Prvo što bi trebalo preduzeti kod napada lumbaga jeste strogo mirovanje na tvrđem krevetu. Ležanje duže od pet do sedam dana nije preporučljivo, jer previše vremena provedenog u mirovanju slabi zaštitne mišiće leđa, pa se na taj način samo produžava trajanje simptoma. Preporučuje se tzv. Vilijamsov položaj (noge su u kolennima savijene pod uglom od 90 stepeni) i treba podmetnuti veći jastuk. Prema potrebi uzimaju se lekovi za suzbijanje bolova u kombinaciji s blagim sedativom koji će opustiti miškulaturu. Lokalno se preporučuje lagana masaža, kako bi se poboljšala cirkulacija krvi u mekim tkivima, uz utrljavanje antireumatske kreme.

Pomenute mere samopomoći smeju se preduzeti samo ako nije došlo do oduzetosti stopala, smetnji pri mokrenju ili pražnjenju creva. U tom slučaju važno je odmah se obratiti lekaru.

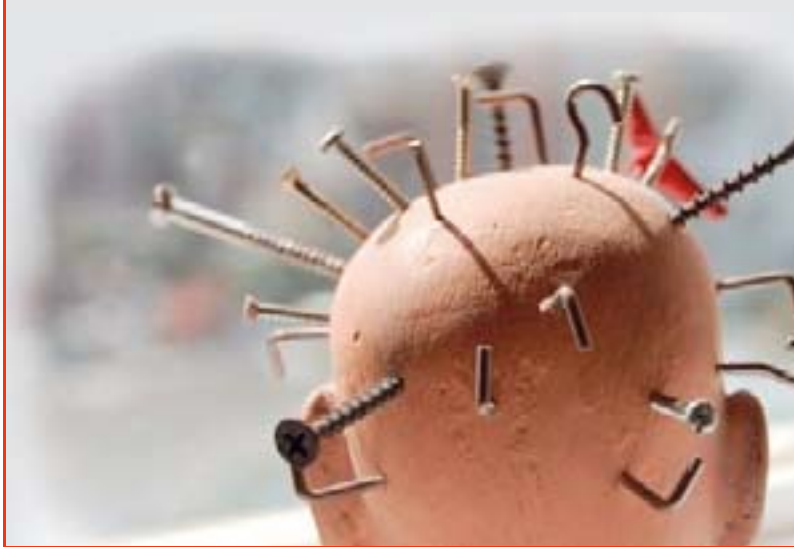
MENSTRUALNI BOLOVI

Stručni naziv za bolne grčeve koji se pojavljuju u donjem delu trbuha tokom menstruacije je dismenoreja. Grčevi obično traju dva-tri dana i razlikuju se po jačini boli – od nežne gnjavaže do snažnih bolova, koji ometaju svakodnevne aktivnosti.

Za menstrualne neprijatnosti “kriv” je prostaglandin, materija koju luči tkivo koje okružuje matericu. Prostaglandin omogućava i grčenje materice. Kada se materica snažno zgrči, može stisnuti obližnju krvnu žilu i tako prekinuti dovod kiseonika do mišićnog tkiva materice. Kada mišić na trenutak izgubi zalihu kiseonika, javlja se bol. Žene koje imaju više prostagladina sklone su intenzivnijem grčenju, samim tim, i intenzivnijim menstrualnim bolovima. Ista materija može izazvati povraćanje, proliv i glavobolje, koje su takođe prilično česti pratioci menstruacije.

MIGRENA

U STANJU STE da predosetite glavobolju? Kada vas glava zaboli, osećate bubnjanje, ili bol u jednoj strani glave? Osećate mučninu ili povraćate? Imate problema s očima – vidite svetlašca, zvezdice, isprekidane crte, ili predmeti izgledaju tamni, ne vidite ih cele ili su čudni? Toliko ste bleđi da svi iz vaše okoline primećuju da ste bolesni? Smetaju vam buka i svetlo? Smeta vam da vas bilo ko dotakne? Rado biste bili sami (iako obično kad vam nije dobro volite da vas neko teši)? Čulo mirisa vam je promenjeno? Bol se pogoršava kada se krećete? Glavobolja obično traje između tri i četiri sata, dok vi plaćete i mislite da ćete poludeti od bola? Ukoliko vam se simptomi podudaraju sa nekoliko navedenih, po svemu sudeći, ne patite od sinusa ili neke od preko 40 vrsta glavobolje. Patite od migrene – dobroćudne ponavljajuće glavobolje, koja nije simptom nikakvog teškog oboljenja. (Dovoljno je teška po sebi.) Bolesnik nema nikakvih simptoma između napada. Pre se mislilo da migrena počinje u pubertetu i da se kod žena završava u menopauzi, a kod muškaraca u pedesetim godinama. Kako sada stvari stoje, migrena može da počne već u detinjstvu i da traje do sedamdesete godine. Većina ljudi koji boluju od migrene dobiju prvi napad pre dvadesete godine života, a otprilike jedan od osam pre desete godine. Migrena se retko prvi put javi nakon pedesete godine.

Bolovi se mogu otkloniti toplom oblogom na donjem delu trbuha i leđa i laganom masažom oba područja. Spavanje takođe blagotvorno utiče na bolove, naročito ako se spava u položaju fetusa, sa savijenim nogama. Preporučljivo je izbegavati napitke koji sadrže kofein, tešku hranu, pušenje i alkohol. Ipak, neprikosnovena preventiva je praktikovanje bakiog saveta – nikad ne hodati bosa i ne dopustiti da stopalima bude hladno.

Iako većini žena pomaže kućna nega, ponekad je neophodno obratiti se za pomoć lekaru. Naročito ako menstrualni bolovi traju duže nego obično, ako se bol povećava, kada se pojavi snažnije krvarenje i u slučaju temperature ili groznice. Ženama koje prilikom menstruacije koriste tampone preporučuje se da se lekaru obrate u sledećim slučajevima: ukoliko im je temperatura 39° Celzijusa, ako povraćaju, imaju proliv, vrtoglavicu i nesvesticu i osip koji izgleda kao opekline od sunca. Sve to su znaci toksičkog šoka, koji može biti opasan po život.

POLA GLAVE = CEO BOL

GLAVOBOLJA JE BOL sa kojim se lekari najčešće susreću, a 70 odsto stanovništva trpi je barem jednom godišnje. Migrena je najduže poznata i jedna od najčešćih vrsta glavobolje koja se javlja periodično. Prema različitim istraživanjima od nje pati od osam do 20 odsto stanovništva, a javlja se znatno češće kod žena (11-25 odsto) nego kod muškaraca (četiri do 12 odsto). U Evropi od migrene boluje najmanje 65 miliona ljudi.

Prvi opisi migrene sežu duboko u prošlost i, kao sindrom koji se povremeno javlja, nalazimo je 3000 godina pre Hrista u jednoj poemi u Mesopotamiji, gde zli duh Tiu uzrokuje bol u glavi koji je "poput vetra u pustinji, blještav poput jakog svetla i obuhvata žrtvu koja mu se opire, sa svih strana".

Otac moderne medicine, Hipokrat sa ostrva Kos u Grčkoj, između 460. i 370. godine pre nove ere, opisuje migrenu slično kasnijim modernim opisima, kao poremećaj vida, bol u jednoj strani glave, povraćanje... Dalje opise nalazimo kod Celzijusa, oko 30. g.n.e., koji opisuje migrenoznu glavobolju kao hronično stanje. Oko 80. g.n.e. Aretej iz Kapadohije prvi pominje reč "hemikranija", koja označava javljanje bola u jednoj strani glave, ali tek je Galen (131-201. g.n.e.) jasno razlikovao prirodu migrene od ostalih vrsta glavobolje i da je opiše upotrebljavao izraz "hemikranija", iz kojeg je kasnije izvedena reč "migrena".

Iako za bolesnike kojima migrena upropašćava život to i nije neka posebna uteha, puno je slavnih ljudi patilo od migrene, među njima i Julije Cezar, Edgar Alan Po, Tolstoj, Šopen, Čajkovski, Madam de Pompadur, Karl Marks, Alfred Nobel, Niče, Tomas Džeferson i Sigmund Frojd, kao i mnogi drugi.

Ljudi se oduvek pitaju šta je uzrok migreni. Pripisivali su je i delovanju natprirodnih sila, kao u poemi iz Mesopotamije. Migrena je značajno podstakla i naučnu znatiželju, što je urodilo brojnim istraživanjima, koja su, posebno razvojem medicinske tehnologije i brojnih dijagnostičkih i laboratorijskih metoda, omogućila detaljnije razotkrivanje uzroka nastanka kao i mogućnosti lečenja migrene.

Ali ipak, definitivni uzrok još nije sasvim jasan.

Neki autori navode da se migrena češće javlja kod određenog tipa osoba koje su posebno inteligentne, ambiciozne, temperamentne, osetljive, s previše obaveza koje žele završiti u prekratkom roku, ali to nije pravilo. Stres je važan faktor u nastajanju migrenskog napada, a često se opisuje i migrena za vreme vikenda, kada osoba može da se opusti, ali nekim podsvesnim mehanizmima to sebi ne dopušta. Bilo koji faktor koji dovodi do disharmonije i poremećaja u životnoj ravnoteži može biti okidač za napad migrene. To mogu biti i promene vremenskih zona (posebno južno i vlažno vreme), kao i prekomerno izlaganje vrućini i suncu, odnosno hladnoći. Nije zanemarljiv ni hormonski uticaj kod žena, a često se kao okidači za napad migrene opisuju i pojedine vrste hrane, npr. sirevi (posebno oni zreliji), čokolada, kafa, različita alkoholna pića (npr. crno vino), oscilacije šećera u krvi (posebno kod dijeta za mršavljenje). Pušenje je takođe siguran faktor u nastanku napada migrene, zatim nedovoljno odmaranje, neprospavane noći, predugo gledanje TV-a ili drugi svetlosni stimuli (kompjuteri, lajt-šou)...

Kod svake osobe je prisutan drugi faktor, odnosno kombinacija više njih, ali uprkos detaljnoj analizi ponekad se ne može tačno ustanoviti šta je uzrokovalo napad.

Kod svih glavobolja, pa i kod migrena, potrebne su dijagnostičke pretrage. Osim uzimanja anamnestičkih podataka o tegobama bolesnika i ranijim bolestima, da bi se procenilo o kakvoj je vrsti glavobolje reč i neurološkog pregleda,

osnovnih laboratorijsko-biohemijskih analiza krvi, preporučuje se dopler-sonografija krvnih žila glave i vrata, za procenu moždane cirkulacije, snimanje električne moždane aktivnosti (EEG), a koji put je potrebna i šira obrada koja uključuje i kompjutersku tomografiju mozga (CT) ili čak magnetnu rezonancu mozga (MRI). Dijagnostiku je ponekad potrebno dopuniti radiološkim snimanjem glave i vratnog dela kičme, a eventualno i radiološkim snimanjem pomoću kontrastnih sredstava i krvnih žila glave (odnosno mozga) i vrata. Za sada, međutim, ne postoji niti jedna dijagnostička metoda koja izolovana od ostalih sa sigurnošću može dokazati migrenu izvan napada.

BOL U TESTISIMA

ŠTO SE TIČE muškog dela populacije, apsolutno najjači bol nastaje prilikom udarca u testise. Međutim, događa se da testisi zbole i bez intervencije "neprijateljskog faktora". Kod mlađih muškaraca, na primer, mogu se javiti jednostrani ili obostrani bolovi u testisima. To mogu biti kratkotrajni, učestali i sevajući, često refleksni bolovi kao posledica peska ili kamenca (najčešće u mokraćovodu), a mogu se javiti i kao posledica upale slepog creva ili preponske kile (hernije). Znatno je opasniji tup, skoro svakodnevni i stalan bol u jednom testisu, koji je najčešće povezan s povećanjem

testisa. U tom slučaju ultrazvučnim pregledom jednostavno se može utvrditi je li reč o hidrokeli, varikokeli testisa ili tumoru testisa, koji je kod muškaraca starih od 15 do 35 godina najčešće zločudan i treba ga što ranije dijagnostikovati. Posebno treba obratiti pažnju na jak, iznenadni bol u području testisa koji se javlja nakon nekog fizičkog napora ili sporta, najčešće jednostrano. To može biti torzija testisa (zavrnuće testisa oko sopstvene ose). Problem se može rešiti kod urologa manuelnim (ručnim) odvrtnjem testisa ako bolesnik odmah dođe. Ukoliko se, međutim, javi samo nakon nekoliko sati, potrebno je obaviti operativni zahvat.

MIROSLAV ALAVANJA

KAD SE PUPAK NADUJE

Iako su dečaci bruhu skloniji, on može pogoditi i devojčice

NEKE MAME U prvim nedeljama života svoje bebe, prilikom presvlačenja ili kupanja, mogu primetiti da se, dok beba plače, njen pupak naduže ili se u preponi pojavi ispupčenje. Ovi simptomi mogu ukazati na bruh kod novorođenčeta. Kod neke dece bruh se primeti još na rođenju. Kod drugih se javi u prvim nedeljama života. Iako su dečaci bruhu skloniji, on može pogoditi i devojčice, ali mnogo ređe. Četiri puta ređe. Najveći broj se dijagnostikuje u prvoj godini detetovog života. Kod predisponirane dece može se javiti u drugoj, trećoj godini ili kasnije. "U svakom slučaju, prva godina je najrizičnija", kaže za "Vreme zdravlja" dr Gordana Grujić, uredni-

posebno ako je dečak, dobiti kilu ako dosta plače. "Nema opasnosti, ako je trbušni zid dovoljno jak, a otvor mali", kaže dr Grujić, "ali to ne znači da bebu treba pustiti da plače. U prva dva-tri meseca ona se ne može razmaziti i zato je treba, dok ima grčeve, staviti na grudi i utešiti. Ako se bruh već pojavio,

PREPONSKA KILA

PUPČANA KILA

ca sajta www.porodicnilekar.net.

Kod dečaka se crevo može spustiti u mošnice, pa se sa te strane ona znatno uveća. Kod devojčica bruh se vidi kao izbočenje na preponi, koje se nekada spušta do velike usne. Kod većine kila ispupčenje se vrati kada beba ili dete leže mirno. Bruh se može javljati kad god se dete uspravi ili plače, a može se javljati i samo povremeno – kada se dete jako napne. Kada se pritisak u trbuhu poveća, a to se dešava kada beba plače, kašlje ili kaki, kroz kilni otvor se može potisnuti deo creva i dovesti do pojave bruha. Mnogi roditelji zato strepe da će beba,

bebu ne treba puštati da dugo plače", objašnjava doktorka.

Najčešća komplikacija kile je uklještenje. Uglavnom se dešava tokom prvih šest meseci života. Obično je reč o kili koja nije ranije dijagnostikovana. Dok presvlači bebu koja uporno plače, roditelj primeti čvor na preponi. Beba neutešno plače, zatim povraća, trbuh je napet, a izbočenje se ne smanjuje. "Bruh ne treba vraćati u trbuh", upozorava dr Grujić. "To je hitno stanje i bebu odmah treba odvesti dečjem hirurгу. Bebi se ne daje mleko ni voda dok je hirurг ne pregleda. Bolje da je želudac prazan, ako je

potrebna anestezija i operacija. Bebi treba da se izdignu kukovi i na stomak stavi hladna obloga", objašnjava dr Grujić i dodaje da je nekada to dovoljno da crevo samo sklizne natrag. Ređe komplikacije su zapaljenje i srašćenje kile. "Kada roditelji primete izbočenje na bilo kom delu trbuha deteta, moraju ga odmah odvesti hirurгу", savetuje dr Grujić. "Ako je beba mirna, bruh se pojavio i vratio, ne mora se ići usred noći. Prva pojava bruha obično nije urgentno stanje, ali treba prepustiti lekaru da dijagnostikuje kilu i odredi plan lečenja."

Lečenje pupčane kile predstavlja niz periodičnih pregleda. Bruh se prati, jer većina njih zaraste do druge godine života. Nekada se to desi tek sa pet-šest godina, ali pupčana kila retko kad pravi probleme i operacija može da se odlaže. Operiše se tek ako se ne smanjuje ili se eventualno uklješti.

Ranije se smatralo da pupak brže zaraste ako se stavi novčić ili flaster.

Međutim, pokazalo se da to nema uticaja, već se roditelji i beba samo muče sa flasterima, koji ostavljaju osetljiva mesta na koži.

Preponska kila ne nestaje sama od sebe, ne miruje i povećava se. Leči se isključivo hirurški. Operacija se najčešće vrši ubrzo po postavljanju dijagnoze. Planira se za vreme kada je dete zdravo, dobro napreduje, nema jake grčeve i teže je od pet kilograma. Operacija se može odložiti do šest-sedam meseci starosti bebe, ali ne treba mnogo čekati, jer se time rizikuje uklještenje.

"Posle operacije neka deca više spavaju, druga su nemirna, bude se, kenjkaju i ponovo uspavljaju", kaže dr Grujić. "Dva sata nakon operacije ne daje im se hrana i voda. Zatim popiju malo vode ili čaja. Ako ne povraćaju, bebe mogu da sisaju ili piju mleko iz flašice, a veća deca mogu da jedu laganiju hranu (supicu ili pire). Tog dana, po potrebi i narednih dana, koriste se čepići ili sirup protiv bolova. Bebe treba maziti da ne plaču. Starija deca, do vađenja konaca, koje je nakon sedam dana, treba više da leškare. Mogu da hodaju, ali treba da izbegavaju sedenje. U prvom mesecu nakon operacije važno je detetu organizovati igru tako da ne skače."

Dete koje se oporavilo od kile je potpuno zdravo i roditelji ne treba da ga drže pod staklenim zvonom. "Dva-tri meseca nakon operacije može se nesmetano baviti sportom", kaže dr Grujić i ističe da je sport čak i poželjan, jer obezbeđuje jake trbušne mišiće, koji tokom života štite od pojave bruha.

BOLOVI RASTENJA

ČESTO SE DOGAĐA da se deca uzrasta od tri do dvanaest godina noću bude plačući, jer ih bole butina, koleno ili list noge. Bol ponekad traje deset minuta, ponekad pola sata, a neretko može da potraje i nekoliko časova. Ovakvi bolovi kod dece nisu retki, a zabrinuti roditelji obično pomišljaju na teške bolesti i na invalidnost. Međutim, ako se bol ne javlja uvek na istom mestu i ako nisu prisutni drugi simptomi kao otok, crvenilo i bol na dodir, stanje je obično – bezazleno, a dete pati od takozvanih “bolova rastenja”. Reč je o bezopasnoj bolesti, bez organskih poremećaja. Karakterišu je bolovi u nogama i rukama i javlja se podjednako često kod devojčica i dečaka. Bolest nije tako retka, jer deset do dvadeset odsto dece tokom rasta ima ove bolove.

Bolovi rastenja se javljaju povremeno. Interval između napada bolova traje od nekoliko dana do nekoliko meseci. Kod neke dece, međutim, bol može da bude svakod-

nevan i da potraje nedeljama.

Bol se najčešće javlja u nogama, uglavnom obostrano i najjači je po podne ili tokom noći, a roditelji primećuju da se bolovi javljaju kada je dete aktivnije. Jačina bola je individualna – kod neke dece je umeren, kod druge veoma jak.

Dijagnoza bolova rastenja se postavlja na osnovu normalnog kliničkog pregleda. Laboratorijske analize i rendgenski nalaz su normalni.

Stručnjaci savetuju roditeljima da se umire, pošto nije reč o opasnoj bolesti, a bolovi kod sve dece prolaze kada prestanu da rastu. Lekovi protiv bolova i masaža su često dovoljni da smire tegobe. Kod dece sa čestim i intenzivnijim bolovima u večernjim časovima se može dati ibuprofen.

MEDICINA XXI VEKA

POPRAVKA ZUBA BEZ BUŠILICE

ZA SVE KOJI zaziru od sedanja u zubarsku stolicu, a svrdlanje bušilice doživljavaju kao najveći zamislivi horor, od pre nekoliko godina postoji rešenje – popravljanje zuba po Karisolv metodi. Reč je o hemijsko-mehaničkom metodu uklanjanja karijesa – bez bušilice, bez anestezije i bez bola. Dobra vest je da se primenjuje i u Srbiji, u privatnoj praksi i pojedinim državnim ustanovama, po utvrđenom cenovniku.

Karisolv sistem razvijen je devedesetih godina prošlog veka u Švedskoj. U reakciji hemikalija dolazi do razmekšavanja karijesa (natrijum-hipohlorid se pomeša sa tri aminokiseline i dolazi do reakcije). Smeša reaguje isključivo u kontaktu sa karijesom, odnosno izmenjenim dentinom, a zdrav deo zuba, ili desni, apsolutno je bezbedan. Nakon razmekšavanja karijesa nastavlja se sa popravkom zuba standardnim stomatološkim materijalom po izboru zubara.

Karisolv sistem podrazumeva i upotrebu specijalnih instrumenata. Za razliku od konvencionalnih instrumenata, čije sečivo pod ostrim uglom uklanja karijesni dentin i istovremeno dovodi i do odlamanja komadića zdravog dela zuba, ručni instrumenti Karisolv metode pod pravim uglom “ljušte” karijesni dentin bez oštećenja zdravih zubnih tkiva. To znači: nema bola koji se javlja kod klasične metode, nema upotrebe bušilice i po zdravom tkivu zuba, nema ni anestezija, ni straha od igle, ni bola zbog uboda, ni pritiska i vibracija koje nastaju kod upotrebe mašinskih rotirajućih instrumenata.

Očekivano, pacijenti podvrgnuti Karisolv metodi uglavnom su se izjašnjavali pohvalno o ovakvom načinu popravljanja zuba. Jedina falinka su neprijatan miris i ukus preparata, ali mala je to žrtva, ako se uzme u obzir da nema bola i bušilice.

Sa kliničke tačke gledišta, najveći nedostatak ove metode je duže vreme potrebno za potpuno uklanjanje karijesa. Oko 15 minuta. Percepcija pacijenata o trajanju tretmana je, međutim, bila sasvim drugačija. Većina je imala utisak da ovako traje kraće, ili isto kao kod upotrebe mašinskih instrumenata.

Karisolv sistem, ipak, nije idealna metoda. Supstanca koja će tako da razmekša karijes da je dovoljno po reakciji isprati usta i završiti sa uklanjanjem bolesnog dela zuba još uvek ne postoji. I kod Karisolv metode se koriste instrumenti kojima se smeša po reakciji uklanja, a pošto ni sva mesta na kojima se pojavi kvar nisu lako dostupna, to podrazumeva da se deo zuba, ili stare plombe uklone ručno, ili i mašinski, bušilicom. Utešno je, ipak, da čak ni tada bola nema.

PET "NAJSKUPLJIH MEDICINSKIH stanja" u SAD zadržala su vodeće pozicije između 1996. i 2006, ali došlo je i do velike promene – troškovi lečenja mentalnih bolesti su se u tom periodu gotovo udvostručili – pokazuje jedna studija američkih eksperata. Na srčana oboljenja, povrede, mentalne poremećaje, rak i astmu je i 1996. i 2006. odlazio lavovski deo troškova za zdravlje u SAD, bilo da su ih snosili sami

građani, poslodavci, privatni ili državni fondovi zdravstvenog osiguranja. Prema vrednosti dolara iz 2006, na srčana oboljenja u SAD su 1996. utrošene 72 milijarde dolara, na rak 46,9 milijardi, na povrede 46,2 milijarde, na astmu 35,5 milijardi i na mentalne poremećaje 35,2 milijarde dolara.

I u 2006. troškovi lečenja srčanih bolesti bili su najviši – 78 milijardi dolara. Za lečenje povreda

utrošena je 68,1 milijarda dolara, za rak i mentalne poremećaje po 57,5 milijardi dolara i za astmu 51,3 milijarde. Dr Soni naglašava da je između 1996. i 2006. broj ljudi lečenih od mentalnih bolesti u SAD povećan sa 19 na 36 miliona. Lični trošak građana za lečenje mentalnih poremećaja bio je, inače, 1996. i 2006. godine veći nego u slučaju preostala četiri medicinska stanja.

PARADAJZOM PROTIV HOLESTEROLA?!

"PILULA OD PARADAJZA menja lečenje bolesti srca", "Paradajz će spasavati srca", "Stiže revolucionarna pilula od paradajza", samo su neki od naslova koji su propratili lansiranje ateronona, proizvoda britanske biotehnoške kompanije Cambridge TheraNostics, spin-aut kompanije sa Univerziteta Cambridge, na godišnjem skupu kardiologa s Ostrva. Registrovan kao dodatak prehrani, ateronon, tj. njegov glavni sastojak – biljni pigment likopen iz paradajza, navodno blokira loš, tj. LDL Holesterol za čak 90 odsto! Likopen je izolovan iz sorte paradajza *tangerine* postupkom koji je razvijen u laboratorijama Nestlea.

Proizvod kojim se, kažu, koriste "benefiti mediteranskog načina prehrane" ubrzo će moći da se kupi svuda u Velikoj Britaniji, a zatim i ostatku Evrope, a cena dnevne doze je oko jedne funte.

GM PROTIV BOLA

POSLE MESA BEZ hormona, bez antibiotika i tragova stresa uzrokovanih boravkom životinja u kavezima, na policama mesara može se očekivati i ono koje će nositi oznaku "bez boli". Naime, ubrzan razvoj genetike i neuro-nauke poslednjih godina bi trebalo da omogući stvaranje stoke koja neće osećati bol. Prema filozofu Adamu Šriveru sa Univerziteta Vašington u Sent Luisu ljudi bi, kada se već ne mogu odreći mesa, trebalo da nastoje da se što više umanje bol koju trpi stoka za klanje na farmama širom sveta. Šriver nudi rešenje zahvaljujući kojem bi ljudi mogli nastaviti da jedu meso i da se istovremeno izbegne patnja životinja. Ljudi konzumiraju oko 300 miliona tona mesa godišnje. Većina

mesa proizvodi se na industrijskim farmama u kojima životinje uglavnom žive u izuzetno nehumanim uslovima. Tako se, na primer, pilićima na farmama bez anestetika uklanjaju delovi kljunova kako ne bi krali hranu komšijama. Takođe, u proizvodnji koka nosilja mužjaci se živi melju jer ne donose profit.

ODBAČENA INICIJATIVA O KAŽNJAVANJU VEŠTAČKE OPLODNJE

VEŠTAČKA OPLODNJA u Poljskoj ipak neće postati krivično delo pošto je donji dom parlamenta odbacio takvu inicijativu katolika. Nacrt tog zakona je prilikom prvog čitanja odbačen glasovima 244 poslanika. Na sednici su 162 poslanika podržala tu inicijativu, dok je 10 poslanika bilo uzdržano. Građanska inicijativa poljskih katolika "Contra in vitro" zatražila je da se izmenama u krivičnom zakoniku zabrani bilo kakva veštačka oplodnja pod pretnjom od tri godine zatvora, a od pet do 25 godina zatvora za eksperimente na embrionima ili za trgovinu njima. Inicijativa je za svoj predlog prikupila 160.895 potpisa među vernicima širom Poljske i tako dobila pravo da Sejmu predloži zakonske izmene. Raspravom o uvođenju veštačke oplodnje među krivična dela počela je za poljske poslanike i senatore vruća jesen tokom koje moraju da reše kome će veštačka oplodnja biti dozvoljena i da li će biti finansirana iz fonda za zdravstveno osiguranje. Poslanici takođe treba da odluče kako da bude regulisan fenomen surogat majki koji postoji, ali je za sada u pravnom vakuumu.

NEKAD I SAD (VI)

U zoološki vrt niste dobrodošli, šticećenicima dajete rđav primer – hoćete da natalitet kao uostalom i u celoj Srbiji sa izuzetkom neprežalnog Kosova opadne?

Trudim se da što ređe čitam novine i da ne gledam televiziju, pa ipak odnekud znam – da nije internet? moram i to da svedem na zdraviju meru – da su Dveri nedelju dana uoči Povorke ponosa upriličile šetnju roditelja, dece i drugih krvnih srodnika.

Revolucionarna vlast se posle Oslobođenja bila uhvatila u koštac sa opijumom za narod tj. sa religijom tj. sa crkvom tj. sa crkvenim slavama koje je imalo svako mesto u Vojvodini. Verovatno je tako bilo svuda gde se srpski zbori, ali ja u ono doba nisam baš putovao pa ne bih da obmanem čitaoc. Znači: u Crepaji i Perlezu slava je bila Velika Gospojina (28. avgust), u Čenti Đurđevdan (6. maj), u Farkaždinu, po svemu uvek skromnijem od okoline, to beše Mala Gospojina (21. septembar). E, Komitet je kao zdravu konkurenciju crkvenim slavama smislio socijalističku slavu. Rođen sam otprilike kad i socijalistička slava pa mi ta sekretarska sintagma nije čudno ni zvučala, sve dok moj drug Jusuf nije sedamdeset i neke ugledao plakat i nasmejao se: "Zar socijalizam ima svoju slavu? Nisam ovo znao!"

Za novoustanovljeni praznik dovođen je neki bolji fudbalski klub (u Perlezu je jednog trinaestog avgusta, jer to je bio datum socijalističke slave, igrala novosadska "Vojvodina", naravno sedmi tim i podmladak, ali smo i to umeli da cenimo), pa su gostovali radio-pevači... Za crkvenu slavu nastupali su pop, dva pojca i hor, dok uveče ne da nije bilo radio-pevača nego nije bilo ni šatri: larma u centru ne beše dopuštena, mislim da ni ringišpil nije imao dozvolu da se zavrti na Malu Gospojinu.

Da bi trijumf socijalističke slave bio potpun, tražen je i datum kojim bi se crkvena slava što bolje podrila. Nisam neki istoričar i ne bih da poričem Dan oslobođenja Farkaždina, ali je on pao tačno nedelju dana pre Male Gospojine, i sad, ako 14. septembra dođeš za socijalističku slavu, punu kulturnih i sportskih *manifestacija*, nećeš nedelju dana docnije opet da prežeš konje ili da hvataš* voz za Farkaždin, a tvoja žena opet da mesi tortu i da ti štirka belu košulju...

Eto tako je Mala Gospojina poražena.

Ali ni pobednici nije sve bilo potaman: socijalistička slava u Perlezu bila je deset puta bolja od naše, čenčanska dva i po puta, a zašto, zato što se šestog septembra polazilo u školu koja odgoj nije prekidala ni za Božić a kamoli za seosku slavu, pa bila ova i socijalistička: odziv školske omladine, mlađih maloletnika i studentarije bio je nezadovoljavajuć, pa su istoričari morali da se malo više udube u seosku slobodarsku povest – Mala Gospojina

je što bi kolege iz sportske redakcije rekle ionako odavno na kolenima – te je sedamdesetih nađen datum usred đaćkog raspusta: tad je Farkaždin sa sebe otrsao mrsku Hitlerovu šapu, a to je bilo oko 17. jula. Socijalistička slava pada uvek u subotu te je kao pokretni praznik stala uz rame Vokresenju Hristovom.

Nedelju dana uoči Parade ponosa Dveri su upriličile šetnju roditelja sa decom: evo kako čovečanstvo treba da se razvija, evo puta kojim treba da ide... Ono što su za nas seljačiju bili radio-pevači, za decu je šta – zoološki vrt! Veleuprava Dveri stupila je u kontakt sa Zoološkim vrtom: takva i takva stvar, doveli bismo nekoliko hiljada roditelja i dece, poseta vašoj cenjenoj ustanovi kruna je njihove pokazne šetnje, u duhu pravoslavlja bilo bi da im date što je moguće veći popust...

Rečeno-učinjeno. Dverinjak 2009. Direktor zua se već sutradan spočitava da je tim dobročinstvom doveo u neravnotežan ne znam sad baš tačno koga, posetioce koji neorganizovano, van okrilja Dveri, razgledaju životinjsko carstvo, građane koji nemaju dece, svejedno, kad čovek počne da razmišlja o neravnotežnosti ulazi u lavirint iz kojeg nema povratka: kad će biti parada bračnih parova bez dece, kad će svečani defile samaca, a kad marš neudatih premda sasvim privlačnih žena, dalje, šta će Vuk Bojović ako ga iz Parade ponosa zamole da i njima da popust i da štaviše javno obeća popust deci koju će istopolni parovi usvojiti, prethodno se venčavši u opštini i u Crkvi? Idite u Botaničku baštu, u vrt uživanja! U zoološki vrt niste dobrodošli, šticećenicima dajete rđav primer, hoćete da natalitet kao uostalom i u celoj Srbiji sa izuzetkom neprežalnog Kosova opadne, pa da mladunce da kupujemo, carinimo, pelcujemo i šta ti ja znam, umesto da se rađanje, a pre toga naravno začecje, odigrava u našim kavezima!

Neravnotežnosti nikad kraja. Publikaciju o jednome direktoru sud oceni kao klevetu, zabrani kleveticima da ju dalje doštampavaju, ali ih obaveže da presudu o svojoj sramoti o svome trošku objave u "Politici"! Nisu li time ostali mediji i sam "Službeni glasnik" dovedeni u neravnotežan položaj? Dalje, šta je sa nedeljnicima? Voleo bih da "Vreme" preraste u "Sudski vesnik", ma u "Stub srama", kako god časni sud odluči, pa da redakciji odat svud pristižu presude za koje osuđenici plaćaju li plaćaju, kao uostalom i bilo koja kompanija kad daje oglas. To bi me oraspoložilo, makar moja kolumna bila puka zakrpa, ubogi antrfile između dva verdikta.

×

**vatati uvatiti voz*, tako se govorilo: malo je koja kuća imala sat, red vožnje niko nije znao u minut, stanica je dva kilometra od sela i putovanje vozom beše pustolovina sa neizvesnim ishodom; bivalo je da neko zabrinut grabi ka stanici, moj ga otac sa svog crvenog zetora pita "jel ideš u Zrenjanin", ovaj, zabrinut, odgovara potvrdno, možda kaže i da ide za Novi Sad, svejedno je: moj otac koji nije nikad imao sat doviknuo bi ubedljivo "požuri" (kao u NOB-u kad padne komanda: "Čelni: pesma!") i namernik bi bez oklevanja i bez zahvaljivanja sam sebi dao gas.

“Pre 20 godina usvojio sam dve devojčice Hrvatice. Danas su srećne i udate, ali me i dalje zovu tata. U Beogradu sam ih vodio u katoličku crkvu.”

DRAGAN VASILJKOVIĆ, poznat kao Kapetan Dragan, kaže da ne mrzi Hrvate (B92)

Emina Jahović,

“balkanska Penelope Kruz”, priča kako je izgledala proslava prvog rođendana njenog sina Jamana: “Rođendanska torta od bele čokolade i breskve dopremljena je specijalnim avionom, a posluž enje se sastojalo od lososa, kanapea sa kavijarom i ostalih specijaliteta. Početak slavlja je zakazan predveče, a njemu su prisustvoval e brojne zvanice iz turskog džet-seta. Mali Jaman je obasut raznim poklonima, ali svakako najoriginalniji je onaj koji je dobio od jedne moje prijateljice – dvadeset palmi zasađenih u jednom parku u centru Istanbula.”

Malo i o sebi: “Ja bih sad odmah želela drugo dete, ali kada pomislim na te dane, to mi otežava celu situaciju jer je teško sve to podneti. Ko je bio trudan i imao tih problema, zna kako je. Verovatno su te mučnine i uticale na to da se ne ugojim puno jer nisam mogla da jedem. Ne razumem kako žene mogu da se ugoje kada stalno trčkaraju oko bebe. Što se hrane tiče, prilično dosta jedem i svi se čude kada vide koliko u stvari mogu da pojedem. Mislim da je najbitniji doručak, a jedino što ne jedem su hleb i kolači. I uvek idem stepenicama umesto liftom. To je sve.” (“Stil”)

Era Ojdanić,

pevač narodne muzike i ugostitelj, priznaje da je najviše što je do sada potrošio 500.000 nemačkih maraka, kada je 1980. godine kupio motel “Era” i dodaje da je i jedini na estradi koji svakodnevno “puca” pare na “prijateljice”: “Najviše para dajem na parfeme, tangice i brushal-tere. Za svaki 8. mart izdvojim skoro 3000 evra na poklone za sve svoje prijateljice.” (“Press”)

Dole Dogani,

“estradni umetnik”, pre desetak godina kupio bundu po uzoru na Lenija Kravica, platio ju je 3500 nemačkih maraka: “Obukao sam je dva puta, na snimanju nekog novogodišnjeg šou-programa i jednom na nastupu. Sada stoji u plakaru i linja se, a ja ne volim stvari koje se linjaju. Pokajao sam se što sam je uzeo, jer jednostavno nije u mom fazonu.” (“Press”)

Uputstvo za prevazilaženje krize:

“Ako se posluje isto, pa čak i bolje, a pare više ne dolaze, to je siguran znak da se radi o uroku. U tom slučaju potrebno je izvesti ritual za koji su neophodni rekviziti – kovani novac u raznim apoenima, plod i list osušenog kukuruza, cimet u štapiću ili prahu, susam, klinčići, biber i presovani kikiriki. Na podu radnog prostora crvenom školskom kredom napraviti krug, stati u sredinu i pored nogu poređati sve rekvizite, uz ukrasnu staklenu bocu i zelenu sveću. Upaliti sveću i ubacivati jedan po jedan predmet u flašu i razmišljati o dosadašnjim načinima zarađivanja novca, novim mogućnostima sticanja bogatstva i ulaganju u još unosnije poslove. Treba zamišljati kako pare dolaze u najkraćem mogućem roku i u mislima ih brojati. Kad se svi sastojci stave u bocu, neophodno je koncentrisati se i tri puta izgovoriti bajalicu: “Ova magična boca donosi mi puno novca. Novca su mi pune ruke, šta god zaželim imam bez muke. Hajde, novčići, pođite, u moj džep, dođite.” Sveća se potom ugasi, a iz kruga se izlazi sa bocom, koju odmah treba staviti u fioku gde se inače čuva novac, ili u blizini tog mesta.” (“Zona sumraka”)

Bora Đorđević,

muzičar pre svega, pesnik, nekada i savetnik u Ministarstvu kulture, opet je dobio priliku da ponovi svoje stavove: “Učestvovao sam u Porodičnoj šetnji jer želim da istaknem prave vrednosti. Ukoliko se sretnem s Parodom ponosa, neću da bijem te pedere, protiv kojih nemam ništa dok su među četiri zida. Ali, kada šetaju, protiv sam jer će buduće generacije misliti da je to normalno, a to podržava ova evrouvlakačka vlada kojima su pederi važniji od posla. Naš narod ima lepu poslovicu za to: “Čega se pametan stidi, time se lud ponosi.” Zašto je Dragan Bjelogrić podržao održavanje Parade ponosa: “Što se tiče izjave Dragana Bjelogrića da je on na strani slabijih, mislivši na pedere, hoću da kažem da smo mi ti koji su slabiji. Gej lobi je najjači lobi koji postoji, naročito u filmskoj umetnosti. U Holivudu svaki glumac mora malo da dā guzu da bi dospao na film.” (“Alo”)

Vuk Bojović,

direktor Zoološkog vrta, “nema ništa protiv homoseksualaca, ali se plaši da bi posle njihovog defilea centrom prestonice mogle da se jave još neke, devijantne društvene manjine”: “Ta parada je glupost i primer kako se neka stvar dovodi do besmisla. Tražili su neko priznanje, a sada hoće da demonstriraju, što je prema mom mišljenju izopačeno, jer će sutra svoja prava zatražiti i oni sodomisti koji su svojevremeno kresali labudove i magarce u mom zoološkom vrtu. Prekosutra će i nekrofili da se oglase i tako redom. Stvarno nemam ništa protiv pедера! Neka idu u sobu da ih fircaju ili kako već oni to rade ili u te razvijene zemlje pa nek tamo traže prava jer ovo je patrijarhalna sredina. Oni svi traže đavola. U malom su procentu, a prkose i inate se celom svetu. Naći će se tu zdravih momaka koji će pružiti otpor toj paradi.” (“Alo”)

Dragana Mirković,

pevačica, na pitanje "ima li svoje male rituale", kaže: "Ne bih to nazvala ritualima, već pre običajima. Mislim da bi svi trebalo da se drže nekih narodnih pravila koja postoje od

davnina. Recimo, za mene je nedelja dan od Boga. Tada ne valja raditi, baksuz je, treba posećivati familiju i uživati u porodičnom гнезду." ("Zona sumraka")

Dorđe Vukadinović

u svojoj redovnoj kolumni prostor je posvetio nedavno održanoj utakmici Srbija–Francuska, na kojoj je i sam bio i svojim ušima čuo: "Možda to iz svečane lože i iz centralnih delova zapadne tribine i nije tako delovalo, možda je to u TV prenosu izgledalo drugačije (televizija je čudo), ali odnos snaga na stadionu je bio prilično drugačiji od onoga kako ga je video gradonačelnik i kako su ga predstavili srpski mediji. Zviždali su i 'sever' i 'jug' i 'istok', kao i rubni delovi 'zapada'. I u najvećem broju to – barem ovoga puta – nisu bili nikakvi 'huligani' i 'primitivci', već pristojni momci i građani koji su vrlo dobro znali šta čine i zašto. Sve u svemu, da se ne lažemo, iako čisto sportski gledano neprimereni, zviždaci upućeni *Marsejzi* bili su neka vrsta "spontanog referenduma" kako o francuskoj politici prema Srbiji tokom godina balkanske krize (učešće u bombardovanju, priznanje nezavisnosti Kosova) tako i o tome šta većina navijača misli o ovoj jadnoj i bednoj kampanji domaćih medija i političara. Druga je stvar što to, ni jedno ni drugo, nije previše odgovaralo diplomatskoj i političkoj eliti iz počasne lože Marakane." ("Politika")

Nataša Kojić,

pevačica, otkriva kakvih sve ljudi ima: "Ne volim one muškarce koji upoznaju nekog, a onda žele da ga menjaju i ne vole tog nekog već samo svoj ego." ("Stil")

Branislav Lečić,

glumac, pre nekoliko godina i ministar, kaže: "Nisam prestao da se bavim politikom, niti ću, zato što je politika sastavni deo života svakoga od nas. Ona je doprinela unapređenju moje društvene svesti. Ko god misli da se njome ne bavi, vara se, jer takođe učestvuje u politici, samo što toga nije ni svestan."

Kako se oseća: "Moje osećanje muškarca nema nikakve veze ni sa glumom niti sa politikom. Ja sam muško i tako se osećam otkako sam se rodio."

Šta voli kod žena: "Šta me privlači kod pripadnica nežnijeg pola?! Potpuno sam opsednut ženama i mislim da bez njih život nema apsolutno nikakvog smisla." ("Stil")

Nina Badrić,

pevačica, upitana "da li će se uskoro ostvariti i kao majka", kaže: "Kada samo pogledam Hale Beri koliko je bila predivna majka sa svoje četrdeset i tri godine, kada je rodila svoje prvo dete, a upravo čeka drugo, pomislim da sam ja još u velikoj prednosti nad njom, jer meni je tek trideset i sedam." ("Story")

Stoja Plazinić,

domaćica iz sela Premeča, nedaleko od Čačka, veliki je ljubitelj hrvatske pop pevačice Severine Vučković. Zbog toga je svoju omiljenu životinju, kozu braon boje, nazvala Severina: "Kad ujutru krenem da vodim na ispašu svoju Severinu, na radiju čujem pesmu *Gas, gas*, koja mi je omiljena. Uvek je odslušam, a onda počnem da čistim štalu i muzem."

Zašto kozi ne nadene ime domeće pevačice: "Bila sam presrećna kada se na estradi pojavila moja imenjakinja Stoja Novaković, ali ni ona niti bilo koja druga pevačica ne zaslužuju da imaju svoju imenjakinju u mojoj štali. Za mene je Severina jedinstvena i neponovljiva, pa zbog toga želim da joj poklonim kozu na dan njenog koncerta." ("Kurir")

Gorica Nešović,

"nasmejana lepša polovina jutarnjeg radio-programa "Dizanje" na B92, nedavno je operisala žuč...: "Prvo jelo koje sam napravila bio je šareni krompir po receptu iz novina: krompir i šargarepa se skuvaju i ispasiraju; iseckana šunka, a može i pečenica ili suvi vrat ako više volite proprže se i u to se doda žuti sir. Izgledalo je prilično muljavo i pomislila sam da sam se zeznula. Međutim, to se pomeša sa krompirom, stavi se u vatrostalnu činiju i naprave se rupe. Koliko osoba, toliko rupa i u svaku rupu se izruči po jedno jaje. Zapeče se u rerni i to je to." ("Puls")

Bitef je otvoren
15. septembra
u Sava centru
predstavom
Sutra londonskog
pozorišta "Sadlers
Vels" u koreografiji
Sidi Larbi Šerkauji
sa tibetanskim
monasima hrama
Šaolin

Ovim ovogodišnjeg Bitefa je u skladu s njegovom temom: traje deset dana – tri manje nego lane, ima devet predstava – prošli je imao deset, nema "Šou kejs" a prošlogodišnji je imao, neće gostovati u Novom Sadu, budžet mu je manji za oko deset miliona dinara – sve u duhu naslova "Krizna kapitala – umetnost krize".

Jovan Ćirilov, selektor (uz Anju Sušu) i umetnički direktor Bitefa, u kriznim okolnostima u kojima je pripreman i u kojima se odvija 43. Bitef, posmatra s pozitivnog aspekta. Za "Vreme" kaže da je "ovogodišnja selekcija birana po principu da je manje – bolje. Sa manjim brojem predstava može više da se kaže, manji broj omogućava oštriju koncentraciju i izoštravanje teme." Jovan Ćirilov naglašava da su, srećom, sve predstave izabrali još u januaru, osim norveške čija je premijera bila pre nekoliko nedelja. "Bilo bi ih više

da pre toga, tačno godinu dana pre početka ovogodišnjeg Bitefa, nije na Vol stritu bankrotirala banka Liman Bros., što je pokrenulo domino efekat. Interesantno je da je tema nekih predstava baš kriza, odnosno da ekonomisti, dobitnici Nobelove nagrade, nisu uspeali da predvide krizu a da umetnici jesu. Ja se nadam da će iduće godine biti predstava koje će najaviti kraj krize, i da ćemo moći da ih izaberemo za Bitef."

U katalogu 43. Bitefa, selektor Anja Suša napominje da bi "selekcija i slogan kojim je inspirisana bili, svakako, još bolje podržani naslovima kao što su *Smrt trgovačkog putnika* pozorišta "Šaubine am Leniner plac" u režiji sjajnog Luca Percevala, kao i veoma posebnom i internacionalno sve popularnijom predstavom *Frankenštajn projekat* mladog mađarskog reditelja Cornela Mundruczoa."

Kao što verovatno svi već znaju, ovogodišnji

MANJE JE BOLJE

Sanjari

Aerodromska deca

Brod za lutke

SCENE IZ PREDSTAVA: *Plavi zmaj...*

Bitef je otvoren 15. septembra u Sava centru predstavom *Sutra* londonskog pozorišta "Sadlers Vels" u koreografiji Sidi Larbi Šerkauji sa tibetanskim monasima hrama Šaolin. Šaolin se nalazi u kineskoj pokrajini Henan, a osnovali su ga 495. godine kaluđeri iz Indije. Danas je ovaj hram ključni budistički hram u državi, u njemu se poštuje stroga budistička doktrina, a borilačke vještine kung-fu i taj-či su deo svakodnevnog života monaha. "Kao

igrača i koreografa, inspirisalo me je njihovo shvatanje pokreta, potpuno poistovećivanje sa životom oko sebe, ta zapanjujuća sposobnost da se postane suština tigra, ždrala ili zmaja, da se energija preobrazi iz hladne u toplu, jin u jang", objasnio je Larbi. Predstava *Sutra* je igrana samo na otvaranju.

Nakon nje odigran je *Plavi zmaj* pozorišta "Ex mahina" iz Kanade u režiji Robera Lepaža, predstava koja se igra i večeras i sutra (jedina

sa tri termina). *Plavi zmaj* je zajednički projekat Lepaža i Mari Mišo i predstavlja neku vrstu nastavka istraživanja sudbine kanadskih Kineza u šangajskom umetničkom kvartu. U predstavi igraju Lepaž i Mišo. Na konferenciji za novinare se čulo da oni predstavu rade bez unapred određenog teksta pa da zato pri svakom izvođenju menjaju i poboljšavaju tekst tako da je *Plavi zmaj* većiti *work in progress*, kao i da na Bitefu neće igrati Lepaž zato što je zauzet režijom opere.

U švajcarskoj predstavi *Aerodromski klinci* igraju deca, i to – sebe. Reditelj i pisac predstave Štefan Kegi opisao je decu čiji roditelji žive u stranim predstavništvima pa zato provode detinjstvo po svetskim aerodromima. To su deca poliglote, u potrazi za sopstvenim jezikom. Predstavu *Odmor od povijesti* zagrebačke grupe "Bacači sjenki" neki ne smatraju predstavom. U njoj nema priče niti vidljive glumačke igre, već se gledalac prepušta polusnu i slobodnom maštanju o "intimnoj povijesti koja nas miluje, jer smo od stvarne potpuno izludjeli", napisao je kritičar Bojan Munjin zaključivši da je ona "toliko iskrena, duboka i ljekovita da vrijedi više nego kompletni repertoar jedne sezone". Predstava je prvi deo trilogije *Proces Grad* inspirisane *Procesom* Franca Kafke – putovanje po ivici kolektivne i individualne svesti, kroz predele snova i smrti kao jedinih sigurnih utočišta od istorije. Autori koncepta, scenarija i režije su Boris Bakal i Katarina Pejović.

Suštinu predstave *Pisac*, o Knutu Hamsunu, najpoznatijem norveškom piscu kvislingu, objasnili su sami članovi pozorišta "Jo Stremgren" iz Bergena: "Dobitnik Nobelove nagrade se nalazi u savršeno beloj izolaciji psihijatrijskog posmatranja, optužen za veleizdaju. Gde je pogrešio? Posle šezdeset godina mržnje i sramote nepoverenja, pomirenja još nema. Predstava je pokušaj da mu se dopusti ponovni razgovor sa nekim ko pripada trećoj generaciji posle njega, nekim ko možda drugačije gleda na uvek prikriveno minsko polje koje priziva slobodu mišljenja i govora." Posle izvođenja predstave *Pisac*, >>

Sutra

Odmor

Kamp

21. septembra u Ateljeu 212, zakazana je tribina o Knutu Hamsunu, a jedno od njenih pitanja je da li i na koji način pogubno društveno angažovanje autora utiče na recepciju umetničkog dela i kako se jedno društvo suočava sa kvislinzima.

Roterdamska predstava *Logor* priča o Aušvicu. Dvojica animatora, uz pomoć dve hiljade lutaka, prikazuju sudbinu nekoliko miliona žrtava najvećeg genocida u istoriji čovečanstva. Maketa logora oživljava na pozornici: ručno izrađene lutke od 7,5 cm predstavljaju zatvorenike i njihove džellate. Glumci se kreću kroz dekor kao džinovski ratni izveštači i snimaju užasna zbivanja minijaturalnim kamerama, a gledaoci postaju svedoci. Ova predstava je obišla ceo svet, a za Bitef je specijalno obnovljena.

Trupa "Rimini protokol", poznata po predstavama u kojima ne igraju ni glumci ni amateri, već ljudi koji se bave temom koju pozorište obrađuje, zatvara Glavni program 43. Bitefa predstavom *Karl Marks: Kapital, prvi tom* 25. septembra. Reditelji su Helgard Haug i Danijel Vetcel, a akteri su novinari, germanisti, slavisti, romanisti, električari, prodavci u supermarketima... Svi oni imaju sklonosti prema politici i na svoj način se bave aktualizacijom Marksovog *Kapitala* u trenutku kada u tom delu spas za neoliberalni kapitalizam traže i mnogi stručnjaci.

Domaći teatar brane dve predstave: *Brod za lutke* Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada, tekst Milena Marković, režija Ana Tomović, i *Sanjari* Jugoslovenskog dramskog pozorišta, tekst Robert Musil, režija Miloš Lolić. "Hajde da krenemo od pitanja – na šta sve mislimo kada kažemo 'ljubav'?", predlaže Lolić. "Zar to nije ona komplikovana reč koja objedinjuje čitav niz emocija, prilično različitih i suprotstavljenih, od onih koje definišemo kao lepe do onih koje definišemo kao ružne; može li ljubav biti 'jedno'? Ljubav je pre proces, nekakva promenjiva konstanta koja kroz niz raznovrsnosti postaje objedinjujuća. Kada nekoga toliko dugo poznajete i kada sa nekim prodete ključne faze razvoja ličnosti,

postavlja li se ikada pitanje ljubavi, ili ljubav i ne-ljubav postaju podrazumevajuće, pa time možda čak i nebitne kategorije? Da, ovo jeste drama o ljubavi, itekako, ali o ljubavi koja nije iznenadni i prosvetljujući blesak, već o ljubavi koja je integralni ili čak neizbežni segment života, o ljubavi koja nije samo uznesenje, već vrlo često i prepreka." Novosađani sa *Brodom za lutke* dolaze na Bitef sa Sterijinom nagradom za najbolju predstavu i tekst. Milena Marković se bavi sudbinom žene u savremenom svetu. Kroz svet slagalica klasičnih bajki, koje nimalo ne liče na željeni svet detinje mašte, već na nadrealnu stvarnost košmarnog lavirinta, junakinja ove drame luta od ranog detinjstva do starosti. Kuriozitet bitefovskog izvođenja biće Darko Rundek, koji je za ovu predstavu komponovao muziku. "Songovi povezuju scene iz raznih perioda života glavne junakinje, ozračeni nekom od poznatih bajki što ih čini opasno realnijim. I kako je često svrha muzike da opusti tu vrstu tenzije i opasnosti na sceni, shvatio sam da ovi songovi moraju nekako da se naslikaju bojama, pomalo starinskim, kao što su ilustrovane knjige bajki", objasnio je Rundek.

Festival Bitef će biti završen predstavom iz pratećeg programa "Enparts projekt", gostovanjem Dojčes teatra iz Berlina sa *Buretom baruta* Dejana Dukovskog.

Iako, kao što je na početku rečeno, u pratećem programu nema "Šou kejsa", programa kojim je Bitef gostima predstavljao domaći teatar, ako je ceniti po tome koliko se o njima priča, i ostala događanja učiniće ga atraktivnim. "Bitef polifonija" je jubilara, deseta, pa zato prvo o njoj. "Privilegija je imati jubilej programa posvećenog mladima i marginalizovanim grupama, koji je aktuelan, angažovan, kreativan i što je posebno važno u ovim godinama krize – optimističan", kaže Ljubica Beljanski Ristić, urednik programa. "Naslov usmerava na njenu temu: *Kreativni kapitali kriznih godina*. Bitef polifonija ove godine prikazuje ona ostvarenja i tendencije koji su usmereni ka marginalizovanim grupama, otkrivajući njihove kreativne kapitale i snagu

poruka koje nam prenose jezikom umetnosti. Tri predstave su za mlade, o temama značajnim za odrastanje: ograničenja, otuđenja i ostati ili ne ostati, a četiri predstave su sa profesionalnim umetnicima i osobama sa invaliditetom.

Sve predstave su kombinacije profesionalnih umetnika i onih koji to nisu, sve predstave su poklon predstave i svi gledaoci su i učesnici predstava. Namera nam je da dođe što više mladih, naročito onih koji inače ne idu ili ne mogu da idu u pozorište." I, zbog besplatnih predstava, navodimo realizatore "Bitef polifonije": Bitef teatar u saradnji sa Centrom za dramu u edukaciji i umetnosti CEDEUM – Nacionalnim centrom Međunarodne asocijacije za dramu/pozorište i obrazovanje IDEA International, i ASSITEJ Srbije – Nacionalnim centrom Međunarodne asocijacije pozorišta za decu i mlade ASSITEJ International.

Dvodnevni simpozijum (16. i 17. septembar) "Dramsko i postdramsko pozorište: deset godina posle" je ekskluzivan zato što je prvi međunarodni naučni skup na ovu temu, i zato što na njemu učestvuju važni svetski teatrolozi. Konferenciji predsedava dr Ivan Medenica, pozorišni kritičar "Vremena", profesor i teatrolog. "Razlog da se upravo sada održi skup na ovu temu je sledeći: 1999. godine je prvi put objavljena uticajna studija Hansa Tijesa Lemana *Postdramsko pozorište*, prevedena i kod nas kao srpsko-hrvatska publikacija. Knjiga je imala veliki uticaj na teatar u svetu i u našim regionima", najavljuje Ivan Medenica. "Skupu će prisustvovati Lemana, a zbog značaja teme, odazvali su se poznati naučnici iz Nemačke, Francuske, Engleske, Italije, Sjedinjenih Američkih Država, Poljske, Hrvatske... Osim naučnika, učestvuju i umetnici zato što smo Lemana i ja smatrali da je neophodno čuti šta o ovoj pozorišnoj paradigmi misle i umetnici. Tema odgovara konceptu Bitefa zato što je tema postdramskog pozorišta jedna od najznačajnijih koja se pojavila u vrsti pozorišnog stvaralaštva koje Bitef decenijama prepoznaje i prikazuje. Očekujem pravu teatrološku Jaltu zato što dolaze naučnici koji su suprtstavljeni. Na primer, dr Elinor Fjuks sa Jejln univerziteta napisala je neverovatno negativnu kritiku Lemanova knjige, kritikovala je i njen prevod, pa će biti zanimljivo čuti kako će jedno drugom dokazivati svoje stavove."

Ovogodišnji Bitef biće začinjten i jednom sigurno atraktivnom izložbom, izložbom Jovana Čirilova "Moji savremenici u karikaturi" u Muzeju pozorišne umetnosti. x

SONJA ČIRIĆ

Kapital

Pisac

Okviri mogućeg

Niko ne koči da Muzej počne da koristi dobijenu zgradu – reč je o tome da niko ne gura. Jednostavno, nije to ničiji radni zadatak

Kažu, kad god je direktor Muzeja grada Beograda bila žena – dobro mu je bilo. Krajem ovog maja, za direktorku prestoničkog Muzeja imenovana je Danica Jovović Prodanović. Po obrazovanju arhitekta, poslednjih deset godina bila je direktorka Kulturnog centra Beograda. Tokom njenog mandata je, na primer, Oktobarski salon koji organizuje Kulturni centar postao međunarodna manifestacija, otvorena je galerija Artget, pokrenuti su Festival jednog pisca, festivali nacionalnih kinematografija, Međunarodna nedelja arhitekture, Dani orgulja – niz programa koji su KCB učinili živim centrom gradske kulture.

Ovo je prvi intervju za "Vreme" Danice Jovović Prodanović kao direktorke Muzeja grada.

"VREME": Kakvi su prvi utisci i iskustva? Kako izgleda Muzej grada iznutra?

DANICA JOVOVIĆ PRODANOVIĆ: U Muzeju sam manje od tri meseca. Muzej grada Beograda najčešće se pominje kao ustanova koja, mada postoji duže od 100 godina, što je za naše institucije značajan vek, nema svoju zgradu i stalnu postavku. Ta činjenica često navodi na pomisao da se u ovoj kući ništa ne dešava. E, pa moji prvi utisci su potpuno drugačiji. U trenutku dolaska u Muzej odmah sam se našla usred otpočetih poslova vezanih za proslavu 150 godina od rođenja slikara Paje Jovanovića, koje u velikoj meri koordinira i realizuje naš Muzej. U toku su radovi na restauraciji Muzeja Paje Jovanovića, Zavičajnog muzeja u Zemunu, legata Gašparović, Muzeja Ive Andrića. Za neki dan se u Obrenovcu otvara

izložba o neolitskom lokalitetu Crkvine u selu Stubline, završena je još jedna kampanja na arheološkom nalazištu u Vinči, u toku je projekat izrade Muzejskog informacionog sistema, koji polako ulazi u završnu fazu. Moram priznati da mi je upravo upoznavanje sa tehničkim detaljima izrade informacionog sistema na najbolji način približilo sve bogatstvo Muzeja grada, raznolikost i brojnost zbirki, njihov vremenski i tematski raspon. U završnoj je fazi i izrada novog sajta Muzeja – dok se ne steknu bolji uslovi, dok se ne preselimo, taj sajt će biti virtualna postavka Muzeja pa ga zato doživljavamo kao važan posao. Očekuje nas promocija knjige prof. Đorđa Kostića *Na bregu iznad reka*, zatim izlazak iz štampe ponovljenog i dopunjenog kapitalnog izdanja *Graditelji Beograda 1815–1914*. Divne Đurić Zamolo, kao i knjige *Bazari i bulevari* Nataše Mišković, švajcarske istoričarke našeg porekla. Kruna ovogodišnjeg izdavaštva Muzeja svakako će predstavljati monografija Paje Jovanovića autora Nikole Kusovca, i *Vodič kroz Muzej Paje Jovanovića* Jasne Marković. Ovako nekako izgleda Muzej iznutra... Da li treba da kažem da nisam baš sve pomenula...

Da li bi Muzej Paje Jovanovića bio otvoren baš sad, da nije u toku obeležavanje stope desete godišnjice njegovog rođenja?

Značajne godišnjice se uvek iskoriste da se muzeji poprave, izađu nove publikacije, skrene pažnja javnosti... Čini mi se da je to opšte mesto ne samo naše već i svake sredine. Uostalom, renoviranje muzeja je uvek dobrodošlo i treba iskoristiti svaku priliku da se stanje poboljša. Inače, Muzej Paje Jovanovića nije bio zatvoren kako se to često kaže, on je, moglo bi se reći, bio delimično otvoren, u određeno vreme i na zakazivanje. Naravno, svesni smo potrebe da muzejski prostori treba da funkcionišu drugačije, da je neophodno da postoje stalno radno vreme i kustoska podrška.

Muzej grada ima 23 legata. Međutim, umesto da svi imamo koristi od toga, i Muzej i Beograđani i turisti, legati su zatvoreni zato što jedino tako nisu problem. Zašto?

Hajde da pođemo od onih koji su otvoreni: Muzej Jovana Cvijića, Muzej Ive Andrića, Muzej Tome Rosandića, Legat Pave i Milana Sekulića... Ovi legati su stalno ili na zahtev dostupni javnosti. Ne mogu da kažem da je situacija idealna, ali nije tako tragična kako se često prikazuje u javnosti. Ostali legati koji se nalaze u posedu Muzeja grada, nažalost, zbog

ne postojanja zgrade odnosno stalne postavke nisu stalno izloženi. Međutim, treba imati u vidu da su oni u velikoj meri čuvani, publikovani i izlagani na primeren način u skladu sa zahtevima službe zaštite i, naročito naglašavam, željom legatora. Nadam se da će kroz program revitalizacije muzeja u sastavu Muzeja grada, osnivač – Grad Beograd i ubuduće podržavati potrebu da se ovi prostori ožive, tako što će se obezbediti sredstva za kustoske pedagoge i službu obezbeđenja. Bez toga, nažalost, izložbeni prostori ne mogu funkcionisati. Dakle, situacija nije ni blizu idealne, ali nije ni toliko crna koliko se često prikazuje. Čini mi se da su površan uvid u stanje i nepotpuna informacija vrlo često razlog neodmernih i ostrašćenih tekstova u štampi. Tema legata je veoma ozbiljna i pre svega opširna i prevazilazi obim ovog intervjua.

Da li imate utisak da Grad Beograd, vaš osnivač, vodi računa o svojoj ustanovi zaista najviše koliko može? Kakav je status zaštite uopšte, da li se približio statusu estrade?

Moram da priznam da ja lično imam dobro iskustvo sa osnivačem. Više od deset godina sam bila direktor Kulturnog centra Beograda i u tom periodu bila sam svedok pozitivnih kretanja i razumevanja od strane osnivača. U ovom trenutku rano je da govorim o

sopstvenom iskustvu u Muzeju grada. Ova ustanova je vrlo kompleksna, sa velikom i izuzetno bogatom zbirkom, brojnim objektima... Njena priroda i značaj diktiraju stalnu i neposrednu saradnju sa osnivačem po brojnim pitanjima. I svakako mogu da potvrdim da je ta saradnja intenzivna i svakodnevna. Ali ako vaše pitanje prevedemo na jezik brojeva, što obično interesuje javnost, Muzej grada Beograda jeste i skupa institucija – kao što je skupo održavanje muzeja svuda u svetu. U njima se čuva ono što je najvrednije u kulturi jedne zemlje, grada, u ovom slučaju prestonice, a samim tim se podrazumeva i ulaganje. To naravno ne znači jednosmeran odnos, bez odgovornosti i rezultata, naprotiv, i ja se nadam pre svega takvom odnosu sa osnivačem. U svakom vremenu, pa i u vremenu krize, moraju postojati ozbiljna kulturna strategija i politika i lista prioriteta. Smatram da vrhunske vrednosti kulturnog nasleđa moraju biti postavljene na toj listi više od estradnih događaja, koncerata megazvezda.

Nedavno je izglasan Zakon o kulturi. Koliko će muzejima sad biti bolje?

Zakon o kulturi je krovni zakon i tek sada mogu biti izglasani novi zakoni, pa i Zakon o muzejskom nasleđu, čiji je nacrt u pripremi. Ovim zakonom predviđena su neka nova

*Симо Матавуб
Сабрана дела*

Београд

Облићев венац 5, 011 2638405
Косовска 45, 011 3227088
Вукасовићева 50, 011 3594835

Нови Сад

Сремска 7, 021 6624433

Ниш

Трг краља Александра 3, 018 511428

Косовска Митровица

Владе Петковића 1, 028 425111

Интернет продаја

www.zavod.co.rs
e-mail: prodaja@zavod.co.rs

**ЗАВОД ЗА
УЧБЕНИКЕ**
Књига знања

rešenja i pred nama je period usaglašavanja sa novom zakonskom regulativom. Napredak se svakako neće dogoditi u kratkom periodu. Dugoročno će nam svakako biti bolje.

Svi svuda govore da je baština važna, da je jedna od odrednica nacije i slično. Pa ipak, arheološko nalazište Vinča, kulturno dobro nulte kategorije, pokrivaju oranice i kuće. Za Vinču odgovara Muzej grada. Da li je u vašoj moći da je zaštitite?

Arheološko nalazište Belo brdo u Vinči stavljeno je još 1950. godine pod zaštitu države. Od tada pa do danas, 1965, 1979. i na kraju 27. avgusta ove godine, širila se zona zaštite lokaliteta i nadam se da je ovom poslednjom odlukom pokriven čitav lokalitet arheološkog nalazišta. Sada je, naravno, potrebno sprovesti u delo članove ove odluke, koja prilično jasno zvuči kad je pročitate u "Službenom glasniku". Kako će to ići u praksi videćemo i to, naravno, neće biti lako. Iako Muzej nije organ izvršne vlasti, ali se nadamo da ćemo uz pomoć lokalne zajednice, javnog mnjenja i organa izvršne vlasti konačno uspeti da obezbedimo adekvatne uslove za dalje istraživanje i prezentaciju ovog vanserijskog nalazišta koje svedoči o 70 vekova istorije Beograda. Ako želite da strancima pokažete Vinču, neko se svakako mora pobrinuti da ukloni bespravno podignute svinjce na obodima lokaliteta. Upravo na tom polju očekujemo podršku koju sam pomenula.

Nedavno je, na otvaranju Muzeja nauke i tehnike, Nadica Momirov, zamenica ministra kulture, preporučila ostalim muzejima koji nemaju adekvatan prostor za izlaganje da, poput Muzeja Nikole Tesla, nađu način i da izlažu eksponate u raspoloživim okolnostima. Da li možete to da pokušate?

Teško pitanje za teška vremena. Da li to znači, u vreme kada se u Evropi otvaraju najfantastičniji muzeji najbizarnijih oblasti, u zemlji koja se svom snagom okreće evropskim, da ne kažem svetskim trendovima, da treba da krenemo u kontrapravcu? Naravno da ću reći NE. Pa ipak, svi smo mi naučeni da se borimo sa nemogućim uslovima i da na slici izgledamo lepi i umiveni, a znamo da nam restrikcija svake vrsta kuca na vrata i da nam je *par-nepar sistem* uveden. Da nije tako, niko od nas se ne bi prihvatio ovog posla, ni Nadica Momirov, ni Sonja Zimonić, da spomenem samo neke, naravno ni ja. Svako od nas ima neko svoje zrnce ludila i entuzijazma koje nas vuče u ovaj posao. Ako bismo svi mi radili po pravilima, ako se ne bismo snalazili, bojim sa da ova zemlja ne bi imala mnogo otvorenih muzeja, ili dela

predstavljenih javnosti. Izložba Narodnog muzeja *100 godina srpskog slikarstva* u galeriji SANU-a jedini je način da se izložena dela u dogledno vreme vide, i zato je obavezno treba videti šta god da mislite o njenoj postavci. Zato: svakako treba u okvirima mogućeg raditi u najvećoj meri.

Navodno, od svih prestoničkih muzeja u Evropi, jedino Muzej grada Beograda nema svoju zgradu. Pre nekoliko godina se činilo da će je dobiti, ali se ipak još ništa nije desilo. Ako je tačno objašnjenje da su razlog tome vlasnički problemi, kako je moguće da ih je u ime višeg cilja, kao što je Muzej, nemoguće savladati?

Muzej grada je 2006. godine zvanično i na papiru dobio objekat, ali još uvek bez prava ulaska i korišćenja. Postupak uknjižbe je u toku i tu proceduru sprovodi Sekretarijat za imovinsko-pravne poslove Grada Beograda. Preliminarna koncepcija novog Muzeja davno je napravljena i čeka zeleno svetlo za dalju razradu. Iskreno se nadamo da ćemo biti u prilici da nastavimo rad. Možda vaše pitanje o višem cilju i činjenici da jedan prestoni grad nema stalnu postavku gradskog muzeja, kao trag o sopstvenoj istoriji i kulturi, ne treba da upućujete meni, već nekim drugim, višim instancama. Niko ne koči da Muzej počne da koristi dobijenu zgradu – reč je o tome da niko ne gura. Jednostavno, nije to ničiji radni zadatak. Mi smo na spisku na kome je sto takvih poslova. Da je taj posao prenet na Muzej, kao zainteresovanoj kući, mislim da bi odgovor na ovo pitanje bio drugačiji.

Da li ste sebi, privatno, zacrtali da Muzej dobije zgradu za vreme vašeg mandata?

Ne... u ovim godinama i sa ovim iskustvom sebi privatno više ne postavljam zadatke koje ne mogu da sagledam do kraja. Ali, u svakom slučaju, daću sve od sebe da se i najmanji i najveći korak na tom polju dogodi. Trenutna situacija nije povoljna, ali u ovoj zemlji u poslednjih nekoliko vekova nijedna situacija nije povoljna, a opet, svašta se lepo i važno dešavalo, tako da ne mora da znači da se nešto dobro neće desiti i da nas dve u možda neko skoro vreme nećemo pričati o otvaranju prostora novog Muzeja u Resavskoj ulici. Međutim, postoje realniji ciljevi. Trudiću se na svaki način da Muzej grada Beograda bude što više u pozitivnom fokusu javnosti, da se postojeći resursi i dobra energija koja postoji među zaposlenima iskoriste, kako bi se u prvi plan istakli bogatstvo i raznovrsnost zbirke koje čuva ovaj Muzej.

>> reč o delu >

KNJIGE

PROTIV KULUKA ČITANJA

- > Pjer Bajar:
KAKO DA GOVORIMO O KNJIGAMA KOJE NISMO PROČITALI?
- > Prevela Snežana Kalinić
- > Službeni glasnik, Beograd 2009.

Svako je čitanje ponajpre svojevrsno nečitanje. Čak i kod najvećih čitalaca, koji mu posvete čitav život, čin uzimanja i otvaranja knjige uvek prikriva suprotni, a istovremeni čin, koji je zbog toga jedva primetan: nehotični čin neuzimanja i neotvaranja svih drugih knjiga koje bi mogle, kada bi svet bio drugačije ustrojen, da budu izabrane namesto srećno odabranih.

Osim što je profesor književnosti i briljantan esejista, Pjer Bajar (Pierre Bayard) je i psihoanalitičar. Možda to bar donekle rasvetljava njegovu kuraž da se u ogledu s naslovom koji vispreno parafrazira self-help literaturu, poduhvati jednog intelektualnog tabua, jedne specifične *nelagodnosti u kulturi*: čit-

njenice da su i najveći eruditi i najfanatičniji knjigožderi zapravo pročitali – mada, Bajar će i same kriterijume "pročitanosti" poprilično dovesti u pitanje – samo deo onoga što spada u književni kanon, onaj maternjeg nam jezika i onaj svetski, plus svega drugoga što spada u "osnove opšte kulture". Međutim, malo će se ko u akademskom svetu usuditi da prizna, čak i u intimnijem krugu, da nije (do)čitao, šta znam, Don Kihota, Uliksa ili Majstora i Margaritu (ili Bibliju, Kapital i Svet kao volju i predstavu), jer se naprosto podrazumeva da ih "svi" imaju u malom prstu. Stvarnost je bitno drugačija, ali šta je tu uopšte "stvarnost"? Niko nikome ne *drži sveću* pri čitanju, kolekcija (ne)pročitano ionako je nešto što aku- >>

muliramo kroz ceo život, tako da nam ponajčešće ostaje da verujemo na reč drugima da su pročitali sve što bi svaki-čovjek-koji-drži-dosebe morao da pročita, isto kao što drugima preostaje da na reč veruju nama... To je gotovo pa neka vrsta *nepisanog društvenog ugovora* (o nenapadanju?).

Bajar zato (o)kreće drugim putem. Najpre, "šokantno" priznaje da mnoge Kanonske Knjige, o kojima nadugačko zbori sa svojim studentima, zapravo nije "regularno" ni pročitao, više ih je prelistao, zbrzao po dijagonalu, slušao i čitao

o njima od drugih ljudi, onih koji su ih pročitali – to jest, ako jesu?! Umesto da se stidi i opravdava, Bajar u svom eseju razvija svojevrstnu *teoriju nečitavanja*, u kojoj nečitavanje nije tek puko *odsustvo čitanja* (i bilo kakvog interesovanja za svet knjiga) o čemu se ionako ne bi imalo šta za reći, nego pledira za neku vrstu legitimizacije i rehabilitacije naših "stidnih" čitalačkih nesavršenosti: između knjige koju smo "pročitali", i one za koju nikada nismo ni čuli, nalazi se bezbroj *međustanja*, tako da odavno nije ništa neobično da neko "zna svašta"

o nekoj knjizi, a da je zapravo samo projurio kroz nju ili je čak nije nikada držao u rukama. Evo, koliko je vas, naročito mlađih, čitalo *Doktora Živaga*? Ja nisam, priznajem. I nešto sumnjam da ću je se ikada mašiti (mada ću sve vreme *nešto* čitati). Pa ipak, ta je knjiga deo jednog sveopšteg (istočno)evropskog "kulturpolitičkog prtljaga", i sigurno biste imali šta da kažete u vezi s njom, samo da vas neko priupita. Hoću da kažem, verovatno ne biste baš ispali *glupi u društvu*...

A šta tek da radimo, pita se Bajar, sa uistinu "pročitanim" tekstom,

nad kojim naša svest i pamćenje – uprkos onome u šta volimo da verujemo – nemaju nikakvu znatniju kontrolu? Jednostavnije rečeno, već tokom samog čitanja neke knjige, mi počinjemo da je zaboravljamo; ne samo da je naša recepcija proketo nesavršena, nego je još i sklona rapidnom degenerisanju s protokom vremena. Kroz neko vreme, od "pročitane" knjige ponajčešće nam ostaje samo neka nejasna predstava, magličasta hrpa *utisaka*. Ja sam, recimo, vaistinu jednom davno pročitao *Vatikanske podrum*e, i veoma uživao, ali da me sad prorešetate na detaljima tog sjajnog romana, tjah, šta znam, možda mi ne biste lako poverovali da sam ga čitao...

Šta je naš pisac zapravo "hteo da kaže"? Bajar nije nikakav antiintelektualni krstaš i demagog koji će sad lepo da vam objasni da su knjige đavolja rabota i da s njima ne treba imati posla. Njegov je naum drugačije naravi: on želi da relaksira jednu dozlaboga krutu, upravo neodrživu implicitnu, ali sveprisutnu *prisilu savršene načitanosti* koja čitanje od radosne aktivnosti slobodnog i radoznalog čoveka pretvara u odlikaški kuluk i "ispunjavanje norme", a što zakonito rezultira svojevrsnim *umiranjem užitka*, a čitanje bez užitka naprosto je manje od ničega: ako je to alternativa, uistinu je pametnije zuriti u plafon i čačkati nos, pa praviti kuglice od nosne rude.

Možda je to dobro, možda i nije, tek, nikada se više neće vratiti Drevna Vremena u kojima je pismen čovek (tada retkost) mogao za života iščitati u knjigama sakupljenu vascelu (do)tadašnju ljudsku mudrost, i da mu još ostane više nego dovoljno slobodnog vremena za ispijanje rujnog vina i naganjanje nevinih, kulturološki zapuštenih momčića po Atini. Živimo u vreme tako nepregledne hiperprodukcije – i to kad odbijemo treš!; ovde govorim samo o onome što sadrži nekakav kvalitet i potencijalnu relevantnost – da je čitajuća ljudska jedinka tu upravo nemoćna: sve što može jeste da pokuša da se u sve-

SCENA

ZOGRAF U TIRANI

U Tirani se održava Internacionalni bijenale savremene umetnosti (16. septembar – 2. oktobar) na kome učestvuju i autori iz Srbije. U nameri da kritički odgovori na kulturni i urbani razvoj Tirane s obzirom na divlju gradnju i brzo ulaganje kapitala, ovogodišnji Bijenale se iz polja vizuelnih umetnosti proširilo na arhitekturu i urbanizam. Čine ga tri epizode po nedelju dana, a njihovi kustosi su Joa Ljungberg i Edi Muka koji žive i rade u Tirani i Malmeu, zatim STEALTH.unlimited (Ana Džokić i Mark Neelen iz Beograda i Roterdama) i Corinne Diserens iz Pariza i Berlina. Oni su pozvali 60 umetnika čiji će radovi biti predstavljeni izložbama i diskusijama u hotelu Dvajti, u prigodnom ambijentu za jednu od glavnih tema Bijenala, o odnosu istorije i današnjice. Dvajti je nekada bio najgrandiozniji albanski hotel. Sagradili su ga Italijani 1930. godine, tokom komunizma je bio otvoren samo za strance, a sad, odavno napušten i opljačkan, usred grada podseća na istorijske događaje.

Za našu javnost je najzanimljivija druga epizoda u kojoj učestvuju i naši autori – među kojima je i Aleksandar Zograf, strip-autor "Vremena". Ana Džokić i Mark Neelen, kustosi, objašnjavaju da u svom delu Bijenala nastavljaju urbane teme koje su pokrenuli na Venecijanskom bijenalu arhitekture kad su radili Holandski paviljon, ali sada u regionalnom kontekstu. Osim izložbe, deo programa su i serija diskusija, radionica čiji će rezultat biti "Vodič u paralelne urbane realnosti Tirane", i deo istraživanja o gradovima našeg regiona "Cities Log". Osim Zografa, od naših učesnika pozvani su i arhitekta Ivana Kucina, umetnik Nebojša Milikić i kolege sa B92 Brankica Stanković i Miodrag Čvorović.

x
S.Č.

mu tome nekako razabere; Bajar će reći: "kultura je prevashodno stvar *orijentacije*". Kada shvatite da ona nikada neće biti ni blizu savršenstva, nužno ćete posegnuti i za nekim prečicama (a bogme i potporama), ali ćete to držati u najvećoj tajnosti, jer se to *ne govori*, jer je to, kaže Bajar, najveći tabu "uz finansije i seks".

Paradoksalno ili ne, Bajar koji se egzemplarno razmeće svojim "rupama u obrazovanju" – koje imamo ama baš svi, ali nismo, je li, tako ludi da ih iznosimo na sunce – i koji se zalaže za sve moguće prelazne vrste nečitavanja-kao-slobodnog-čitavanja, i te kako je vešt i kadar da nam primere za svoje teze demonstrira u najboljem *close reading* maniru; a zahvata, bogme, sa svih strana, od Valerija do Eka, od Oskara Vajlda do Itala Kalvina, od Balzaka do Greama Grina i Dejvida Lodža. Ili, pak, do filma *Dan mrmota*. Neki anglosaksonski kritičari u njegovim idejama prepoznaju, između ostalih, deridijanske odjeke, što je možda tačno, ali svakako ne važi na jezičkom planu: Bajar, naime, piše zavodljivo i prozračno *lako*, ali ne i plitko, iskazujući dar (i žar) literate koji se ne da spakovati u ludučku košulju *teroretističkog žargona*, koji je ozloglasio savremenu francusku teoriju.

Čitao sam sedam-osam angloameričkih prikaza ove knjige: gotovo niko nije odoleo da ne pokuša da bude duhovit na temu "paradoksa" da srdačno preporučuje čitanje knjige koja tobože srdačno preporučuje "nečitavanje". Pa dobro, šta da se radi, preporuka ipak stoji. Uzgred, Oskar Vajld, koji se u životu prehranjivao i književnom kritikom, tvrdio je da čitanje knjige o kojoj će pisati kritičaru može samo da smeta, jer bi ga učinilo *pristrasnim*. Sve sam uvereniji da je to tačno, mada se lično i dalje držim klasične, štreberske metodologije... U ovom slučaju, najbolje je poentirao Džej Mekinerni: "čitanje ove knjige može vas podsetiti zašto volite čitanje". Praščaj, Živago, to je jače od mene!

TEOFIL PANČIĆ

>> **tv manijak** >

PIŠE: DRAGAN ILIĆ

Gromoglasno ništa

Može li televizija da izgradi **nacionalni identitet**? Menjale su se granice zemlje u kojoj smo živeli poslednjih dvadeset godina, menjala se nacionalna i socijalna struktura, menjale su se reprezentacije, **himne i zastave**. Pitam se da li je televizija (nacionalna televizija, ili nacionalni javni servis) jedina institucija koja nosi jezgro kontinuiteta naše svesti poslednje dve dekade. Imam utisak da ta svest o sebi nije uvek bila u skladu sa realnom situacijom, niti sa međunarodnim okolnostima, ali možda je samo ta slika sa malog ekrana nepromenljiva konstanta našeg samoodređenja. Problem nastaje kada televizija ostane **jedino naše obeležje**, kada preuzme ulogu škole, kulture, porodice ili kritičke javnosti.

Poslednje nedelje, u nekoliko navrata je ta **misionarska uloga televizije** bila neobično izražena. Prvi primer dolazi iz sporta – tačnije iz popularne medijske floskule "kult reprezentacije". Kult predstavlja slepu veru, zaludenost i odnos koji isključuje bilo kakvo preispitivanje. Kult reprezentacije – zamišljen je kao povratak našem nacionalnom identitetu kroz sport, mada nisam baš siguran kako se danas zovu naši "plavi". Danas su valjda "**orlovi**", odnosno "**orlići**". Uoči utakmice sa Francuskom, osnovni problem je bilo zviždanje himni (Marseljezi), dok problem sa zviždanjem na "**Hej sloveni**" više izgleda nemamo. Nema Slovena. Igranje za reprezentaciju je čin vrhunskog patriotizma, dok nam ide dobro kritike se ne čuju, a uoči utakmica – gledamo reklame za pivo u kojoj se neki nesrećnici mole pred fotografijom reprezentacije i iskolačenih očiju gube razum dok navijaju u transu. To je valjda **uživanje u fudbalu** do krajnjih granica.

Drugo veliko narodno veselje odigralo se u Batajnici na aeromitingu simboličnog naziva "I na nebu i na zemlji". Nakon niza nesreća sa rušenjem naših vojnih letelica, eksplozije u fabrici municije u Užicu, polupraznih kasarni (koje će verovatno postati teren za šoping centre ili stambene objekte), Vlada je osetila potrebu da oživi sledeći **kult u Srbia**. Posle reprezentacije, to su Crkva i Vojska. Vojnici vazduhoplovci će našem narodu, ali i celom svetu pokazati koliko smo jaki. Tako smo danima slušali o avionima, helikopterima, partizanskoj eskadrili, gostima iz drugih armija i bravurama koje će hrabri piloti izvoditi. To je imalo biti viteško nadmetanje "**visoko negdje u zraku**" sa ciljem da nacija podigne pogled ka nebu i skrene ga od posledica krize, sindikalnih protesta sa odsecanjem prstiju, otpuštanja u javnom sektoru i novog kredita kod MMF-a. Pilotima su zapretili da nema izmena programa niti samoinicijativnog dokazivanja, a nikom od novinara nije ni palo na pamet da istraži koliko nas sve skupa košta ovaj aero-vašar u Batajnici. U emisiji "**Dozvolite**" u nedelju su čitave eskadrile aviona letele, a piloti su na tim arhivskim snimcima još imali petokrake na uniformama. Uprkos želji da slike budu lepše, mi smo u suštini gledali "Trezor JNA", umesto trenutne slike stanja u našoj vojsci. Stotinu hiljada ljudi je tako zevalo uvis, čuo se i glas zvaničnog spikera (kao u filmu *Otac na službenom putu* neposredno pre nego što drug Meša zaglavi robiju zbog kritike partijske štampe). Možda je sad kažnjivo sumnjati u "**čelična krila naše armije**" – kao onomad u JNA prilikom pisanja pisma porodici. Tada su me upozorili da neprijatelj vreba sa svih strana – i da u pismu napišemo kako nam je "super" i da slučajno ne otkrijemo koliko nas ima u jedinici i kakvo nam je naoružanje!

Mala novinska vest o saobraćajnom zakrčenju na Batajničkom putu vratila mi je veru u ovdašnji antimilitarizam. Lokalna svadba (sa konjskim zapregama i čezama) sprečila je neke posetioce da stignu na vreme na aeromiting. Eto tako izgledaju naši demonstranti – sa prigovorom savesti – maskirani u svatove. **Genijalno!**

Na kraju je ostao kult domaćeg automobila za domaće pretplatnike. Svake večeri licitacijom se određuje i inicira novi sledbenik kulta Punta. Licitacija služi kao rupa u zakonu da se ne plaća porez na igre na sreću, što je formalno po zakonu, ali je očigledan primer kako se zakon može nategnuti i izvrdati. Kolika je razmera ovog kulta, možete naslutiti iz činjenice da su organizatori ograničili gledaoce brojem poruka koje je dozvoljeno poslati sa jednog telefonskog broja. Ne može **više od hiljadu!** Eto, dragi gledaoci, televizija vam nudi politeistički koncept, a na vama je samo da izaberete čiji ćete sledbenik ili sledbenica postati.

AVGANISTAN: RAT PROTIV TALIBANA

BEZ KRAJA I KONCA

Dok predsednik SAD Barak Obama i britanski premijer Gordon Braun razmatraju da povećaju broj svojih vojnika u Avganistanu, ruski ambasador u Kabulu Samir Kabulov iskreno je poručio da se nada da Vašington neće napraviti istu grešku koju je 1987. godine napravio Sovjetski Savez poslavši u Avganistan 140.000 trupa koje su nakon dve godine provedene u toj zemlji bile potpuno poražene

Za "Vreme" iz Londona

Britanski novinar Stiven Farel, izveštač "Njujork tajmsa", oslobođen je prošle nedelje od talibana akcijom NATO vojnika u Avganistanu. Njegova sloboda odnela je četiri života, među kojima i život, takođe zarobljenog, avganistanskog novinara Sultana Munadija. Tim povodom se oglasila Nezavisna novinarska asocijacija Avganistana koja je, kako prenosi BBC, kritikovala postupak NATO trupa koje su, ne prvi put, oslobodile zapadnog novinara dok je avganistanski okončao smrću. Kako prenosi londonski "Independent", iz kabineta premijera Brauna poručeno je da su operaciju odobrili ministar spoljnih poslova Dejvid Miliband i ministar odbrane Bob Ejnsvort.

U Britaniji iz dana u dan jača glasna opozicija ratu u Avganistanu, a premijer Braun

gubi na popularnosti. Pomenuto oslobađanje samo je jedna od svežih, standardno loših vesti iz Avganistana koje prekrivaju naslovne strane svih britanskih medija. Zbog slabog rejtinga britanske verzije "Rata protiv terorizma", Gordon Braun je nedavno detaljno obrazložio argumente svog kabineta za vođenje takve spoljne politike.

VERA I SUMNJA U POBEDU: U govoru na Međunarodnom institutu strateških studija Braun je rekao da veruje u britansku misiju, kao i da je ona "realistična i ostvariva". Kao glavni argument za prisustvo britanskih trupa u Avganistanu premijer je naveo opasnost od terorističkih napada, odnosno njihovu prevenciju. "Još uvek stoji moja tvrdnja da sigurnija Britanija zahteva sigurniji Avganistan", rekao je Braun.

Britanski premijer je naglasio da je talibanska taktika postala radikalnija, sa

SVE VIŠE MRTVIH: Britanska vojska u akciji

pojačanom upotrebom oružja i eksploziva, pokušavajući tako da opravda velike sume koje država odvaja za rat u Avganistanu. Godišnji troškovi po vojniku povećali su se sa 180.000 funti 2006. godine na 390.000 funti koliko iznose danas, izjavio je Braun. U Avganistanu je trenutno stacionirano preko 9000 britanskih vojnika.

Pod dodatnim pritiskom zbog protestne ostavke Erika Džojse, pomoćnika ministra odbrane, britanski premijer se u svom iscrpnom obrazloženju osvrnuo i na aktivnosti Al Kaide, imenujući ih glavnom pretnjom državnoj bezbednosti Kraljevstva. Pozvao je na borbu protiv radikalnog islama, uz primedbu da je jako mali deo islamskog sveta radikalniji i da islamsku kulturu treba poštovati i negovati. Uz to, kao nekakav dokaz svojih dobrih namjera, premijer je predstavio i strategiju za poboljšanje života civila na ratnim područjima, sa naglaskom na jačanju lokalnih zajednica i borbi protiv korupcije koja je u Avganistanu prisutna na svim nivoima.

Obasuta prilično ubedljivim argumentima, britanska javnost ipak ne može da pređe preko gubitka više od 50 britanskih vojnika ovog leta (a u proteklih osam godina ukupno njih 213 – broj se iz dana u dan povećava). Primera radi, u Iraku je do sada poginulo ukupno 180 britanskih vojnika. Prema anketi koju je ovog leta sproveo "Independent", 31 odsto Britanaca smatra da u ratu u Avganistanu može da se pobedi, dok skoro dvostruko više, njih 58 odsto, smatra da rat ne može da se dobije – da je već izgubljen. Protivnici rata tvrde da britanski vojnici koji se trenutno nalaze u Avganistanu nemaju

adekvatnu podršku vlade.

PREPUCAVANJA: U otvorenom pismu premijeru bivši pomoćnik ministra odbrane Erik Džojse upozorio je: "Nama je potreban veći geopolitički uzvraćaj od strane Sjedinjenih Država za naše napore. Za mnoge, Britanija se bori, Nemačka plaća, Francuska računa, a Italija izbegava." Prema premijeru Braunu, dobro je da Britanija igra svoju ulogu, ali i drugi moraju preuzeti svoj deo odgovornosti. U rat protiv terorizma u Avganistanu uključene su 42 zemlje i sve se one, kaže britanski premijer, moraju zapitati da li čine dovoljno.

Priča o nedovoljno poštrovanim saveznicima vrlo je popularna na ostrvu, a generalni stav velikog broja Britanaca je da njihovi državljani u Avganistanu nemaju šta da rade, a da Sjedinjene Države "treba same da čiste nered koji su napravile". Na drugoj strani su mnogobrojni Amerikanci kod kojih postoji mišljenje da Sjedinjene Države većito sakupljaju negativne poene britanske politike i da je mala Velika Britanija u poslednjih pedeset godina suptilno sakrila svoj udeo u nepopularnoj politici koja je označena kao američka spoljna politika. Amerikanci podsećaju i da je zahvaljujući Obaminom "pomirenju" sa Moskvom ovog leta omogućen pristanak Rusije da se preko njene teritorije američkim avionima prevoze trupe i oružje u Avganistan.

Uprkos čestim negativnim komentarima na račun Velike Britanije među Amerikancima, istoričari i političari najbolji su svedoci zlatnog i neraskidivog savezništva te dve sile. U anketi objavljenoj u "Vašingtonu postu" avgusta ove godine >>

FOTOGRAFIJE: REUTERS

Rat iz nužde

Osam godina nakon napada Al Kaide na Ameriku i kontraudara na Avganistan koji je usledio, sve je manje onih koji rat u Avganistanu povezuju sa ratom protiv terorizma, a sve je više onih koji ga porede sa ratom u Vijetnamu

Za "Vreme" iz Amerike

UZAVRELA DEBATA OKO reforme zdravstvenog sistema i prespor ekonomski oporavak zemlje ostavljali su malo mesta za spoljno-političke prioritete mlade američke administracije, ali su izbori u Avganistanu, praćeni nasiljem i krađom, i rekordan broj žrtava američkih vojnika tokom ovog leta obnovili interes za rat u Avganistanu ne samo u Vašingtonu već i u drugim savezničkim prestonicama. Međutim, prvi put za osam godina, od kada je saveznička koalicija, predvođena Sjedinjenim Državama, svrgnula talibanski režim u Kabulu, debata se ne vodi o strategiji i taktici, već o suštinskom pitanju – vredi li trošiti živote vojnika i pare poreskih obveznika zarad korumpirane vlasti predsednika Hamida Karzajja?

OTREŽNJENJE: Otrežnjenje nije došlo samo nakon avgustovskih izbora, koji su otkrili ružno naličje avganistanske demokratije koju saveznici pokušavaju da uspostave već osam godina (videti "Vreme" br. 973), već i u limenim kovčezima. Ovo leto je bilo najsmrtonosnije za američke vojnike u Avganistanu od početka invazije, jer je u napadima talibanskih pobunjenika život izgubilo preko stotinu pripadnika američkih snaga. Među njima je i mladi poručnik Nikolas Ksiarhos (21), koga je predsednik Obama upoznao pre šest meseci i koji je predsedniku ispričao da je ostao živ zahvaljujući požrtvovanosti dvojice marinaca koji su poginuli

sprečavajući napad bombaša samoubice u Ramadi u Iraku i tako spasli desetine života svojih kolega. Ubrzo potom je prebačen u Avganistan, gde je i poginuo.

Do ovog leta rat u Avganistanu smatran je ispravnim i nije doveden u pitanje, za razliku od onog u Iraku koji je izazvao duboke podelu u zemlji i među tradicionalnim saveznicima sa druge strane Atlantika. Da nije bilo opsesivne namere Bušove administracije da resurse preusmeri na ratovanje u Iraku, Avganistan bi danas možda izgledao drugačije. Ali, osam godina nakon napada Al Kaide na Ameriku i kontraudara na Avganistan koji je usledio, sve je manje onih koji rat u Avganistanu povezuju sa ratom protiv terorizma, a sve je više onih koji ga porede sa ratom u Vijetnamu.

Malo bolji poznavaoци istorije porede ga sa sovjetskom intervencijom i podsećaju da bi se iz te ratne avanture mogle izvući vredne pouke. Predsednik Obama, koji je i tokom kampanje i danas kao predsednik, često isticao da je rat u Avganistanu, za razliku od onog u Iraku, "rat iz nužde", sada se suočava sa teškim zadatkom da objasni javnom mnjenju u čemu se ta nužda sastoji. Jedna od prvih odluka koje je doneo kao predsednik bila je da do kraja godine u Avganistan uputi dodatnu 21.000 vojnika.

JAČANJE LOKALNIH SNAGA: Protivnici produžetka američkog angažmana u Avganistanu rado ponavljaju da rat već traje duže nego oba svetska rata i to bez izgleda za uspeh. Merilo uspeha takođe je nejasno. Nesporno je da je Amerika tokom proteklih osam godina ostala pošteđena novih terorističkih napada. Istina je i da je Al Kaida, prema ocenama vodećih stručnjaka, u velikoj meri iskorijenjena iz Avganistana, ali je u međuvremenu našla utočište u Pakistanu, dok talibani šire i jačaju svoja uporišta ne samo po avganistanskim zabitima već i u gradovima. General Stenli Mekristal, glavnokomandujući snaga u Avganistanu, smatra da je od borbe protiv talibana važnija podrška snagama bezbednosti i da se treba usmeriti na pružanje zaštite lokalnom stanovništvu koje trenutno nema ko da štiti od talibanizacije zemlje.

U Avganistanu je sada stacionirano 68.000 američkih i oko

Amerikanci su pokazali da više veruju u pobedu u Avganistanu od Britanaca. Naime, 42 odsto njih smatra da Amerika u tom ratu pobeđuje, dok 36 odsto veruje u suprotno. Čini se da je javnost Sjedinjenih Država imunija na kovčge sa svojim vojnicima, kada se u obzir uzme činjenica da je u prethodne dve godine ubijeno 327 američkih, a 101 britanski vojnik.

Na odnos građana prema ratu u Avganistanu presudno utiču mediji i politički interesi unutar samih država. Amerikom vladaju dve političke opcije i obe imaju strukture koje iz raznih motiva (najčešće finansijskih) podržavaju rat, pa tako građani koju god opciju da izaberu ne mogu biti sigurni u okončanje rata. S druge strane, narodu u Britaniji ponuđene su više od dve opcije, što otvara prostor nekim strankama da sopstvenu politiku i rejting grade ozbiljnom anti-ratnom propagandom.

HAU DU JU DU: Uspostavljanje dobrih odnosa sa lokalnim stanovništvom

PROSLAVA BEZ SLAVLJA: 4. juli u bespuću

40.000 savezničkih vojnika. Komanda traži pojačanje koje, sudeći po raspoloženju u Kongresu, neće brzo stići. Sumnjičavost raste najviše u redovima Obamine demokratske stranke. Senator Karl Levin iz Mičigena, predsedavajući uticajnog komiteta za bezbednost, koji se nedavno vratio iz radne posete Avganistanu, izneo je na godišnjicu terorističkih napada na Njujork i Pentagon predlog da se umesto borbenih trupa u Avganistan pošalju ekipe za obuku

MEĐUNARODNA KONFERENCIJA: Prošle nedelje, kao rezultat napetih situacija u Kraljevstvu, Avganistanu i među saveznicima, evropska trojka koju čine Gordon Braun, premijer Britanije, Nikola Sarkozy, predsednik Francuske, i Angela Merkel, nemačka kancelarka, pozvali su Ujedinjene nacije na hitno organizovanje međunarodne konferencije koja bi se bavila sudbinom Avganistana. Troje državnika obratili su se otvorenim pismom generalnom sekretaru UN-a Ban Ki Munu zahtevajući da se samit održi pre kraja 2009. godine.

Pred međunarodni "žiri" postavilo bi se nekoliko važnih tema. Lideri vodećih evropskih ekonomija zahtevaju razmatranje rezultata nedavnih izbora u Avganistanu na kojima je navodno pobedio Hamid Karzai uz gomilu pritužbi na regularnost glasanja. Poziva se i na postavljanje ciljeva vezanih za bezbednost, uređivanje vlasti, vladavinu zakona i

pomoć privrednom razvoju Avganistana.

SPORNI IZBORI: Ovaj potez komentarisao je opozicioni kandidat za ministra spoljnih poslova Vilijam Hejg u izjavi za londonski "Telegraf", govoreći da britanski vojnici ne smeju umirati za korumpirane izbore u Avganistanu i da je opasno ako se pojavi bilo kakva sumnja da su Britanci ilegalno uticali na rezultate izbora.

Savezničke Sjedinjene Države, optužene da uvlače druge države u nepobedivi rat, takođe osećaju jak pritisak zbog neizvesnosti izbornih rezultata. Prošle subote ubijeno je pet američkih vojnika, dok je rastao pritisak američke vlade na Hamida Karzaija da napravi dogovor o podeli funkcije predsednika sa rivalom u predsedničkoj trci Abdulahom Abdulahom. Karzai je kratko i jasno, govoreći za francuski "Figaro", odbio poslušnost Londonu i Vašingtonu. Dok američke demokrate sa predsednikom Barakom

lokalnih snaga bezbednosti, kako bi avganistanska vojska i policija počele da preuzimaju odgovornost za bezbednost svojih građana. Postoji plan da se broj vojnika avganistanske vojske sa sadašnjih 88.000 do 2012. godine podigne na 250.000.

SLABA PODRŠKA: Dan pre toga, predsednica predstavničkog doma Kongresa Nensi Pelosi kratko je izjavila pred novinarima: "Mislim da za slanje dodatnih trupa u Avganistan ne postoji snažna podrška ni u zemlji ni u Kongresu." Kongresmen Džim Mekgavern, koji je sa Levinom nedavno boravio u Avganistanu, nije krio malodušnost u pogledu izgleda za uspeh američke misije u toj zemlji: "Nešto mi iz dubine utrobe govori da ćemo se tamo zaglibiti u ratu kome se neće videti kraj."

No, podrška američke javnosti za rat u Avganistanu, iako prilično okrnjena, i dalje je mnogo snažnija nego sa druge strane okeana, gde se ona izlizala mnogo ranije. Dobra vest za Obamu glasi da najnovija istraživanja koja godinama sprovodi *German Marshall Fund* pokazuju da američki predsednik uživa snažnu podršku s druge strane Atlantika, gde u njega ima poverenje preko 80 odsto građana. Loša vest je ta da se podrška ne odnosi na pitanje Avganistana. Gledano iz američkog ugla evropski saveznici zabušavaju u ratu u Avganistanu. Ovo je pitanje naročito osetljivo u Nemačkoj, koja je na vrhuncu predizborne groznice. Ono je postalo još osetljivije nakon nedavnog vazdušnog napada na talibane koji su oteli dve cisterne sa naftom, a kojim je komandovao oficir iz nemačkog kontingenta. U napadu je pored talibana poginulo blizu 90 civila.

Američka administracija pritiska predsednika Karzaija da se uzdrži od proglašenja apsolutne pobeđe i da u novu vladu uvrsti i predstavnike opozicije, koji su oštećeni izbornom krađom, kako ovi izbori ne bi po svemu ličili na one u Iranu. Već i to će se smatrati dovoljnim uspehom, jer su svačija očekivanja uveliko smanjena. San o tome da kamion avganistanskih narova nesmetano pređe preko Pakistana do Indije, o čemu je nedavno govorio jedan iskusni britanski diplomata, odavno je razvejan.

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ

Obamom na čelu podeljenog mišljenja razmatraju mogućnost povećanja broja vojnika u Avganistanu, ruski ambasador u Kabulu Samir Kabulov, koji je bio diplomata za vreme sovjetske invazije u Avganistanu, iskreno je poručio da se nada da Vašington neće napraviti istu grešku koju je 1987. godine napravio Sovjetski Savez poslavši u Avganistan 140.000 trupa koje su za dve godine provedene u toj zemlji bile potpuno poražene. Sovjetsko-avganistanski rat trajao je od 1979. do 1989.

Najuticajniji britanski analitičari, protivnici rata, upozoravaju da i pored svih dobrih namera zapadnih lidera da se Avganistan transformiše u oazu demokratije, ne treba zaboraviti istoriju britanskog vojevanja po južnoj i jugozapadnoj Aziji, kao ni prirodne resurse i bogatstvo naftom zemlje za čiju se demokratiju tako dosledno ratuje.

MARKO MILOVANOVIĆ

Pobeda uz pomoć sudija

Posle skoro godinu dana političkih igara sa obe strane, hrvatska premijerka Jadranka Kosor i slovenački premijer Borut Pahor postigli su dogovor o deblokadi hrvatskih pregovora za ulazak u Evropsku uniju. U Sloveniji mnogi ogorčeno govore o "blistavoj pobedi hrvatske diplomatije", a hrvatski predsednik Stipe Mesić čestitao je svojoj premijerki što je zabila gol slovenačkom kolegi

Za "Vreme" iz Ljubljane

SLOVENAČKO-HRVATSKIM ODNOSIMA VEĆ godinama dominiraju uski interesi vladajućih struktura. Podgrevanje ili rešavanje sporova – graničnog, ali i spora oko nuklearne elektrane Krško i stare štednje štetišta Ljubljanske banke – češće je pokušaj da se dobiju politički poeni na lokalnom nivou, nego trajnija politička strategija jedne od država. Kada govorimo o slovenačkoj blokadi hrvatskih pregovora za ulazak u EU, nepokolebljiv stav premijera Slovenije Boruta Pahora prošle jeseni, koji je trebalo da mu donese naklonost i koalicije i opozicije nakon za dlaku dobijenih izbora, ovog se puta ispostavio kao kontraproduktivan i ishitren.

Evropa, naizgled šokirana što Slovenija učenom želi da rešava bilateralna pitanja, već je pripisivala sukob "balkanizmu" oba naroda, kada je bivši hrvatski premijer Ivo Sanader svojom ostavkom (i ne sluteći) ponudio slamku spasa svom slovenačkom kolegi. Zamena pregovarača sa hrvatske strane tako je omogućila da Ljubljana elegantno popusti, iako je sada prihvaćeno rešenje, neznačajno modifikovano, Francuska predlagala već krajem prošle godine.

PREISPITIVANJE: I dok je Evropi očigledno laknulo, iako je sada lopta opet na njenom terenu i sva nerešena pitanja sa Hrvatskom ne može više prebaciti na pleća komšijama Slovencima, Hrvati su vidljivo zadovoljni dogovorom kakav su i sami predlagali od početka spora, a za Jadranku Kosor i HDZ predstavlja značajan politički uspeh. U Sloveniji, s druge strane, vlada gorak ukus samopreispitivanja, da li im je sve to bilo potrebno i da li su tom desetomesečnom predstavom više dobili ili izgubili, kako na svom ugledu

u Evropi tako i na političkom planu.

Novi dogovor, po kome će Hrvatska iz svoje pristupne dokumentacije navodno ukloniti sve dokumente koji prejudiciraju rešenje graničnog spora u i oko Piranskog zaliva, a slovenačka strana deblokirati hrvatske pregovore za EU, trebalo bi da bude potvrđen u oba parlamenta.

Hrvatska premijerka Jadranka Kosor ne očekuje negativan odgovor iz Ljubljane, posebno što je hrvatskom opozicionom lideru Zoranu Milanoviću Brisel jasno stavio do znanja da se uzdrži od eventualne blokade dogovora. Premijer Pahor, s druge strane, ipak ne može biti sasvim siguran da će baš sve koalicione stranke u vladi podržati njegove napore da pokaže dobru volju za rešavanje spora, i da time opere Sloveniji ukaljanu ime i udovolji diplomatskim pritiscima Evrope i Amerike.

U svom intervjuu za nacionalnu televiziju on, u pokušajima da dogovor sklopljen u petak predstavi naciji u najboljem svetlu, ističe da je njime Slovenija dobila pismenu potvrdu da će se pregovori o granici nastaviti

na osnovu drugog predloga Olija Rena, po kome Slovenija dobija izlaz na otvoreno more. "Slovenija je dobila ono što do sada nije imala – Republika Hrvatska je prihvatila da granično pitanje razume kao deo pregovaračkog procesa. Hrvatska je pismeno potvrdila Evropskoj komisiji da ćemo imati granično rešenje bilo arbitražom ili bilateralnim sporazumom, pre njenog ulaska u EU", objašnjava Pahor.

U spomenutoj pismenoj potvrdi, odnosno pismu švedskom predsedništvu EU, međutim, Kosorova samo potvrđuje da nijedan dokument u hrvatskim pristupnim pregovorima ne prejudicira konačno rešenje graničnog pitanja, ali ni na koji način ne predviđa povlačenje bilo kakve dokumentacije koja bi eventualno bila sporna za Sloveniju.

RAZLIČITA TUMAČENJA: Predsednik Slovenije Danilo Turk ipak dogovor ocenjuje kao korak u pravom smeru: "Dogovor omogućava državama nastavak pregovora i rešenje graničnog pitanja u budućnosti, a Hrvatskoj omogućava i napredak na putu u Evropsku uniju. Prethodnih meseci je došlo do poboljšanja odnosa, većeg poštovanja i obnove poverenja. Treba raditi na tome da se poverenje i poštovanje prodube, što je neophodno za uspešan nastavak ovog procesa i rešenje drugih nerešenih bilateralnih pitanja."

Bivši vođa slovenačke pregovaračke grupe Miha Pogačnik je sasvim drugačijeg mišljenja. Među mnogobrojnim glasovima koji upozoravaju da je dogovor za Sloveniju nepovoljan, on naglašava da "će sporni dokumenti ostati deo hrvatskog zakonodavstva i deo pristupne dokumentacije, te s tim i deo evropskog prava". On smatra da je reč o "blistavoj pobedi hrvatske nad slovenačkom diplomatijom". "Činjenica je, naime, da je

Arbitražna komisija

O graničnom sporu između Hrvatske i Slovenije odlučivaće petočlana arbitražna komisija koju će direktno imenovati komesar za proširenje Evropske unije Oli Ren. Po tom pitanju Ren je izašao u susret Sloveniji koja je odbila da arbitre postavi predsedavajući Međunarodnog suda pravde u Hagu. Ljubljana ipak nije uspevala da progura svoj zahtev, da se pitanja spornih granica i na moru i na kopnu rešavaju u paketu. Suština spora je granica na moru koja u bivšoj Jugoslaviji nije bila definisana. Slovenija smatra da joj pripada čitav Piranski zaliv kao i poseban izlaz u međunarodne vode. Hrvatska traži da se Piranski zaliv podeli između dve države, čime Slovenija ne bi imala izlaz na otvoreno more. Kao članica EU, Slovenija je pravom veta pre skoro godinu dana blokirala 14 od 35 poglavlja prepristupnih pregovora Hrvatske. Ukoliko oba parlamenta uskoro ratifikuju sporazum svojih vlada, računa se da bi Hrvatska do kraja 2012. mogla da postane punopravna članica EU. Rešavanje graničnog spora vodiće se paralelno sa pristupnim pregovorima Hrvatske i ne bi više trebalo da na njih utiču.

OSMEH NA LICU: Premijerka Jadranka Kosor i premijer Borut Pahor

Slovenija prihvatila upravo ono što su Hrvati sve vreme predlagali, a da pri tom nije postigla nikakav napredak. Stvari su se vratile na početak", ogorčeno dodaje Pogačnik u svojoj izjavi za ljubljanski dnevnik "Delo". Situaciju slično tumači i hrvatski predsjednik Stipe Mesić, koji je u šaljivom tonu premijerki Kosor čestitao "na uspešno poslatom голу u mrežu slovenačkog premijera".

ZADOVOLJSTVO U BRISELU: Da je rešenje još uvek na klimavim nogama, nagoveštavaju i pretnje referendumom stranaka desnice Slovenačke ljudske stranke (SLS) i Slovenačke nacionalne stranke (SNS). Uprkos sumnjama i negativnim reakcijama na slovenačkoj strani, dogovor će najverovatnije ipak biti ratifikovan u oba parlamenta. Ni Evropa ni Amerika, naime, nisu spremne da prihvate drugačiji odgovor. Švedski premijer Fredrik Rajnfelt, trenutno predsedavajući Evropske unije, toplo je pozdravio postignuti sporazum (kao da je on već definitivni) i naglasio da su se premijer Pahor i premijerka Kosor

**>>ŠVEDSKI PREMIJER
FREDRIK RAJNFELT,
TRENUTNO
PRESEDavajući
EVROPSKE UNIJE, TOPLO
JE POZDRAVIO POSTIGNUTI
SPORAZUM KAO DA JE
ON VEĆ DEFINITIVAN
I NAGLASIO DA SU SE
PREMIJER PAHOR I
PREMIJERKA KOSOR U
REŠAVANJU SPORA PONELI
KAO "EVROPSKI" LIDERI**

u rešavanju spora poneli kao "evropski" lideri (Čovek se ne može ne zapitati, šta bi bilo kada ne bi postigli sporazum?!).

Evropski komesar za proširenje Oli Ren zadovoljan je razvojem događaja i nastavak pregovora Evropske unije sa Hrvatskom najavljuje već za drugu polovinu oktobra, a Vašington novonastalu poziciju razume kao najbolju za obe strane i države poziva da primenu dogovora ostvare brzo i u dobrom duhu.

Posle svega ipak je očigledno da je rešavanje do sada otvorenih pitanja među ovim državama zapravo samo odloženo – do neke sledeće prilike. Iako je ulazak Srbije i Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju još daleko, treba li i mi kroz koju godinu da se plašimo slične sudbine ili će Evropa pre ulaska Hrvatske u Uniju, a posle ovog nemilog iskustva, doneti regulativu kojom međusobne svađe i nerešena pitanja "nas Balkanaca" neće više moći da utiču na tok evropskih integracija potencijalnih budućih članica. ×

OLGA BREZOVAR

GODIŠNJICA: Bankrot *Lehman Brothers* bio je uvod u ekonomsku krizu

VAŠINGTON

Uskrsnuće gospodara univerzuma

CNN

L. Hinderi, L. W. Džerar, D. Rigli

Godina dana deli nas od 15. septembra 2008. godine, dana kada je bankrotirala kuća *Lehman Brothers* i početka kraja svetskog finansijskog sistema, a ipak smo samo na desetodnevnoj distanci od najgoreg izveštaja o nezaposlenosti u poslednjih 80 godina. S jedne strane, nema nikakvog razloga za obeležavanje "godišnjice", ako to tako zovemo, ali nema razloga ni da se slavi Dan radnika. Ova dva datuma su povezana. U ranim danima predsedničke kampanje, tadašnji kandidat Barak Obama bio je u prvim redovima zagrljen sa narodom, a dominantna tema cele njegove kampanje bio je plan oporavka ekonomije baziran na "pametnoj trgovinskoj politici i poštenim pravilima u globalnoj ekonomiji". Niko nikada ne bi trebalo da osporava težinu Obaminog zadatka nekoliko meseci pošto se srušilo finansijsko tržište. Ali, negde između kampanje i administracije, sa teme o zapošljavanju prešlo se na priču o uskrsnuću Vol strita. Šta se dešava kada se priča o stvaranju novih radnih mesta kao glavnom ekonomskom fokusu uoči Dana radnika pretvori u podatak da je gotovo 30 miliona Amerikanaca efektivno nezaposleno, dok je 8,5 miliona američkih državljana bez posla više od šest meseci. Efektivna stopa nezaposlenosti je 18,6 procenata, a ne kako tvrdi zvanična statistika 9,7 odsto, zbog 14,8 miliona radnika koji su izgubili svoje povremene poslove ili poslove sa polovinom radnog vremena. Na svakog zaposlenog

Amerikanca ide, prvi put u istoriji, po jedan nezaposlen. Osim toga, ovom računicom nije zahvaćeno 3,5 do 5 miliona mladih ljudi, koji su takođe bez posla.

Recesija sada zadaje bolne udarce zaposlenima i nazaposlenima, a broj američkih zaposlenih koji prelazi na državne bonove za hranu se povećao. Zaposleni u proseku rade samo 33,1 sat nedeljno, što je najmanje do sada zabeleženo, izveštava *Financial Times*.

Nesumnjivo je da prosperitet američke ekonomije primarno zavisi od toga da li će se jaka i velika srednja klasa dići sa dna, a sada se svi lideri, politički, poslovni i radnički, obavezuju da će dostići taj cilj. Oni shvataju imperativ nacionalne ekonomije, da mora da se balansira između sektora manufakture i usluga i prestanka dominacije ekstremnih kreacija bogataša sa Vol strita, odnosno "gospodara univerzuma".

Američki radnici moraju da se takmiče svakog dana sa ilegalcima i izmeštanjem miliona manufakturnih poslova u druge zemlje. Oduševljeno smo dočekali predsednikovu odluku da imenuje sposobnog Rona Bluma kao glavnog čoveka za revitalizaciju manufakture. Ali, nijedan pojedinac ne može stvarno da bude uspešan u sprovođenju kritičnog i monumentalnog posla bez fundamentalnog balansa između proizvodnje i Vol strita.

DUBLIN

"Riverdens" na EU samitu

IRISH TIMES

Fintén O'Tul

Kada su moja deca bila mala, najviše su volela priču o Fungusu Bugimenu Rejmonda Brigs. Te 1977. godine ova priča je bila pomalo kontroverzna zbog lika Bugimena – zelena izborna koža, dugačak jezik kojim je hvatao muve, ogromne nozdre, tri bradavice. Od mračnog i hladnog, ljigavog sveta Bugidoma decu je podilazila jeza i pretvarala se u noćne more... No, baš takvog kakav je, glavnog junaka klinci su zapravo voleli. Ne samo zato što kad ga upoznaš shvatiš da nije tako loš već i zbog njegove ružne žene, mršavog sina i savršene preciznosti lika. Postalo je nemoguće plašiti decu Bugimenom, zato što oni znaju ko je Fungus.

Sada svi znamo Fungusa, Bugimen nas je već uhvatio. Živimo u Republici Bugidom. Pretnja uzornim građanima da će "Bugimen doći da ih odvede", jednostavno više ne funkcioniše. Nedavno je jedan moj uvaženi kolega upozorio na činjenicu da ukoliko ne pristanemo na određene zahteve, MMF će nam zakucati na vrata. Šta će nam to tačno MMF uraditi? Drastično smanjiti socijalna davanja? Dvesti nas do najvećih klasnih razlika u Evropi? Reći da ne možemo da finansiramo vakcinu protiv cervikalnog raka? Uvesti poreze na plate i penzije?

Većina ljudi sa kojima sam razgovarao smatra da dolazak MMF-a može da znači olakšanje, ne samo stoga što strahuju da stvari mogu da budu još gore. Veruju da možda nije tako strašno da dođe neko sa strane i počne da ruši vrata pred sobom. Da ne bude zabune, ne smatram da je dobro predati ključeve od tih vrata MMF-u, niti tvrdim da mi to činimo. Prosto, kada ste usred najgoreg ekonomskog kolapsa u razvijenom društvu, intervencija spolja više je obećanje nego pretnja.

Takva logika može da se primeni i na evropsku superdržavu. Antilisabonski lobisti nastavljaju da pričaju svoju priču: negde tamo daleko, iza naših leđa, sprema se nekakva zavera u kojoj se neki ljudi spremaju da preuzmu kontrolu nad našom državom i da nas rasprodaju. Trebalo bi valjda da nam bude jasno, kažu protivnici Lisabonskog sporazuma, da se evropski zaverenici sastaju noću u Frankfurtu i Briselu, u očajničkom naporu da postignu neverovatnu cenu za sveto ostrvo u Atlantiku. Ako je tako, onda su oni ljudi od svih Bondovih lunatika. Ali ako nisu ljudi i ukoliko bi evropske

KO SE PLAŠI VUKA JOŠ: Irci 2. oktobra glasaju o Lisabonskom sporazumu

vrednosti i "glupave" inostrane navike (poput brzih vozova, bolnica za radničku klasu i škola koje nisu prenatrpale) zahvatile i našu zemlju,.... onda je to možda dogovor o kojem vredi razmišljati.

Ne zastupam interese evropske superdržave više nego što se molim da nas MMF preuzme. Prosto sugerisem da je paranoidni stil irskih političara prevaziđen. Paranoja je jedan od oblika egoizma, ona hrani pretpostavku da ostatak sveta smatra da je vaša važnost tolika da je neophodno danima sedeti i smišljati kako da vas pobede. Tužna realnost je da mi nismo toliko važni. U MMF-u postoje ljudi koji bi mogli srećno da okončaju svoju karijeru bez postignutog dogovora i sređivanja haosa koji su ostavili za sobom irski bankari i ostali.

Postoje evropski lideri čije interesovanje za Irsku prilikom održavanja samita ne traje duže nego kada se izgovori "Riverdens".

Možemo li da sprovedemo debatu o MMF-u, Lisabonskom sporazumu a da ne zovemo u pomoć Bugimena da nam pojača argumentaciju? Plašimo se da će nas "oni zbrisati" i istovremeno se nadamo da će nas spasti od nas samih. Emocije nam nisu od posebne pomoći u stvarnom svetu gde smo zaglavljani zbog posledica nečinjenja, ili činjenja glupih ljudi koje smo sami birali. Na svemu tome, Fungus blagodari dok se baškari u svojoj slinavoj, zagnojenoj postelji i kopa nos, razmišljajući – o čemu bi drugom osim o Irskoj.

PEKING

Sveti kineski gral

BUSINESS WEEK

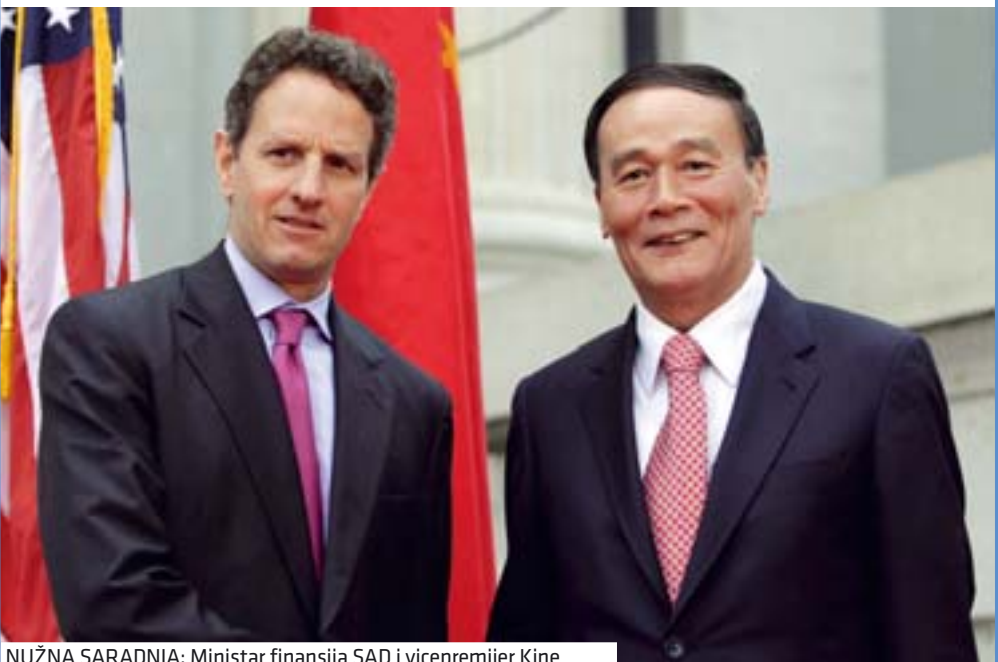
FREDERIK BALFUR

Uvek postoji strah od eskalacije sukoba kada se Vašington i Peking uskomešaju u trgovinskim rokovima. Ali, zapadni ekonomisti sada tvrde da su mali izgledi za početak protekcionističkog trgovinskog rata između ove dve zemlje zbog odluke predsednika Obame da ukine zaštitne antidamping carinske stope od 35 odsto na uvoz kineskih guma na američko tržište. Kina je čekala dva dana, a potom objavila na sajtu svog Ministarstva finansija da će povesti istragu o damping cenama i subvencijama u trgovini piletine i automobilskih delova poreklom iz SAD. Vrlo je verovatno da se odnosi neće znatno pogoršati, ali je zato veća verovatnoća da će sledeće nedelje, uoči sastanka G20 u Pittsburghu, doći do bilateralnog susreta u Njujorku između američkog predsednika Baraka Obame i kineskog predsednika Hua Đintaóa.

Poslednji nesporazum podseća na poznatu baletsku figuru *pas de deux*, s obzirom na istorijat ovakvih poteza sa obe strane. "SAD ne osuđuju Kinu da je uradila nešto loše. Kina je, prema standardima WTO-a, odgovorila racionalno", objašnjava kineski ekonomista Endi Rotmen sa godišnjeg foruma investitora održanog u Singapuru. "Ne verujem da će to izazvati trgovinski rat." To je dobra vest, pogotovo zato što svetska ekonomija počiva i dalje na ekonomiji SAD i drugih velikih zemalja. Međutim, sveti gral kineske vlasti – rebalans rasta Kine nezavisno od izvoza da bi se ojačala

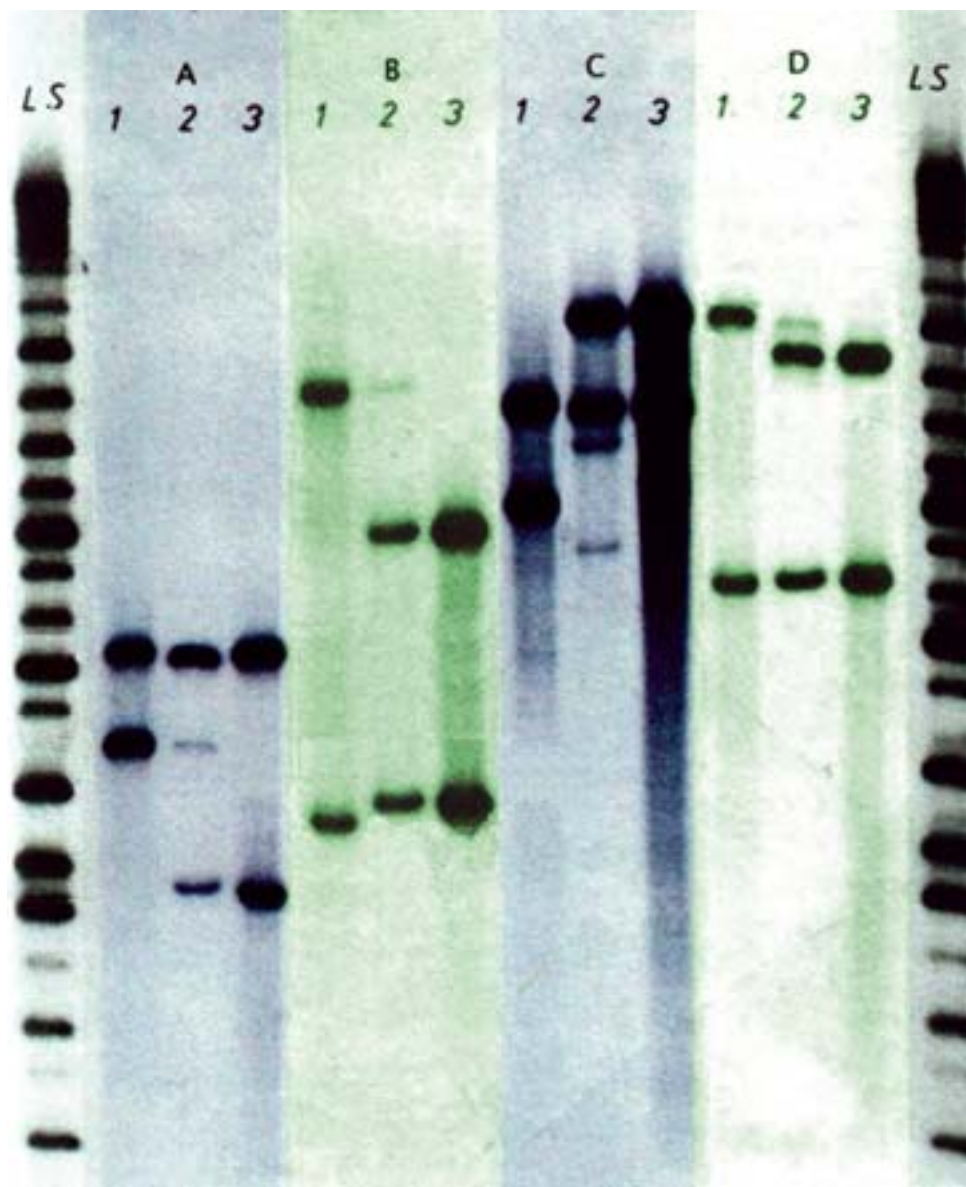
potrošnja – čini se da je teže pronaći no ikad. Potrošački kapaciteti Kineza ozbiljno su limitirani – Amerikanci su prošle godine potrošili oko 10 hiljada milijardi američkih dolara, dok su Kinezi potrošili samo oko 1,4 hiljade milijardi. Iako se potrošnja na automobile i nekretnine ove godine oporavlja brže od očekivanog, uvoz je nešto drugo – ono što Kinezi kupuju poreklom iz drugih zemalja zapravo je prepakovano i ponovo vraćeno u zemlju gde je proizvedeno.

Pre nego što su SAD povukle potez ukidanja zaštitnih carinskih stopa, glavna tema bila je takozvani letnji Davos, Svetski ekonomski forum održan u severoistočnom kineskom gradu Daljenu od 9. do 12. septembra. Tamo se govorilo o važnosti potrošnje kineskih potrošača i tom prilikom strani delegati su upozoravali kineske kolege da to nije lak posao. "Finansijska kriza je poziv za buđenje za Kinu i alarm da shvati da model koji je funkcionisao briljantno poslednjih 30 godina, a naročito poslednjih 15 – izvoz i samo izvoz – mora da se preinači u internu privatnu potrošnju", naveo je jedan od učesnika foruma. Do promena u Kini, koja se tome odupire, neće doći dok Peking ne shvati da se moraju povećati izdvajanja iz budžeta za zdravstvo, nezaposlene i penzije. Stručnjaci upozoravaju da je nedostatak mreže socijalne sigurnosti veza koja nedostaje za stabilizaciju makroekonomije te zemlje.

NUŽNA SARADNJA: Ministar finansija SAD i vicepremijer Kine

SLUČAJ ZLOGLASNOG

Ako se negativcu omakne da iznenada negde zaboravi uzorak krvi, kose, pljuvačke ili sperme, zaplet se otkriva po kratkom postupku – genetička *deus ex machina* odmah rešava stvar i zlikovac je identifikovan, uhvaćen, potpisao priznanje, osuđen, odveden u strogo čuvani zatvor i već se učlanio u rehabilitacionu grupu za dopisivanje sa ženama altruistima. Zato deluje gotovo neverovatno da do pre samo 25 godina utvrđivanje identiteta na osnovu poređenja DNK profila uopšte nije bilo moguće

“M ožda ipak nađemo komadić tkiva”, kažu junaci jedne od brojnih forenzičkih TV serija pre nego što se kao lešinari usmere na parče ljudske kosti koje je serijski ubica, inače dobro upućen u tajne ovog zanata, pažljivo sastrugao i oprao. U toj igri mačke i miša, ispričanoj u tehnici brzih kadrova koju TV kritičari bogzna zašto nazivaju “hologramskom metodom”, forenzičari i inteligentni zlikovac se nadmudruju oko pronalaženja bilo čega što bi se moglo podvrgnuti DNK analizi.

Bez obzira na to da li su vam jako dosadne ili iz ko zna kojih razloga uživate u nji-ma, većini gledalaca je sasvim prirodno da se u hiljadama snimljenih sati forenzičkih TV serija sav zaplet vrti oko utvrđivanja takozvanog DNK otiska budući da on predstavlja svakodnevnu stvar isto onoliko koliko je to već čitav vek otisak prsta. Mada je genetička identifikacija otkrivena tek 1984. godine kao neočekivan rezultat velikog razvoja molekularne biologije, a u sudsku praksu uvedena početkom devedesetih kao sofisticirana tehnološka inovacija, ona je svoju ogromnu popularnost izuzetno brzo stekla.

Danas ne samo da je nezamislivo ozbiljnije sudsko veštačenje bez DNK analize svega i svačega, već je ona postala toliko brza i jeftina, da je dostupna i običnom građanstvu, čisto zarad zadovoljenja znatiželje. I u Beogradu možete, po ceni koja neće preći 13.000 dinara, iz uzoraka kao što su dlake, četkice za zube, čaše, pikavci, donji veš i posteljina uporediti bilo koja dva “DNK otiska”. Prema cenovniku na svom sajtu, sasvim obično utvrđivanje profila iz brisa unutrašnje strane obraza jedan od beogradskih DNK centara nudi za samo 10.000 dinara iz čega se može zaključiti štošta o kretanju članova porodice i prijatelja, očinstvu, ali i pretećim bolestima.

PEKARA IZ LESTERA

TVORAC DNK OTISKA:
Ser Alek Džefris,
u vreme otkrića, 1984.

NAUČNIK SA BRADOM: Genetsku identifikaciju otkrio je, pre tačno 25 godina, britanski genetičar ser Alek Džefris, čiji je lik inteligentnog, duhovitog i širokoobrazovanog, ali retko predanog naučnika idealan za glavnog junaka bilo koje forenzičke TV serije. Kao jedno od troje dece u porodici, rođen 1950. godine u Oksfordu, ser Džefris je potekao iz srednjeg sloja, ali se na očev podsticaj rano zagrejao za naučna istraživanja.

Prema poznatoj anegdoti, kad je imao samo osam godina, za njegove prve eksperimente otac mu je u lokalnoj apoteci nabavio sumpornu kiselinu i mali Alek je u svojoj kućnoj laboratoriji pravio omanje eksplozije, sve dok u jednoj prilici nije spržio kožu kiselinom, od čega mu je ostao trajan ožiljak na licu. Zbog toga danas nosi bradu kojom prikriva trag svog prvog susreta sa eksperimentom. U kasnijim godinama, budući lord je eksperimentisao sa mikroskopom, secirao žive insekte i mrtve mačke. Sudeći po njegovoj biografiji, tokom šezdesetih godina, vozio je velike motocikle i pridružio se hipi pokretu, ali je sa 22 godine diplomirao na Oksfordu kao najbolji student u generaciji.

Posle doktorata i rada u Amsterdamu, od 1977. godine radi na Univerzitetu u Lesteru, u Velikoj Britaniji, gde je 10. septembra 1984. otkrio način da se pronađu razlike između genetičkog materijala dve osobe. Upoređujući genetički materijal članova porodice svog tehničara, Alek Džefris je na rendgenskom snimku njihovih DNK profila primetio da se mogu jasno uočiti razlike i sličnosti tehničara i njegove majke i oca.

Ovaj metod se proširio nakon što ga je sam Džefris, pomažući policiji, primenio u nekoliko kriminalnih istraga od kojih je verovatno najpoznatiji prvi slučaj, kad je pomogao u hvatanju Lesterskog davitelja. Svetsku slavu metod je ipak stekao deset godina kasnije, 1994. u SAD, tokom suđenja dvostrukom ubici O.Dž. Simpsonu, kad su mediji

detaljno prenosili sve detalje forenzičkih analiza.

No, do 1987. godine Džefrisova laboratorija je bila jedina u svetu koja je mogla da identifikuje DNK tragove. Zato su mu tokom prve tri godine iz celog sveta stizali pozivi da učestvuje u brojnim istragama koje se nisu mogle rešiti na drugi način. Pored toga, Džefris je radio i na usavršavanju svoje metode, a 1992. godine učestvovao je u razotkrivanju zemnih ostataka nacističkog zločinca Jozefa Mengelea, čiji je DNK upoređen sa genima njegove žene i sina.

LOV NA DAVITELJA: U prvoj DNK istrazi, u slučaju Lesterskog davitelja, bilo je potrebno mnogo vremena, pa i nešto sreće, da se dođe do ubice. Naime, u vreme dok je Džefrisov tim razvijao tehnologiju i merkao prve rendgenske snimke DNK na najlon membrani, u okolini Lestera su se desila dva monstruozna ubistva. Neko je silovao i bezdušno udavio dve petnaestogodišnje devojčice na gotovo identičan način. Tako je 1983. pronađeno telo Linde Mel, a zatim, tri godine kasnije, telo Don Ešvort.

Policija je izdvojila uzorke sperme ubice,

ali joj to nije mnogo govorilo. Glavni osumnjičeni bio je Ričard Bukland, koji je prijavio telo Don Ešvort. Mada nevin, Bukland je pod pritiskom tokom saslušanja priznao da je ubica, ali ništa nije znao o prvom ubistvu. Budući da se mnogo toga u slučaju nije slagalo, policija se obratila profesoru Džefrisu.

U svojoj laboratoriji, Džefris je uporedio DNK profil izdvojen iz sperme sa Buklandovim profilom i ustanovio da su potpuno različiti. To je policiji pokazalo da je glavni osumnjičeni nevin i bio je oslobođen, ali se istraga nastavila. Kako bi se otkrio počinilac, u dugoj i zamornoj proceduri testiranja je podvrgnuto čak 5000 muškaraca iz kraja, ali nijedan profil nije odgovarao ubici. Najzad, policija je saznala da se jedan meštakin, izvesni Ijan Keli, hvali unaokolo kako je za testiranje dao uzorak umesto svog prijatelja, pekara Kolina Pičforka.

Odmah nakon toga, Pičfork je poslat na DNK testiranje. Kad je profesor Džefris pogledao njegov DNK profil, pokazalo se da se on potpuno slaže sa onim koji je pronađen u spermi sa mesta oba zločina. Posle toga, pekara Pičfork je priznao oba zločina, tako da >>

SISTEMSKI ORGANIZOVANO: Skladišta ljudskih ostataka za DNK identifikaciju

je 1988. godine osuđen na doživotnu robiju kao prvi kriminalac uhvaćen na osnovu DNK tragova. Posebno zanimljivo je što je to bio i prvi slučaj u kome je jedna lažno osumnjičena osoba oslobođena posle DNK analize – u narednih dvadeset godina širom sveta će zahvaljujući ovoj tehnici biti oslobođeno čak 164 čoveka.

OTISAK GENA: Na dvadeset i petu godišnjicu otkrića, Džefris je i sam začuđen koliko se toga može otkriti zahvaljujući njegovoj metodi. “Bilo mi je odmah jasno da smo nabasali na DNK metod koji može da posluži kako za biološku identifikaciju tako i za određivanje porodičnih veza”, rekao je u intervjuu za britansku televiziju povodom godišnjice, dodajući da je pretpostavljao da će njegov metod uzimanja “DNK otisaka” biti korišćen, ali da nije mogao ni da zamisli kako će postati toliko rasprostranjen.

Ljudski genetički materijal se nalazi u svakoj ćeliji organizma, upakovan u 23 para hromozoma koje čine dva zamotana DNK molekula čiju su strukturu dvostruke zavojnice otkrili Džejms Votson i Frensis Krik 1953. godine. Na hromozomima se posebno izdvajaju položaji za gene, takozvani lokusi, koji se gotovo mogu šifrovati kao adrese kuća u ulicama, ali na svakom od njih mogu živeti i osobe koje ne očekujete. To mogu biti različite varijacije jednog istog gena, koje se inače, nazivaju aleli.

Bilo kojih dvoje ljudi, inače, imaju sličan ukupni DNK zapis – skoro 99,9 odsto ljudske DNK isto je kod svih ljudskih bića. Međutim, neki delovi hromozoma su samo donekle slični među srođnicima, a sasvim se razlikuju kod osoba koje nemaju bioloških veza. Zato da bi se izvršila genetička identifikacija koriste se ovi takozvani mikrosateliti, sekvence koje se ponavljaju i imaju visok stepen varijacija.

Da bi se takve sekvence uporedile kod dva uzorka, Alek Džefris je predložio proceduru koja danas podrazumeva čitav niz strogo definisanih poteza. DNK se uzima iz brisa grla, ali i iz u uzoraka krvi, pljuvačke, sperme ili bilo koje druge vrste tkiva.

DNK se potom obično stavlja u gel i primenjuje se procedura koja se naziva elektroforeza. Pošto je molekul DNK negativno naelektrisan, moguće ga je u električnom polju razdvojiti po težini fragmenata. Tako se na želatinu od fragmenata pojavljuju kratke horizontalne crtice koje se prebacuju na takozvanu najlon membranu. U ovoj metodi, DNK uzorak se inače obeležava radioaktivnim materijalom i snima pod X zracima, da bi se na kraju dobio film sa jasno vidljivim horizontalnim crticama koje se nazivaju DNK profil.

Metoda je usavršavana godinama. Pored prvobitnog metoda RFLP (*restriction fragment length polymorphism*), kasnije je razvijena naširoko korišćena lančana reakcija polimeraze, odnosno PCR metod, u kome se u automatizovanom procesu umnožavaju genetičke sekvence tako da je dovoljno sasvim malo DNK za analizu, a pored toga postoji i takozvani STR (*short tandem repeats*) metod analize.

DEŠIFROVANJE SVAKODNEVICE: Jedna od kontroverzi koja se plete oko genetičke identifikacije poslednjih godina je etika prikupljanja DNK podataka u policijske baze, što je u različitim zemljama rešeno na razne načine. Kritičari smatraju da DNK profili osoba za koje se u istrazi pokaže da su nevine ne treba da se čuvaju jer njihovo čuvanje podrazumeva pretpostavku da će počiniti zločin u budućnosti, što je, kako smatraju aktivisti, u suprotnosti sa idejom borbe protiv kriminala.

Najveća ovakva DNK baza podataka nalazi se u Velikoj Britaniji i ima više od dva

miliona uzoraka, među kojima, procenjuje se, ima oko 700.000 nevinih. Kako bi se sprečile zloupotrebe takvih baza, u SAD je 2004. donet Akt o ljudskom tkivu, kojim je pojedincima zabranjeno da prikupljaju DNK drugih ljudi, ali policiji ta mogućnost nije uskraćena. Sudovi širom sveta slede praksu po kojoj se zadržavanje DNK profila može posmatrati na isti način kao zadržavanje smeća i otpadaka u cilju dalje istrage.

No, bilo da DNK baze obuhvata čitave populacije ili ne, sa razvojem sudske DNK medicine svakodnevnica je nepovratno promenjena. Metoda se već koristi za najrazličitije namene – kao kod ljudi, istom metodom je moguće pratiti ponašanje i razmnožavanje različitih populacija životinja, pa čak i sastav prehrambenih proizvoda. Moguće je u takozvanoj populacionoj genetici odgonetati poreklo naroda i populacija, kao i pratiti tok ljudskih migracija u davnoj prošlosti, o čemu je “Vreme” detaljno pisalo u broju 961.

DNK analiza se vrlo često koristi i u sudskim veštačenjima pri utvrđivanju očinstva, ali i drugih srođničkih veza, što je postalo značajno za imigracione vlasti u zapadnim zemljama. Pored toga, policija ponekad poseže za takozvanom “porodičnom DNK potragom” kad se geni ubice ne mogu naći ni u jednoj bazi ali jako, rođaćki liče na neke koji postoje, pa se tako preko rođaka dolazi do osumnjičenog.

Događa se da inspektori uhvate ubicu i na osnovu DNK domaće životinje – u Kanadi 1994. godine, u slučaju ubistva žene, policija je uhapsila njenog muža pošto su ga sa ubistvom povezali geni kućne mačke. Četiri godine kasnije, ova vrsta istraga se proširila i na ostale životinje – u SAD je uhapšen čovek koji je svojoj devojci ubrizgao virus HIV-a, a kao dokaz je korišćena analiza DNK samog virusa.

Posebna televizijska bizarnost je što se DNK metoda ne koristi samo u bezazlenim forenzičkim serijama, već i u nekoliko rialiti programa, kad se porodicama u živom prenosu saopštavaju rezultati DNK testiranja na očinstvo i majčinstvo. Metoda je, s druge strane, često jedini način da se precizno identifikuju jako oštećeni leševi nastradalih u nesrećama, a dragocena je i pri analizi masovnih grobnica, onakvih kakve su pronađe u području Srebrenice, ali i na drugim mestima.

LAŽNI DNK: Naravno, DNK metod ni u kom slučaju nije svemoguć. Naučnici mogu da uporede dva uzorka samo sa određenom verovatnoćom. U suštini, to znači da poređenje dva DNK profila ponekad može da promaši, što su u prvim godinama primene DNK analize advokati odbrane često zloupotrebljavali i što je bilo poznato kao "advokatska laž".

Ako je, na primer, DNK poređenje zločinca tačno sa verovatnoćom od jedan prema tri miliona, to bi moglo da znači da će u zemlji veličine Srbije biti bar dva čoveka koji se mogu osumnjčiti za zločin. Zbog toga se DNK testiranje više puta ponavlja na različitim lokusima, a DNK se obično dodaju i drugi materijalni dokazi. Danas se u praksi, zbog ponovljenih testiranja, tačnost DNK analize najčešće procenjuje na jedan prema milijardu.

No, to ni u kom slučaju ne isključuje da će se u kriminalnim istragama pojaviti lažni DNK uzorci. Prošlog meseca je "Njujork tajms" objavio priču o naučnicima iz Izraela koji su pokazali da se DNK dokazi mogu namestiti sa lakoćom. Doktor Den Framkin i njegov tim iz kompanije Nuleks uspeali da uz pomoć na tržištu dostupnih hemikalija

naprave lažne uzorke krvi i pljuvačke koji se mogu podmetnuti na mesto zločina. Oni su posebno upozorili da je to moguće i bez korišćenja tkiva druge osobe, samo na osnovu podataka iz neke DNK baze.

Već je poznat slučaj doktora Šnibergera iz Kanade koji je 1992. tokom testiranja podmetnuo lažne DNK uzorke. Naime, Šniberger je dao jake sedative jednoj svojoj pacijentkinji, a potom je silovao. Kad je u njenom do-

njem veću policija pronašla njegovu spermu, doktor je tri puta DNK testiran, ali forenzičari nisu mogli da uspostave vezu. Ispostavilo se da je doktor sebi u ruku hirurški ugradio gumeni jastučić napunjen tuđom krvlju i antikoagulantima.

CSI SINDROM: Jedno zanimljivo pitanje je vezano za uticaj forenzičke medicine na tok pravosudnih procesa. I sam pojam "forenzički", koji je nastao od latinske reči *forensis* (na trgu, javni) i nekada značio samo sudski, onaj koji služi sudskom postupku, poistovetio se poslednjih godina sa pojmom forenzička medicina, pa tako danas sama reč forenzička češće označava nauku, nego sud.

Budući da je, zahvaljujući medijima i pre svega forenzičkim TV serijama, popularnost sudske medicine možda i prevazišla njene stvarne mogućnosti, često se govori o takozvanom CSI sindromu. On je dobio naziv po jednoj od najpoznatijih serija te vrste, "CSI", koja je ko nas prevedena kao "Mesto zločina", a odnosi se na pojavu da porotnici i sudije pridaju neproporcionalan značaj forenzičkim, u odnosu na ostale dokaze.

Poslednjih godina, u nekim sudskim sporovima u Americi je čak moguće odbiti porotnika ukoliko izjavi da gleda "CSI". Empirijsko istraživanje koje su pre dve godine izveli N.Dž. Švajcer i M.Dž. Saks na Univerzitetu Arizona, pokazalo je da porotnici koji su gledali seriju "CSI" imaju kritičniji odnos prema forenzičkim dokazima, nego gledaoci serija kakva je "Red i zakon". S druge strane, statistike u nekim državama SAD pokazuju da raste broj "savršenih zločina" jer kriminalci sve više znaju kako da uklone DNK tragove.

Zapravo, većina naučnika upozorava na to da „CSI“ sindrom povećava očekivanja od forenzičara koja oni ne mogu ispuniti. U središtu tih očekivanja je da na mestu zločina nađen DNK uzorak nesumnjivo svedoči o identitetu zločinca mada, kako upozoravaju neki kritičari, nikada nije dokazana ni "osnovna dogma forenzike" – da svaki čovek ima jedinstven otisak prsta.

A sudeći po forenzičkim serijama, ako se negativcu omakne da iznenada negde zaboravi uzorak krvi, kose, pljuvačke ili sperme, zaplet se rešava po kratkom postupku – genetička *deus ex machina* odmah rešava stvar i zlikovac je identifikovan, uhvaćen, potpisao priznanje, osuđen, odveden u strogo čuvani zatvor i već se učlanio u rehabilitacionu grupu za dopisivanje sa ženama altruistima.

Zato deluje gotovo neverovatno da bi, do pre samo 25 godina, svi ozbiljni producenti krimi serija i filmova scenario koji se u potpunosti vrti oko hemijskog tretiranja komadića kosti odbacili kao besmislen ili ga eventualno videli u SF žanru. U praksi, u redovnoj proceduri, do početka devedesetih godina većini policija u svetu ništa nije značilo nekoliko molekula pronađenih na ometnici olizanog koverta jer jedva da se išta moglo zaključiti i na osnovu dve cele ključne kosti. No, zločinci su i tada hapšeni, a rasvetljavani su i najkomplikovaniji slučajevi. A DNK analiza Aleka Džefrija, ma kako zanimljiva i ma koliko pouzdana, danas je samo jedno od oružja u arsenalu policijskog posla. ×

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Република Србија

МИНИСТАРСТВО ЗА НАЦИОНАЛНИ ИНВЕСТИЦИОНИ ПЛАН

ОБАВЕШТАВА

Све заинтересоване да је расписан **ЈАВНИ ПОЗИВ** за пријављивање пројеката за Национални инвестициони план Републике Србије за 2010. годину.

Пројекти се могу пријављивати од **1. августа до 1. октобра 2009. године** на интернет страници Министарства за Национални инвестициони план (www.mnip.gov.rs).

Сва даља упутства за електронску пријаву пројеката налазе се на наведеној интернет адреси.

Јавни позив са условима пријављивања пројеката НИП-а објављен је у „Службеном гласнику РС“ број 56/09 и на интернет страници www.mnip.gov.rs.

Treniranje živaca

Trenutak istine je, kao i uvek, četvrtfinale

(Od specijalnog izveštača "Vremena" iz Lođa)

ONA polupuna ili poluprazna čaša kojom smo se bavili u prošlom broju "Vremena, kada još uvek nije bilo sasvim sigurno da smo se plasirali u drugi krug, i dalje stoji na istom nivou tekućine optimizma za jedne i pesimizma za druge. Nivo optimizma popeo se posle relativno sigurne pobeđe nad domaćinom Poljskom u ambijentu u kome pred 10.000 ljudi nije bilo lako igrati, ali je potom usledio poraz od Turske pa se raspoloženje menjalo kao posle oduševljenja zbog trijumfa nad Španijom i otrežnjenja nakon poraza od Slovenije. Srpska reprezentacija u Lođu opravdava svoj prosek godina (22,5), najniži na šampionatu, što podrazumeva briljantne poteze, kao u meču sa Španijom i delimično sa Poljskom, ali i frapantne greške ispoljene u duelu sa Slovenijom i posebno Turskom. Utakmica sa Turcima ući će u anale evropskih šampionata jer se (verovatno) nikada nije dogodilo da jedna ekipa u produžetku ne postigne ni jedan jedini poen.

ISTORIJSKI PRODUŽETAK: Srbiji je, eto, i to pošlo za rukom. U 42. sekundi pre kraja imala je vođstvo od 64:63 ali je kod 64:64 lopta ostala u rukama naših igrača 24 sekunde i usledio je produžetak u kome smo ostali na 64 poena. Davne 1953. na EP-u u Moskvi ondašnja Jugoslavija je, zajedno sa Izraelom, ušla u istoriju igrajući tri produžetka 0:0 da bi konačno u četvrtom naši dali pobedonosni koš, ali nije reč o neefikasnosti, već o taktici. Naime, nije bilo ograničenja napada, naši su svaki put na podbacivanju uzimali loptu, držali je do isteka petog minuta, šutirali i – promašivali. Pre neko veće u Lođu nije ušao ni jedan šut, a dan kasnije, u mini-anketi koju smo sproveli, niko nije mogao da se seti produžetka bez ijednog postignutog koša.

Desilo se, pa šta? Da li zbog toga treba razapeti na krst Markovića i Tepića koji su promašili svih 11 trojki koje su šutirali (Tepić 6, Marković 5)? Da li treba kriviti Novicu Veličkovića što je u našem poslednjem napadu dao loptu u ruke Turcima? Da li treba kritikovati Kostu Perovića što nekoliko zicera, posle sjajnih asistencija Teodosića, nije pretvorio u sigurne koševe? Pesimista će se baviti slabim šutem, upreće prstom i na 18 izgubljenih lopti, tim pre što u prethodnim mečevima brojka nije prelazila 10, ali optimista će se

baviti karakterom tima koji je veći deo meča bio u zaostatku, čak i sa 8 poena razlike, ali se borio, vraćao i bio u situaciji da, čak, pobeđi. Drugi optimista će pogledati statistiku Miloša Teodosića i u njegovih 16 poena, 6 skokova i 8 asistencija za 28 minuta videti pravog plejmejкера koji nedostaje ovom timu. Treći "pozitivac" gledaće 8 poena debitanta Raduljice (penali 6:6) ili 8 skokova drugog debitanta, Nemanje Bjelice...

Optimista i pesimista mogu se složiti samo u činjenici da nam igrači "treniraju živce", ali ako je to cena budućih pobeđa – izdržaćemo i sačekati ih, i igrače i pobeđe.

"Srbija ima najperspektivniji tim, kada bih sada mogao da biram koju selekciju bih najradije vodio izabrao bih Srbiju. Duda Ivković zna šta radi, on gleda u budućnost a ona je veoma ružičasta", tvrdio je dan posle meča Bogdan Tanjević, selektor Turske, trener "dugoprugaš" koga je Federacija Turske znala da istrpi i kad nije bilo rezultata, a on sada poverenje vraća veoma perspektivnim timom koji će kulminaciju doživeti iduće godine kod kuće, na Svetskom prvenstvu.

Hido Turkoglu, najiskusniji turski reprezentativac, šalio se u utorak u hotelu na svoj račun. "Ja sam vam pomagao koliko sam mogao, ali niste hteli da uzmete moj poklon", rekao je Hido na čistom srpskom aludirajući na svoj očajan šut iz igre (1/16!).

Taman kad je izgledalo da može i bez politike, grupa turskih navijača istakla je na meču sa Srbijom transparent "Turska+Sandžak", što je predsednika KS Srbije Dragana Kapidžića navelo na brz i energičan protest kod komesara FIBA pa je transparent brzo uklonjen.

TURNIR KAO VESTERN: Turnirski sistem takmičenja je kao dobar vestern – mrtve treba brojati na kraju. Srbija je ušla među osam što, naravno, neće zadovoljiti one koji žive u

nekadašnjim zlatnim vremenima naše košarke, ali treba se prisetiti da smo poslednji put bili u četvrtfinalu pre šest godina u Švedskoj. Usledila je duboka kriza, koja je kulminirala pre dve godine u Granadi ispadanjem u prvom krugu na EP-u. Tada je dotaknuto dno a novija košarkaška istorija ne pamti tim koji se sa dna u jednom skoku ponovo digao do vrha. Mi smo, očigledno, na putu povratka a čekanje je uvek lakše kad znaš da bolji dani dolaze. Drugi cilj je takođe blizu – direktna kvalifikacija na Svetsko prvenstvo 2010. Kako igra Turska, logično je da bude u prvih šest, a pošto kao domaćin ima zagarantovano mesto onda će i sedmi iz Katovica ići direktno. Srbija ima tri šanse da ostvari taj drugi cilj (četvrtfinale, borba za 5. i 6. mesto ili, u najgorem slučaju, utakmica za 7. i 8. mesto).

Šampionat je, generalno gledano, na relativno niskom nivou. Odsustvo velikog broja zvezda učinilo je da mnoge ekipe igraju u oslabljenim sastavima, bez glavnih igrača, ali nedostatak kvaliteta nadoknađuje se izjednačenošću. Uzbudjenja ne nedostaju, iznenađenja takođe. Za basket na prostorima bivše Jugoslavije značajna je činjenica da su Slovenija i Srbija u četvrtfinalu, Hrvati su imali sve šanse da takođe budu među prvih osam, a Makedonci su bili na pragu senzacije. U utakmici "biti ili ne biti" propisno su namučili evropske prvake Ruse i predali se tek u samom dramatičnom finišu (71:69). Ako se doda da su ovog leta Crnogorci ušli u A diviziju sa šansom da se u Litvaniji 2011. pojave prvi put i na Evropskom prvenstvu, eto ispunjenja Tanjevićeve "pretnje" Italijanima još 1991. kada je u času odvajanja Slovenije upozorio da "Italija ne može sa jednom Jugoslavijom a kako li će tek sa pet ili šest, kad se podelimo". Uzgred, Italija se nije ni kvalifikovala za ovo Evropsko prvenstvo...

Utišak je da je grupa u Lođu bila jača od one u Bidgošću i skloni smo (uvek nezahvalnoj) prognozi da će četiri tima iz Lođa (Turska, Slovenija, Srbija i verovatno Španija) igrati u polufinalu, odnosno da će dobiti četvrtfinalne mečeve sa Francuskom, Grčkom, Rusijom i Hrvatskom (ili Nemačkom). Pošto grupa u Lođu završava takmičenje u sredu, na dan štampanja "Vremena", bilo je nemoguće znati tačan program četvrtfinala, ali ko god da je bio protivnik Srbije izvesno je da naš tim neće biti a priori inferioran. Mečevi sa Španijom i Turskom (uprkos porazu) pokazali su da ova ekipa može da se nosi i sa najjačima, ali duel sa Slovenijom potvrdio je da mladost i iskustvo nikad ne idu zajedno.

Čaša je i dalje polupuna.

VLADIMIR STANKOVIĆ

Ponovo ubedljivi

Posle furioznih vožnji na početku sezone i neshvatljivog pada u središnjici, lider na obe tabele šampionata se na impresivan način vratio u formu

ISKREN DA BUDEM, nisam očekivao baš tako uzbuđujuću trku kakva je prošle nedelje bila na stazi u Monci. Mislim, očekivao sam da će bolidi koji imaju KERS (deo motora koji akumulira energiju, a takvo povećanje snage koristi se uglavnom na startu i prilikom preticanja na pravicima, op. D. R.) imati prednost, ali su rezultati na poslednjih nekoliko trka, posebno prethodnoj, na stazi Spa Frankošamp, koja je po konfiguraciji slična stazi u Monci, pokazali da prednost i nije baš toliko da se zicer može secovati na "Kersadžije".

Kombinacija vodećih na startu trke za Veliku nagradu Italije to je i pokazala. Jeste Luis Hamilton zadržao prvo mesto posle sjajnog starta, jeste i Kimi Raikonen (Ferari) posle kratke i potpuno nepotrebne šetnje levim točkovima po travi obišao ne samo Barikela i Batona (BronGP) pa onda i fantastično brzog Adrijana Zutila (Fors Indija), ali pošto se već znalo ko ima kakvu strategiju i da su pomenuti "zečevi" bili među najlakšim na stazi, znalci su opušteno cirkali 'ladno piće (u mom slučaju bevanda od černog sa Svi'ca) i uživali u odličnoj trci posle samog starta. Korektnom trkanju doprinelo je i to što su organizatori podigli bankine u šikanama za dva centimetra pa je "sečenje" krivine postalo riskantan posao tokom koga se mogao oštetiti bolid ili izgubiti kontrola zbog bukvalnog katapultiranja kad se na bankinu naleti. Rečju, sve regularno, uzbuđujući dueli, a posebno se lepo provodio Fernando Alonso koji je sa začelja lepo isprednjačio i posle pet-šest krugova već ušao u borbu za bodove.

Hamilton je sjajno vozio do prvog zaustavljanja u boksu, maksimalno forsirao i pokazao sve ono što ga je prošle godine dovelo do titule šampiona, ali iako lakši ipak nije uspeo da napravi dovoljnu razliku u odnosu na Rubinju i Džensona. Sedamnaest sekundi je mala prednost u odnosu na Bronove bolide koji su u tom trenutku već bili znatno lakši i naravno – brži. Verovatno iznerviran kritikama, majstor strategije Ros Bron je odabrao taktiku jednog svraćanja u boks i pustio svoje trkače da pokažu šta znaju. Barikelovi motivi bili su nedavna pobeda i sve realniji izgledi da osvoji šampionat, a Batonovi mogućnosti da izgubi titulu koja mu se posle širokog, sad

smeši prilično kiselim osmehom, a izjavio je da hoće da demantuje bujicu priča da mu je "voda ušla u uši" i da se više ponaša kao junak herc novela nego profesionalni vozač.

"Sjajno je ponovo pobediti ovde", uzbuđeno je govorio Rubens, koji se opet malo zarozao na poredničkom postolju. "Na startu sam obišao Heikija (Kovalainen, Meklaren), i potom imao odličan ritam, sasvim dovoljan da pretekнем one koji su bili ispred nas, ali planirali da dva puta svrću u boks. Borba za šampionat će biti fer i dobra u narednim trkama, a posle dve pobede u tri poslednje trke daću sve od sebe do kraja šampionata."

Malo o motivima ostalih favorita na trci u Monci. Kretali su se od ohrabrenja dobrim rezultatima u poslednjih nekoliko trka koji su učinili da Zutil, Kimi i Luis počnu da se ponašaju kao lovački psi goniči koji su nanjušili krv i šansu da uhvate vodeće, do onih koji moraju da utišaju kritike, poput Fetela i Vebera (Red Bul) ili Gloka i Trulija (Tojota). Hamilton je, rekoх već, odlično vozio. U prvoj trećini trke je bio na čelu, a posle prvog svraćanja u boks izgubio je šansu da pobedi, ali pošto su svi obavili poslove u boksu, u poslednjih desetak krugova trke, sudeći po vremenima, ipak nije mogao u samom finišu da pokuša da pretekne Batona. Pa ipak je forsirao, rekao bih nepotrebno, jer ni Kimi nije imao šanse da stigne njega. A onda je u poslednjem krugu izleteo sa staze, slupao bolid i – ode i vrać iz ruke.

"Strategija nam nije bila baš najbolja i morao sam da forsiram sve vreme kako bi sve ipak funkcionisalo dobro", rekao je posle toga Luis. "Izvlačio sam svaku desetinku iz bolida, nisam napravio ni najmanju grešku sve do poslednjeg kruga. Pritiskao sam maksimalno

POREDAK VOZAČA

1. Baton (Bron GP)	80
2. Baričelo (Bron GP)	66
3. Fetel (Red Bul)	54
4. Veber (Red Bul)	51,5
5. Raikonen	40
6. Rozberg (Vilijams)	30,5

POREDAK TIMOVA

1. Bron GP	146
2. Red Bul	105,5
3. Ferari	62
4. Meklaren	47
5. Tojota	38,5

u tom krugu kako bih se približio Džensonu i iskoristio KERS da ga pretekнем, ali sam u krivini izgubio zadnji kraj i zakucuo se u ogradu. Jedino što mogu je da se izvinim timu."

Cvrc! Raikonen je iz Monce otišao ne baš kao heroj, ali sigurno kao onaj ko je navijačima i ekipi na poslednjih nekoliko trka vratio osmeh na lice.

"Lepo je opet biti na podijumu, ali za to mi je danas trebalo dosta sreće", rekao je Ledeni nakon trke. "Posle odličnog starta mogao sam možda da pretekнем i Hamiltona, ali bi na kraju rezultat ipak bio isti. Razočaran sam što nisam bio u mogućnosti da se borim za pobjedu, ali nemam dovoljno brzine za to, a što se tiče borbe sa Zutilom tokom trke, pa tu realno nisam bio ni u kakvom problemu."

Prava priča je petoplasirani Fernando Alonso (Reno) koji je startovao iz sredine, ali "korišćenje KERS-a nije dalo rezultat koji sam očekivao", kako je posle rekao, ali se strategija jednog svraćanja u boks isplatila pa su mu apetiti porasli do mere da je izjavio kako mu je cilj da do "kraja sezone bude na podijumu pa čak i da pobedi"! Hrabra izjava, ali ko zna šta u timu smišljaju za finiš šampionata. Šesto mesto osvojio je već pominjani Kovalainen koji bi, pretpostavljam, ovu trku najradije zaboravio. Katastrofalno loš start, obilazili su ga i sleva i zdesna pa su bili neuspešni svi naponi tokom trke da se na cilju bolje plasira. Najviše mesta od starta do cilja popeo se Nik Hajdfeld (BMW Zauber), koji je startovao petnaesti a kroz cilj prošao sedmi. Zasluga za to, osim njegovoj vožnji, svakako pripada novom motoru koji je dobio pred samu trku. Poslednji bodić osvojio je Sebastijan Fetel, koji se tako, poput Kimija, oprostio i od teoretskih šansi da osvoji ovogodišnju titulu šampiona.

Sljedeća trka je noćni spektakl u Singapuru 27. septembra.

OGOLJENO LICEMERJE

Greška Borisa Tadića

VREME 975

Najiskrenije sam zahvalna Dragoljubu Žarkoviću na tekstu "Greška Borisa Tadića" objavljenom u prošlom broju "Vremena". Ne zato što delim njegovo divljenje prema predsednici Udruženja novinara Srbije (UNS) Ljiljani Smajlović ili što, daleko bilo, poštujem panagirik-novinarstvo. Zahvalna sam Žarkoviću što je otvorenom promocijom predsednice UNS-a u "političku životinju" (citāt D. Ž.) stvari vratio na njihovo pravo mesto i ogolio licemerje beogradske novinarske čaršije.

Ta se probrana čaršija većim delom leta sablažnjavala nad činjenicom što je NUNS legitimnim pritiskom na institucije pokušao da kreatore jednog nedopustivo lošeg zakona natera da ga menjaju. Zbog jednog naglas najavljenog sastanka sa poslanicima LDP-a, organizovanog na inicijativu te parlamentarne stranke (koja se, uzgred, sastala i sa UNS-om), NUNS je stavljen na stub srama i optužen za političko delovanje, rasprodaju profesije i sve neoprostive grehe kojih mogu

da se sete bardovi dok se, zabrinuti nad nastupajućom propašću, znoje daleko od beogradskog asfalta.

Posle teksta Dragoljuba Žarkovića stvari se čitaju mnogo jednostavnije – legitiman, na Statutu zasnovan rad nije na ceni, bolje je jaukati bez uspeha nego menjati, makar sa delimičnim uspehom. A najbolje je, valjda, direktno uvođenje esnafa u politiku. Malo da se ispolji prevelika lična ambicija, malo da se politički prostor "prevelik za Koštunicu" popuni (povampirenim?) društvom loših novinara i njihovih političkih mentora. Takođe, povampirenih.

Pošto imam poštovanja prema intelektu, pa što da ne i ambiciji Ljiljane Smajlović da ostavi neizbrisiv politički trag, ostale aspekte inspirativne "Greške Borisa Tadića" ne bih da pominjem, tim pre što nisam uverena u pouzdanost tvrdnje o nepotpisanom ukazu.

Neću ni o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju pošto svi koji žele da znaju šta je NUNS činio mogu na provere na sajtu.

Jelka Jovanović, potpredsednica NUNS-a

KLASIČAN PRIMER NEMARA

Ljudski faktor i ostali sindromi

VREME 975

U tekstu dobrog naslova opet nije dovoljno razdvojeno žito od kukolja.

Svi koji su ikada radili u nekakvoj fabrici znaju šta je procedura rada a može se samo zamisliti kako su pravila rigorozna tamo gde se radi sa zapaljivim materijama. U tekstu se kaže da nije poštovana procedura, ali se tome ne posvećuje dužna pažnja.

Šta znači "nije poštovana procedura": da je radnik presipao barut u strogo zabranjenoj prostoriji. meni kao laiku se čini da niko nije ni mogao zamisliti da će neko nekad to činiti u temperirnici, koja nije zaštićena niti predviđena za taj posao.

Zatim, vrata koja su predviđena da budu zatvorena i koja bi možda sprečila smrt radnika (to se još ispituje) bila su otvorena.

Količine baruta bile su verovatno veće nego što je bilo dozvoljeno. Molim vas, čija je sve to odgovornost i krivica? Zamišljam u glavi radnika koga mrzi da ode do prostorije koja je namenjena presipanju baruta i koja je zaštićena, zamišljam sve

Graφima

MEĐUNARODNI
SAJAM GRAFIČKE I
PAPIRNE INDUSTRIJE

CONBAK
EXPO BALKAN 2009

SAJAM PEKARSKE I
KONDIORSKE OPREME

PACKTECH
EXPO BALKAN 2009

SAJAM PAKOVANJA
I AMBALAŽE

HYGEXPO

SAJAM HIGIJENE
U INDUSTRIJI

23-26. SEPTEMBAR

A&L EXPO

BEOGRADSKI SAJAM

one koji znaju za pravila rada, ali sve to smatraju suvišnim i glupim. Izvinite, ali meni ovo liči na klasičan nemar naših ljudi, nepoštovanje svega, liči na nesavesnost. Ne želim da se nekom nesrećniku sve obije o glavu, ali stvari o krivici su i suviše jasne, to je aljkavost u samom procesu rada. Takođe, mislim da o tome treba hrabro i otvoreno pisati.

Što se tiče socijalnih uslova u kojima radnici rade, verujem da imaju mnogo razloga da se pobune. Ali to nije uzrok ovoj nesreći. Ipak radnici koji su neposredno krivi nisu u tako lošoj poziciji, oni su za stalno zaposleni i čak imaju veliko iskustvo, ali svedjedno ne poštuju proceduru rada kako piše u vašem tekstu – i to poodavno. Zašto? I zašto se njihove kolege radnici tome ne čude i to ne osuđuju? Nije mi jasno zašto se od početka ovog slučaja nesavesnost u poslu orkestrirano zataškava i pokriva sad nekim trećim i stotim problemima preduzeća, kakve imaju skoro svi radnici u ovoj zemlji? Nikako nisam za medijski linč bilo koga, ali jesam za to da se stvari nazovu pravim imenom. U protivnom iz ove tragedije nećemo ništa naučiti.

Borko Obradović, elektronskom poštom

GRAĐANSKO NE NEGIRA NACIONALNO

Zaobilaženje građanske države **VREME 974**

Gospodin Jorga, verujući da zastupa građanski koncept, polazi od kritike autorâ da Izveštaj Naprednog kluba nije o pravima Srba u regionu, već

“o stanju političkih partija i pojedinaca koji plediraju da zastupaju etničke Srbe u regionu...”, zaključujući da “samu ideju građanske države autori zaobilaze u širokom luku”.

U Izveštaju (ako smo čitali isti?!?) navedeni su legalno i legitimno izabrani predstavnici Srba, pa bi kritičar trebalo da zna da su legalitet i legitimitet u osnovi građanskog koncepta. Autor navedenog pisma, kao zagovornik građanskog koncepta, takođe bi trebalo da zna da je zaštita prava manjina (u ovom slučaju – srpske) takođe jedan od temelja modernog, građanskog koncepta, pa je i tu nejasno na osnovu čega on zaključuje da autori “ideju građanske države zaobilaze u širokom luku”?!.

Da nije u pitanju neznanje, već, rekao bih, i zlonamernost, pokazuje njegova optužba da autori slede “jasnu nacionalnu liniju” po kojoj su “nacionalne manjine zapravo gosti”. Prvo, sam naslov a i sadržaj Izveštaja jasno ukazuje da se u njemu ni na koji način ne obrađuje pitanje nacionalnih manjina u Srbiji. Štaviše, poziva se država da preuzme iste obaveze prema srpskoj manjini kao što ih ima prema manjinama u Srbiji (što kritičar takođe kasnije navodi, ali kao manu?!).

Kritičar ide toliko daleko pa autore naziva “memorandumašima”. Da li je svako ko postavi pitanje položaja manjine “memorandumaš” ili to važi samo kada je reč o srpskoj manjini?!

Utisak je da autor navedenog pisma prava Srba u regionu svodi na “nacionalno busanje u grud” i pritom previđa da su Srbima uskraćena ona prava za koja su drugi jugoslovenski narodi uz pomoć razvijenih i demokratskih država ratovali.

Kritičar na kraju upućuje na savet “koji im se (autorima) dopao u kontekstu BiH: politika zasnovana na vladavini većine vodi ka produbljivanju nepoverenja i ne može dovesti do stabilne demokratije” (str. 41). Pa upravo sledeći taj savet u preporukama Izveštaja (str. 99 i 100) autori su pozvali da se ispoštuju prava (srpske) manjine u okolnim zemljama. Nije li poštovanje prava svake manjine (pa i srpske) elementarno za svaku savremenu (građansku!) državu?!

Ipak, autor pisma odlučno kaže: “Znam da je sama ideja građanske države tako retro u seminacionalnom dobu...” Kritičar bi trebalo da ima na umu da nema velike razlike između “seminacionalnog” i “semigrađanskog”. Kao što samo seminacionalna svest može da negira manjinsko, individualno, isto tako samo semigrađanska svest u nacionalnom vidi negaciju građanskog.

Dragoljub Jovanović, Beograd

ŠAH JE JOŠ TU

Čudni putnik

VREME 975

Jeste li sigurni da je šah iz Srbije otputovao za Bugarsku?

Vaša saradnica je napisala:

“O urednom železničkom saobraćaju šah ne vodi nikakve brige. On menja propisani red vožnje po svom čefu, zadržava voz gde hoće, a ne može da podnese ni veću brzinu voza od 30 km/čas.”

Meni se sve čini, ma ne čini mi se, ubeđena sam – šah je još uvek u Srbiji i upravlja srpskom železnicom.

Zdenka Fedver, elektronskom poštom

>> PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	750 din	1200 din
Svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	Svet
VREME DVD komplet 1997–2007	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do kraja 2007. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

KNJIGE I DVD-ovi

	Srbija	Svet
FILIP ŠVARM: knjiga i DVD Jedinica	790 din	34 USD
samo knjiga Jedinica	670 din	23 USD
DRAGAN TODOROVIĆ: Živela naša Srbija	500 din	19 USD
BORIS VARGA: Putinova Baršunasta gerila	480 din	19. ⁷⁵ USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Mišarska 12, Beograd**, ili faksom na broj **011/3238-662**, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

>> DODATNE INFORMACIJE U VEZI S PRODAJOM I PRETPLATOM > TELEFONOM, RADNIM DANOM OD 10 DO 16h: 011/3234-774 > E-MAILOM NA PRETPLATA@VREME.COM

ALEKSANDAR ZOGRAF.

U GRADU PIROTU JE NEDAVNO BORAVIO I KNJIŽEVNIK VLADIMIR PIŠTALO; NAJPRE SAM NJEGA PITAO ZA UTISKE...

BIO SAM U RESTORANU 'DEVET MEZETA'... POSTOJI LEGENDA DA JE NEKI ENGLEZ BIO JEDINI KOJI JE USPEO DA ODJEDNOM SMAŽE SVIH 9 JELA SA MENIJA, I TAKO DOBIJE SVE TO BESPLATNO... NE ZNAM DA LI JE TO ISTINA, ALI DOPADA MI SE DA RAZMIŠLJAM DA JE TAKO!

I SAM SAM SE UVERIO DA JE PIROT SIMPATIČNA VAROŠ. U SRPSKIM VICEVIMA, PIROČANCI SU PREDSTAVLJENI KAO ŠKRTICE, ALI JE VEROVATNO DA JE TO NAJOBIČNIJA PREDRASUDA, BAŠ KAO I U SLUČAJU VICEVA O ŠKOTLANDANIMA... JEDAN OD NAJKRAĆIH VICEVA NA TU TEMU JE DA SU "ŠKOTLANDANI POREKLOM IZ PIROTA, ODAKLE SU PROTERANI KAO RASIPNICI"...

U STVARI, OVAJ GRAD JE PRE SVEGA POZNAT PO IZRADI PIROTSKIH ČILIMA, TRADICIJI KOJA DOPIRE DUBOKO U PROŠLOST—OVDAŠNJI ČILIMI POZNATI SU PO LEPOTI MOTIVA I KVALITETU IZRADJE. SPADAM MEĐU ONE KOJI SU ODRASLI U KUĆI GDE JE BIO RASPROSTRJT JEDAN TAKAV ČILIM, ČIJE SU ŠARE VEROVATNO VEĆ DEO NEKAKVE MOJE PODSVESTI...

[ČILIMARSKA ŠKOLA U PIROTU IZ VREMENA
PRE PRVOG SVETSKOG RATA]

TIM PRE SAM SE IZNENADIO KADA SAM NA JEDNOJ FIGURINI IZ BRONZANOG DOBA (IZLOŽENOJ U REGIONALNOM ISTORIJSKOM MUZEJU U VIDINU, U OBLIŽNJOJ BUGARSKOJ) UGLEDAO TŽV. "KORNJACU" JEDNU OD NAJPREPOZNATLJIVIJIH ŠARA SA PIROTSKIH ČILIMA, KOJA JE POSTALA ČAK I SIMBOL GRADA... PITAO SAM SE DA LI TI ORNAMENTI NASTANJUJU IMAGINACIJU LJUDI SA OVOG DELA BALKANA VEĆ HILJADAMA GODINA, KAO NEKAKAV TAJNI KOD, STARIJI I PRVOBITNIJI OD NACIJA I GRANICA?

Dres

Najveći šmeker koji je jurio loptu po travi za pare Gabrijel Omar Batistuta prelazi 2000. u Romu i igra počinje. Piramida, šarena radnja i u njoj verna kopija bordo Kappa Combata dobrog kvaliteta, i danas je živ. Potom kupovina decenije, plata 200 maraka, original Argentina u Knezu 140, nećkao sam se samo oko veličine. A onda mi je Deki Roma otvorio oči – kolekcija se pravi kupovinom na licu mesta...

Zbog Atletika sam išao u Bilbao, Porto me dovukao dvaput u dolinu Dura. Slavni momenti medenog meseca u Londonu su postali oni provedeni u stadionskim radnjama, službeni put je organizovan via Milano sa šest sati između letova da se stigne na San Siro i čapi Neroazuro, a produžeci su se igrali u Buenos Ajresu, hramu ponude i cena. Gospođa je prvo mislila da sam nezreo, pa šašav, da bi na kraju shvatila da sam neizlečiv, ustupila mi veći deo svog ormara, a zvanično predala meč u Adidasu na Rue de Rivoli ne žaleći ni evra za njenog voljenog Zidana, istom u kakvom je Majstor nokautirao Materacija i odšetao u legendu.

U vreme dok je fudbal bio manje biznis nego igra, iskreni a netalentovani ljubitelj je teško mogao da se pravi Maradona, Rumenige ili Šestić bar po dnevnoj sobi, pošto se ono što su nosili po Asteki, Olimpiji i Marakani nije kupovalo ni lako ni u originalu. Spopadao sam godinama sirotog Čaleta da organizuje od Lale, ekonoma FSJ-a, jednog plavog Pižona svom jedincu, da bih bar malo odskakao od one tridesetorice redovnih na terenčetu u dvorištu. Džaba. Lala se revanširao 20 godina kasnije Žigicem, retkim koji nosi moju veličinu u tom svetu niskih i vitkih, ali to više nije bilo isto dostignuće. Recimo zato jer smo svi bili ljubomorni na lokalnog šibadžiju Bosketa, koga su inače fuca i kriket zanimali približno isto, kad je krajem aprila '91. prošetao još neopranog Darka Pančeva posle Bajerna. Njemu je to bio dokaz da je jači od onih pedesetak hiljada ostalih koji su ušli na teren...

Za prevagu u ovoj dugoj utakmici treba imati izuzetan vezni red, teren je suviše velik da ga čovek sam pokrije. Tako je Ivan pravo iz aviona trčao na Bombonjeru po prvu Boku dok se Aleksej na Bernabeu ubeđivao da kraljevsku devetku nosi Ronaldo a ne Roberto Karlos koga je prevarant prodavac zalepio i pokušao da ga isfintira. Antifudbaler Miloš je prodao lažnjak izletu na Marakanu u Riju, ali je u Sao Paulu uklizavao na Korintijansovog Teveza dok ga nije oborio u kofer. Bata se za moj rođendan ušunja na klupu za rezerve sa divnim crnim švapskim evergrinom a u prvi tim je ušao direktno sa priprema na Malti dresom tima za koji u životu nisam pre ni čuo. Žutić je plaćao rate transfera Ronaldinjom, a Kić je kao pravi čovek zadatka obradio sve radnje u jednoj zemlji gde se fudbal ne zove tako da bih na grudi uštopovao sivi US Soccer. Savke je pronašao Srbina vezistu u Dohi kako trenira omladinu Al Arabija iz koga se Batistuta penzionisao. Pindin hendikep u osećaju za igru je nadoknađen, uz Interov beli jubilarac sa crvenim krstom, estetskim šampionom kolekcije PSŽ-om iz 2006. sa sve reklamom firme konkurenta, one što mi decu 'lebo' rani.

Majka sponzora ormana sa blagom je dobičina Vlada Stojković, pre čijih špansko-portugalsko-srpskih donacija nisu imali šta obući oni što se šetkaju između stativa. U dobrotvore poznate široj javnosti spadaju još i Simon Vukčević, čiji je dar prosleđen dalje zbog problematičnog prethodnog poslodavca Sportingovog veziste i veličine koju sam nosio u osnovnoj školi, Miloš Marić sa indijanskim poglavicom na divnom grbu KAA Genta i količinom reklama kakva valja samo u belgijskom prvenstvu može da se kači, FK Bajern Minhen i dijamant među svim ovim biserima – reprezentacija Farskih Ostrva!

Posebno mesto u srcu navijača ipak ima ekonom Đurgardena, primer skandinavskog fer-pleja. Čovek mi je lepo objasnio kako nema rasparivanja opreme koju je doneo u Beograd i otkao me vizitkartom odsviravši kraj posle svih sedam sekundi našeg nadmetanja. Nepoverljivo mu poslao mejl sa kućnom adresom, kad ono posle pet dana čovek ubode rašlje pomoću brzog poštara sa dva ganc, neotpakovana primerka uniforme švedskog prvaka.

Kao svaka uspešna karijera, i ova je sklona padovima u formi. Nasuprot šest voljenih Fenera stoje dve Galate, jedna poklon od prijatelja sa šifrom "čik odbij Turčina u Turskoj", druga od Umita Davale u kojoj se poslednji put oznojio pre odlaska u Milan. Tata Maldini i genijalni Džimi Floyd Haselbajn svojim časnim imenima na leđima uteraše novce u budžete ljutih rivala Milana i Čelsija od krajnje neprijateljski raspoloženog potrošača.

Posebna priča je Hajduk iz 2003. sa sve elegantnim stilizovanim logom banke iz prestonog grada koji je Dalmošima mrskiji nego Srbima šahovnica na grbu kluba. Zbog njega se zamalo nisam potukao sa italijanskim turistima u jednoj splitskog radnji koja ga je imala, pobedio sam uz pomoć prodavačica koje su pale na jugonostalgiju, i, setno se prisećajući derbija Velike četvorke, presudiše da su Azuri u ofsajdu.

Igra ima samo jedno pravilo: nikad crno-bele pruge... x

MILOS KANAŠ

VREME

Copyright © 1997–2005 Vreme

PDF izdanje razvili: Saša Marković i Ivan Hrašovec

obrada: Marjana Hrašovec